

Komise J. W. Fulbrighta v České republice

30 let akademických výměn

Zpráva z výzkumu absolventů
Zpracovala: Mgr. Lucie Žáčková

Fulbrightův program

V roce 1946, kdy měli všichni ještě v paměti hrůzy druhé světové války, přijal prezident Harry S. Truman zákon, kterým založil Fulbrightův program – program mezinárodních akademických výměnných pobytů, jehož ambiciózním cílem je zvyšovat vzájemné porozumění a podporovat přátelské a mírotvorné vztahy mezi občany Spojených států amerických a občany jiných zemí. Fulbrightův program dnes probíhá ve 160 státech a poskytl více než 400 000 studentů, vědců, učitelů, umělců a odborníků z nejrůznějších prostředí a z nejrůznějších oborů příležitost studovat, učit, bádát, vyměňovat si nápady a podílet se na hledání řešení složitých globálních problémů.

V současné době získává Fulbrightovo stipendium zhruba 8 000 lidí ročně. Všichni stipendisté jsou vybíráni v otevřené soutěži na základě svých kvalit. Stipendisté Fulbrightova programu musí být vynikajícími akademiky nebo odborníky s potenciálem vést lidi a se schopností sdílet nápady s lidmi v různých kulturních prostředích.

Fulbrightova komise v České republice

Fulbrightova komise je česko-americká vládní organizace, jejíž misí je posílit vzdělávací, vědeckou a kulturní výměnu pomocí stipendijních programů a poradenských a informačních služeb.

Dalšími dlouhodobými cíli Fulbrightovy komise jsou zvyšování odbornosti v konkrétních oborech, rozpoznání nových oblastí, v nichž by vzájemná spolupráce mohla být žádoucí pro další rozvoj, podpora vynikajících jednotlivců, rozšiřování činnosti díky zavádění společných programů s dalšími institucemi, a tedy rozdělení nákladů, šíření povědomí o Fulbrightově programu a poskytování informací o vzdělávacích a výzkumných příležitostech ve Spojených státech amerických.

Komise byla založena roku 1991 oboustrannou dohodou mezi vládami Spojených států amerických a České republiky. Obě vlády se také podílejí na financování Fulbrightova programu a práce Fulbrightovy komise.

Většina práce Fulbrightovy komise spočívá ve spravování stipendií a grantů na studijní, badatelské a učitelské pobyty ve Spojených státech pro české občany a v České republice pro občany americké. Zajišťování programu zahrnuje proces výběru stipendistů i jejich podporu při stipendijním pobytu v zahraničí.

Fulbrightova komise spravuje řadu specializovaných výměnných programů. Jsou to hlavně Fulbright Scholar Program (Fulbrightovo) stipendium pro vědce a přednášející pro americké a zahraniční (české) badatele a odborníky s doktorátem, aby mohli přednášet a bádát na zahraničních hostitelských univerzitách a dalších institucích, a Fulbrightův program pro studenty, kdy se američtí a zahraniční (čeští) studenti vzdělávají v magisterském a doktorském studiu a bádají v zahraničí.

V uplynulých třiceti letech vyslala česká pobočka Fulbrightovy komise do USA 1137 českých studentů, vědců a dalších odborníků a zprostředkovala pobyt v České republice 988 americkým stipendistům.

Obsah

I. Shrnutí výzkumu	3
II. Design výzkumu	6
III. Charakteristiky respondentů	7
IV. Výsledky výzkumu	10
A. Motivace, příprava na stipendijní pobyt a postoj zaměstnavatele	10
A.1 Motivace k Fulbrightovu stipendiu	10
A.2 Připravenost a obavy z pobytu	17
A.3 Chování zaměstnavatele před odjezdem a po návratu	21
B. Mezinárodní vazby a propojení	25
B.1 Institucionální a osobní spolupráce	25
B.2 Výstupy odborné spolupráce	28
B.3 Propojení s ostatními absolventy	30
B.4 Multiplikační efekt	33
C. Hodnocení pobytu	37
C.1 Naplnění očekávání od pobytu	37
C.2 Vliv pobytu na osobní a profesní život	39
C.3 Kulturní transfer do českého/amerického prostředí	46
C.4 Celková spokojenost s pobytem	51
C.5 Prestiž Fulbrightova stipendia	53
D. Percepce Fulbrightovy komise	54
D.1 Hodnocení práce Fulbrightovy komise	54
D.2 Zájem o kontakt s komisí, s ostatními absolventy	57
D.3 Komunikační kanály	58
E. Jak odpovídali absolventi v roce 2007 ve srovnání s rokem 2020	60
F. Přehled programů Komise J. Williama Fulbrighta v ČR	62

1. Shrnutí výzkumu

Za české respondenty

Čeští respondenti z řad absolventů vnímají stipendijní pobyt v USA především **jako možnost svého dalšího profesního a odborného rozvoje**. Zásadní motivací pro získání Fulbrightova stipendia je **spolupráce s konkrétními lidmi nebo práce v konkrétní instituci v USA**. Vedle toho se jako důležité motivační faktory ukazují **prestiž spojená s Fulbrightovým stipendiem** a obecně **možnost vycestovat do USA**. Jako hlavní důvody rozhodnutí vycestovat právě do USA respondenti uváděli **možnost posunout se dále ve své pracovní kariéře, načerpat inspiraci pro další profesní rozvoj, prohlubovat a rozvíjet vědeckou činnost** na profesionální úrovni nebo **získat nové pracovní zkušenosti**. Rovněž v celkovém hodnocení pobytu je českými respondenty kladen větší důraz na přínosy v pracovní sféře než ve sféře osobní.

Většina respondentů se cítila na pobyt v USA připravena a těšila se na něj. S **nějakými obavami se před odjezdem potýkala pouze čtvrtina z nich**. Respondenti se nejčastěji obávali **nedostatku financí, odloučení od rodiny/přátel** nebo **vysokých pracovních/studijních nároků**. Podle jejich výpovědi se však obavy v realitě nenaplnily, což dokládá i vysoká míra celkové spokojenosti s pobytem.

Pokud v době vycestování na stipendium měli respondenti zaměstnavatele, pak jim v převážné většině **vyšel vstříc a jejich zahraniční cestu jednoznačně podporoval** nebo do ní alespoň **nijak nezasahoval. Komplikace** ve vztahu se zaměstnavatelem se vyskytovaly **spíše ojediněle**. Častěji se cítili svým zaměstnavatelem podpořeni respondenti, kteří vycestovali na pobyt v letech 2013 až 2020, což může naznačovat jistý trend v postoji zaměstnavatelů směrem k větší podpoře profesního rozvoje zaměstnanců. **Využití zkušeností** po návratu z USA však **zaměstnavatel umožnil necelé třetině** respondentů, **polovina zaměstnaných** respondentů **žádnou změnu** po návratu z USA v postoji zaměstnavatele nezaznamenala.

Během pobytu v USA **téměř všichni respondenti navázali nové pracovní kontakty**. **Dlouhodobější mezinárodní spolupráci** rozvíjelo **sedm z deseti** českých respondentů, přitom jednoznačně převažovala spolupráce na osobní spíše než na institucionální úrovni. Jako výsledky odborné spolupráce jsou nejčastěji, třemi pětinami respondentů, zmiňovány příspěvky na vědeckých setkáních či konferencích, následují články v recenzovaných časopisech a po nich celé knihy nebo jejich části. Nicméně běžné, a nezanedbatelné pro udržování kontaktů, jsou také nejrůznější odborné/profesní konzultace, recenze, přednášky apod.

Stipendijní pobyt v USA hodnotí dotázaní absolventi nadmíru dobře. Pobyt v rámci Fulbrightova stipendia **překonal očekávání u dvou pětin respondentů** a u **více než poloviny dotázaných** očekávání splnil. Jen v několika případech zůstala očekávání nenaplněna. Ženy výrazně častěji než muži uváděly, že pobyt překonal jejich očekávání. Kromě toho průměrné hodnocení na desetibodové škále, kdy jedna znamená „zcela spokojen“ a deset „zcela nespokojen“, dosahuje hodnoty 1,8. To potvrzuje, že míra spokojenosti s pobytem je velmi vysoká. Není tedy překvapivé, a je zároveň potěšující, že **devět z deseti respondentů hodnotí práci Fulbrightovy komise v ČR jako velmi uspokojivou**.

Pobyt **v USA v rámci Fulbrightova stipendia** je majoritou respondentů vnímán jako **zásadní pozitivní bod v jejich životě**, který jim **otevřel nové životní obzory**. Naprostá většina respondentů z řad absolventů také deklaruje, že se jim **dostalo velmi dobrého přijetí** na pracovní i sociální úrovni a dostatečné **odborné podpory ze strany** kolegů a kolegyň z hostitelské instituce. Pobyt respondentům rovněž **pomohl získat řadu dalších dovedností využitelných v životě**. Pro **polovinu respondentů předznamenalo** Fulbrightovo stipendium nastartování profesní kariéry.

Devět z deseti respondentů míní, že se jim díky Fulbrightovu pobytu podařilo přinést do života v ČR **větší otevřenost novým věcem a lidem**. Šest z deseti začalo po návratu z USA klást větší **důraz na aktivity spojené se společenskou odpovědností firem a institucí a na lepší organizaci** své práce nebo studia. Zhruba polovina respondentů se po pobytu v USA začala (ještě) více **zapojovat do veřejného života, dobrovolnictví** či charitativní činnosti.

Naprostá většina dotázaných absolventů delší pobyt v za-hraníčí někdy někomu doporučila, obvykle kolegům, kolegyním, studentům, ale i přátelům a známým. **Zhruba polovina** respondentů zná někoho, kdo na základě jejich doporučení odjel na pobyt do zahraničí. Doporučování pobytu, zvláště pokud je s ním vysoká spokojenost, se dále znásobuje v situaci, kdy v rámci Fulbrightova programu respondent vyjel na pobyt s rodinnými příslušníky. Přibližně dvě pětiny českých respondentů vycestovaly do USA s minimálně jedním rodinným příslušníkem, polovina z nich pobývala v USA s partnerem/partnerkou a s dětmi.

O kontakt s komisí by **měly zájem asi dvě třetiny českých respondentů**, s ostatními absolventy Fulbrightova programu by chtěl udržovat kontakt zhruba stejný podíl respondentů. Pro udržování vzájemného kontaktu respondenti **jednoznačně upřednostňují osobní setkávání** na společných akcích a/nebo zasílání **informací formou hromadného e-mailu**.

Za americké respondenty

Pro respondenty z řad amerických absolventů byla **možnost vycestovat do ČR**, potažmo do Evropy, **nejdůležitějším motivem** k rozhodnutí ucházet se o Fulbrightovo stipendium. Za velmi důležitou ji označily téměř tři čtvrtiny z nich. Dalším významným motivačním faktorem byl fakt, že se **v dané době jednalo o optimální nabídku**, což jistě úzce souvisí se záměrem odjet právě do ČR. Významnou roli hrála také **prestiž, která je v USA spojována s Fulbrightovým programem**. **Primárním důvodem pro volbu České republiky byla** pohnutka **zažít český způsob života a českou kulturu na vlastní kůži**. Získání pracovních zkušeností nebo inspirace pro další profesní rozvoj jsou až sekundární důvody. Rovněž v celkovém hodnocení vidí američtí respondenti pozitivní vliv pobytu spíše v osobním životě než v profesní sféře.

Před odjezdem do ČR se s obavami potýkaly **necelé dvě pětiny amerických respondentů**. Obavy souvisely zejména s **jazykovou bariérou v ČR**, méně často s odloučením od rodiny či od přátel nebo s novým neznámým prostředím. Nicméně tyto obavy se spíše nenaplnily, což potvrzuje jak celková vysoká míra spokojenosti s pobytem, tak i zjištění, že „jen“ pro tři z deseti respondentů byly rozdíly mezi americkou a českou kulturou větší, než očekávali.

Postoj zaměstnavatele k odjezdu respondenta na stipendijní pobyt do ČR byl **většinou vstřícný**. **Zahraníční cestu jednoznačně podporoval u sedmi z deseti respondentů**. S komplikacemi v přístupu zaměstnavatele se respondenti setkávali jen výjimečně. **Po návratu byl postoj zaměstnavatele převážně neutrální**. **Tři pětiny zaměstnaných respondentů** v souvislosti s absolvováním Fulbrightova stipendia nezaznamenaly žádnou **změnu v přístupu svého zaměstnavatele**, pětina respondentů naopak získala novou pracovní pozici nebo pozici změnila.

V rámci Fulbrightova stipendia **se naprosté většině** respondentů podařilo navázat **nové pracovní kontakty**. **Dlouhodobější mezinárodní spolupráce se daří zhruba dvěma třetinám** respondentů, přitom **jednoznačně převažuje spolupráce v osobní rovině**. Viditelným výsledkem dlouhodobé spolupráce je obvykle příspěvek na konferenci, který zmínila polovina respondentů. Dvě pětiny uvedly sepsání odborného článku. Mezi dalšími výstupy bylo zmiňováno autorství nebo spoluautorství knih, organizace letní školy nebo výměnného pobytu.

Stipendijní pobyt v ČR v rámci Fulbrightova programu **je hodnocen velmi dobře** jak z hlediska očekávání, tak z hlediska spokojenosti. Podle **sedmi z deseti respondentů** pobyt **překonal jejich očekávání** a u **čtvrtiny** dotázaných očekávání **splnil**. Jen v několika případech zůstala očekávání nenaplněna. Rovněž celková spokojenost s pobytem je nadprůměrně vysoká. Na deseti-bodové škále, kdy jedna znamená „zcela spokojen“ a deset „zcela nespokojen“, dosahuje hodnoty 1,8. Není proto překvapivé, že **osm z deseti respondentů hodnotí práci Fulbrightovy komise v ČR jako velmi uspokojivou**.

Z pohledu **amerických respondentů přínosy pobytu** spočívaly především v oblastech týkajících se „běžného“ života spíše než profesní/pracovní sféry. Pobyt **v ČR v rámci Fulbrightova stipendia** je naprostou většinou amerických respondentů vnímán jako **zásadní pozitivní bod v jejich životě, díky němuž si rozšířili životní obzory, pochopili život v multikulturním prostředí a navázali nová přátelství**. To dokládá i majoritní souhlas s výrokem, že díky pobytu v ČR respondenti více pochopili americkou kulturu a společnost. Již méně intenzivněji je vnímán přínos pobytu v rovině dovedností využitelných v dalším životě, získání vyššího sebevědomí a přínosů v pracovní oblasti.

Ukázalo se rovněž, že **právě spojení s českou kulturou** je to, co si téměř **všichni** američtí respondenti **přivezli z pobytu v ČR. Osm z deseti respondentů souhlasí s tím, že po návratu z ČR dále šíří a sdílejí českou kulturu v rámci svého sociálního prostředí**. Obdobně vysoký podíl amerických respondentů **si z pobytu v ČR přivezl větší otevřenost k/vůči novým věcem a lidem**. Veřejnému životu, dobrovolnictví či charitativní činnosti se po návratu z ČR (ještě více) věnovaly dvě pětiny respondentů. Dvě třetiny přitom deklarují, že se během pobytu v ČR zapojily nebo samy iniciovaly nějakou dobrovolnickou aktivitu.

Mezi absolventy funguje i jistá úroveň propojení. Obecně větší míra propojenosti se jeví napříč komunitou amerických fulbrightistů mimo jejich ročník. **Alespoň jednoho absolventa v takovém případě znají téměř čtyři pětiny respondentů**.

Všichni dotázaní deklarují, že delší pobyt v zahraničí někdy někomu doporučili, nejčastěji svým kolegům či kolegyním, případně studentům, ale i přátelům a známým. Není zanedbatelné, že **tři pětiny respondentů dokonce vědí** o někom, kdo na jejich doporučení skutečně do zahraničí na studijní nebo pracovní pobyt odjel. Co se týče **souboru amerických respondentů**, tak do ČR **vycestovala s rodinou asi třetina z nich**.

Mezi americkými respondenty by uvítalo kontakt s Fulbrightovou komisí v ČR **sedm z deseti respondentů** a kontakt s ostatními absolventy stipendijních programů v ČR **pak šest z deseti respondentů**. Pro udržování kontaktu **jednoznačně upřednostňují osobní setkávání** na společných akcích a/nebo zasílání informací formou hromadného e-mailu.

II. Design výzkumu

Záměrem výzkumu bylo zmapovat zkušenosti absolventů programů Fulbrightovy komise z pobytu v USA nebo v České republice a zjistit, zda a jak se pobyt následně promítl do jejich osobního, profesního či veřejného života, zda naplnil nejen očekávání samotných absolventů, ale i hlavní cíle Fulbrightovy komise. Jedná se již o druhý výzkum mezi absolventy programů Fulbrightovy komise. První se uskutečnil v roce 2007 mezi českými a slovenskými stipendisty a toto šetření na něj v některých bodech navazuje.

Výzkum se skládal z kvantitativní a kvalitativní části. Nejprve bylo provedeno online dotazníkové šetření odděleně mezi českými absolventy a americkými absolventy. Následně bylo realizováno **6 hloubkových rozhovorů s českými absolventy**.

V rámci **dotazníkového šetření** bylo Fulbrightovou komisí e-mailem osloveno 1094 českých stipendistů, kteří se mezi lety 1989 a 2020 zúčastnili pobytu v USA. Odkaz na dotazník si otevřelo celkem 435 z nich **a dotazník nakonec dokončilo 358 respondentů**. Celková „response rate“ dotazníkového šetření českých absolventů tak dosahovala 33 %. Lze říci, že se jedná o poměrně úspěšný výsledek. Kromě toho předchozí čísla ukazují, že ochota dotazník po rozkliknutí dokončit byla velmi vysoká, přesahovala 80 %. To znamená, že pokud oslovený absolvent odkaz na dotazník rozklikl, tak jej v naprosté většině případů rovněž celý vyplnil, což vypovídá o vysoké loajalitě českých absolventů.

Podobně tomu bylo i u amerických stipendistů. Celkem bylo rozesláno 762 e-mailových pozvánek stipendistům, kteří mezi lety 1989 a 2020 absolvovali pobyt v České republice (případně tehdejší České a Slovenské Federativní Republice, v celé zprávě pro zjednodušení používáme označení Česká republika). Dotazník rozkliklo 372 respondentů **a 250 z nich dotazník dokončilo**. Response rate dosahovala, stejně jako u českých absolventů, příznivých 33 %. Ochota dotazník dokončit byla poměrně vysoká i mezi americkými stipendisty (67 %).

O zájmu respondentů podat zpětnou vazbu svědčí rovněž i mnoho, někdy velmi detailních, doplňujících komentářů, které během vyplňování mohli vypisovat do připravených nepovinných polí.

Online dotazníkové šetření mezi českým absolventy probíhalo na přelomu října a listopadu 2020, mezi americkými absolventy na přelomu listopadu a prosince 2020. Průměrná délka vyplňování českého dotazníku byla 18 minut, amerického pak 17 minut.

Hloubkové rozhovory se uskutečnily v lednu a v únoru 2021, online nebo osobně. Záměrem těchto rozhovorů bylo získat doplňující informace pro rozšíření a prohloubení interpretace výsledků z kvantitativního šetření mezi českými absolventy.

Ve zprávě jsou pro dokreslení kvantitativních dat kurzivou zaznamenány jak komentáře z dotazníkového šetření v českém a anglickém jazyce (označeny jako dotazník), tak české komentáře z hloubkových rozhovorů (označeny jako IDI).

III. Charakteristiky respondentů

Zastoupení českých a amerických respondentů podle pohlaví, věku v době pobytu, časového období absolvování stipendia, délky pobytu a přítomnosti dalších rodinných příslušníků shrnuje tabulka 1.

V souboru českých i amerických absolventů byl podíl mužů i žen vcelku vyrovnaný. Ve výběrovém souboru mezi českými respondenty mírně převažovali muži nad ženami (60 %, resp. 40 %), v absolutním počtu českých absolventů je nicméně poměr mužů a žen vyrovnaný.

Z hlediska období, kdy pobývali na stipendiu v USA, lze české stipendisty rozdělit do tří rovnoměrně zastoupených kategorií. **Třetina z nich** stipendium využila **mezi lety 1989 a 2004, třetina mezi 2005 a 2012 a třetina od roku 2013 po současnost**. Mezi **americkými** stipendisty **mírně převažují ti, kteří ČR navštívili od roku 2013 do roku 2020 (44 %)**, pětina jich pobyt absolvovala v období 2005 až 2012 (20 %) a necelé dvě pětiny před rokem 2005 (36 %).

Kromě období, v němž pobyt absolvovali, se soubory dotázaných českých a amerických stipendistů mírně liší také **z hlediska jejich věku v době pobytu**. Téměř **tři čtvrtiny českých stipendistů byly v době pobytu mladší 39 let** (73 %), zatímco tato skupina tvoří **jen zhruba polovinu** dotázaných **amerických stipendistů** (54 %), a to především kvůli nízkému zastoupení ve věkové kategorii 30 až 39 let a vyššímu zastoupení respondentů, kterým v době pobytu bylo více než 50 let.

Z hlediska délky pobytu jsou **čeští respondenti** vcelku rovnoměrně rozděleni do tří kategorií. **Zhruba tři z deseti respondentů** pobývali v USA **3 až 6 měsíců (31 %)**, rovněž **tři z deseti 7 až 10 měsíců (29 %)** a podobný podíl **více než 10 měsíců** (32 %). Nejmenší podíl respondentů absolvoval pobyt kratší než 3 měsíce (7 %).

Délka programu logicky souvisí s typem programu. Většina respondentů z programu pro studenty magisterského nebo Ph.D. stupně strávila v USA sedm a více měsíců (80 %). Zhruba polovina respondentů z programu pro vědecké pracovníky a/nebo přednášející zase v USA pobývala 3 až 6 měsíců. Délka pobytu v našem souboru absolventů rovněž koreluje s dobou pobytu v USA. Polovina respondentů, kteří se zúčastnili stipendijního pobytu v USA v letech 2013 až 2020, vycestovala na pobyt v délce 3 až 6 měsíců, zatímco téměř 6 z 10 českých absolventů z let 1989 až 2004 bylo na pobytu delším než 10 měsíců. Muži do USA častěji vycestovali na 3 až 6 měsíců, ženy pak častěji na 7 a více měsíců (75 % žen vs. 57 % mužů).

Rovněž **američtí absolventi** jsou v souboru dotázaných poměrně rovnoměrně rozděleni do tří kategorií vzhledem k délce pobytu. **Dvě pětiny** respondentů pobývaly v ČR **sedm až deset měsíců, zhruba tři z deseti v délce 3 až 6 měsíců (29 %) a rovněž tři z deseti více než 10 měsíců (29 %)**. Jen zlomek dotázaných respondentů vycestoval do ČR na dobu kratší než 3 měsíce.

I v případě amerických absolventů koreluje délka programu s typem programu. Majorita respondentů z programu „English Teaching Assistant“ (ETA) pobývala v ČR 10 měsíců (68 %). Více než polovina respondentů z programu „Scholar, včetně Distinguished Chair“ v ČR strávila 3 až 6 měsíců. I v případě amerických absolventů souvisí délka s obdobím, kdy do ČR vycestovali. Asi polovina respondentů, kteří se zúčastnili stipendijního pobytu v ČR v letech 2013 až 2020, vycestovala na pobyt v délce 3 až 6 měsíců. Naopak stipendisté z let 1989 až 2004 častěji do ČR vycestovali na déle než 10 měsíců. Muži do ČR častěji vyjížděli v rámci Fulbrightova stipendia na 3 až 6 měsíců (43 % mužů vs. 15 % žen), ženy pak častěji na 7 až 10 měsíců (52 % žen vs. 28 % mužů).

Tab. 1 Základní charakteristiky respondentů podle státní příslušnosti (v %)

		Češi	Američané
Gender	Muž	60	49
	Žena	40	51
Časové období pobytu	1989–2004*	33	36
	2005– 2012	33	20
	2013– 2020	33	44
Věk v době pobytu	do 29 let	37	42
	30 až 39 let	36	12
	40 až 49 let	21	19
	50 a více let	6	26
Délka pobytu	Méně než 3 měsíce	7	2
	3 až 6 měsíců	31	29
	7 až 10 měsíců	29	40
	Více než 10 měsíců	32	29
Doprovod	Sám/sama	57	66
	Jen manžel/manželka/partner/ partnerka	13	20
	Manžel/manželka/partner/ partnerka a děti	24	14
	Jen děti	5	1

* Tři respondenti z řad amerických absolventů pobývali na Fulbrightovu stipendiu před rokem 1989.

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Obvykle cestovali stipendisté do USA nebo do ČR sami (57 %, resp. 66 %). Čeští respondenti častěji než američtí s sebou do zámoří brali rodinu s dětmi (24 % vs. 14 %), americké respondenty zase častěji doprovázela jen partnerka/partner/manželka/manžel (13 % vs. 20 %). Pouze s dětmi na stipendijní pobyt vyjelo jen minimum respondentů.

To, zda se stipendisté, ať už čeští nebo američtí, vypravili sami nebo s rodinou, spíše než s délkou pobytu souvisí s věkem respondenta v době pobytu, s typem programu a s genderem. Vycestování na stipendium bez doprovodu nebo s doprovodem logicky souvisí s danou životní a partnerskou situací stipendistů. Mladší respondenti (do 29 let) obvykle cestují sami, starší pak častěji s rodinou. Na stipendiu se do USA s rodinou s dětmi častěji vypravili čeští respondenti, kterým v době pobytu bylo 40 a více let a kteří vycestovali v rámci programu pro vědecké pracovníky/přednášející. Muže častěji doprovázela partnerka a děti, ženy častěji než muži s sebou braly jen děti (ačkoli i v případě žen se jedná o velmi nízký podíl). Podobné souvislosti lze vysledovat i u amerických stipendistů. Ti, kterým v době pobytu bylo více než 40 let, jednoznačně častěji vycestovali na stipendium s rodinou, s dětmi nebo jen s partnerem/partnerkou. Sama do ČR vyrážela naprostá většina stipendistů z programu „Student“ nebo „ETA“, tzn. výrazně mladších absolventů, kteří zatím rodinu nemají. Naopak polovina stipendistů z programu „Scholar, včetně Distinguished Chair“ v ČR pobývala s rodinnými příslušníky. Ženy byly na pobytu v ČR častěji samy, muže naopak častěji doprovázela partnerka/manželka a děti.

Rozdělení souboru absolventů podle typu programu a oborového zaměření stipendia ukazuje tabulka 2. **Nejvíce, téměř dvě pětiny, dotázaných českých absolventů** vyjelo do USA v rámci **programu pro studenty** (v magisterském nebo Ph.D. programu). **Tři z deseti** dotázaných **vyjeli** v rámci **programu pro vědecké pracovníky a/nebo přednášející**. Na programu pro postdoktorandy pobývalo v USA 12 % a na programu pro učitele nebo ředitele ZŠ nebo SŠ

8 % z dotázaných českých absolventů. Z ostatních programů byla zastoupena stipendia pro neziskový sektor (5 % respondentů), program Hubert Humphrey Fellowship (2 %) a blíže nespecifikované programy jako letní školy apod. (6 %). Muži signifikantně častěji absolvovali program pro vědecké pracovníky a/nebo přednášející, ženy na stipendium častěji vyjžděly v rámci programu pro studenty magisterského nebo doktorského studia.

Tab. 2 Typ a oborové zaměření programu stipendistů, podle státní příslušnosti (v %)

		Češi	Američané
Typ programu pro české stipendisty	Pro studenty v magisterském / Ph.D. programu	37	X
	Pro postdoktorandy	12	X
	Pro vědecké pracovníky a/nebo přednášející	31	X
	Pro učitele/ředitele základních a středních škol	8	X
	Ostatní programy	12	X
Typ programu pro americké stipendisty	Student	x	16
	English Teaching Assistant	x	28
	Scholar, včetně Distinguished Chair	x	41
	Ostatní programy	x	16
Oborové zaměření stipendia	Společenskovědní a humanitní	37	32
	Umění a architektura	5	5
	Technické	9	3
	Přírodovědné	21	9
	Medicínské	6	1
	Ekonomické	6	2
	Právnícké	3	2
	Pedagogické (včetně ETA)	9	34
	Jiné	3	12

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Mezi respondenty z řad amerických absolventů jednoznačně převažují stipendisté z programu „Scholar, včetně Distinguished Chair“ (41 %), téměř tři z deseti respondentů využili stipendijního programu pro asistenty ve výuce angličtiny (na středních školách) – „English Teaching Assistant“ (ETA). Již menší podíly respondentů vycestovaly do ČR v rámci programu pro studenty a ostatních programů. Podobně jako u českých absolventů, také u těch amerických se muži signifikantně častěji účastnili programu „Scholar, včetně Distinguished Chair“, zatímco ženy na stipendium do ČR častěji jezdily jako studentky.

Nejčastěji čeští absolventi pobývali na stipendijním pobytu v rámci společenskovědních a humanitních oborů, případně se jednalo o obory přírodních věd. U amerických absolventů je nejčastěji zastoupeno pedagogické zaměření, o něco méně jsou zastoupeny společenskovědní a humanitními obory. Vyšší podíl zastoupení pedagogického zaměření je dán celkově vyšším zastoupením stipendistů v programu ETA.

IV. Výsledky výzkumu

A Motivace, příprava na stipendijní pobyt a postoj zaměstnavatele

A.1 Motivace k Fulbrightovu stipendiu a k pobytu v USA/ČR

Motto

„Možnost učit se od těch nejlepších.“

„Navázání nových odborných kontaktů v USA.“

„Lákalo mě pracovat s konkrétním člověkem, kterého jsem ale předtím osobně neznal.“

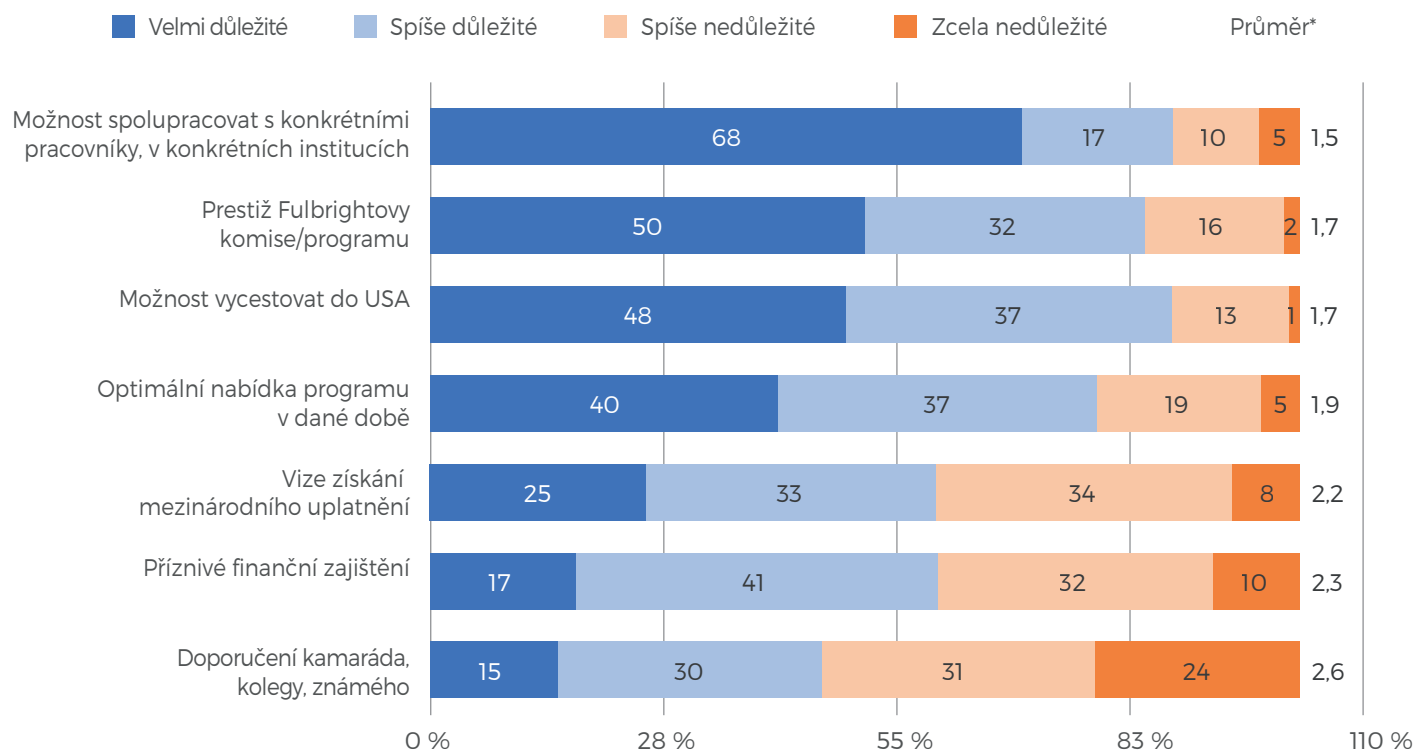
„Fulbright mi zprostředkoval kontakty, které bych si sama nemohla zajistit.“

Respondenti měli ohodnotit důležitost různých důvodů, které vedly k jejich rozhodnutí přihlásit se na Fulbrightovo stipendium. Pro **české absolventy** byla dle jejich výpovědi **jednoznačně nejdůležitější možností spolupracovat s konkrétními lidmi a/nebo pracovat v konkrétních institucích**. Tento důvod pokládaly za velmi důležitý více než dvě třetiny dotázaných absolventů (68 %).

„Já jsem měl kontakty na akademiky a kolegy ze Spojených států v té době jenom na východním pobřeží. Věděl jsem ale, že chci jet do Kalifornie, jenže tam jsem kontakty neměl. Takže jsem šel naslepo. Napsal jsem asi na deset univerzit, úplně naslepo, lidem, o kterých jsem si říkal, že by si mohli přečíst, že se budu hlásit na Fulbrighta a že bych docela rád měl nějaký prostor, nějaký office space, kde bych mohl pracovat. A čekal jsem, co přijde. Ozvaly se nějaké tři univerzity. Jednoznačně nejlepší byla komunikace s XXX. A nakonec se ukázalo, že to byla velice dobrá volba. Takže, neznal jsem tam nikoho a vyhodnocoval jsem to na základě reakcí, které přišly z těch tří univerzit.“ (IDI)

Zhruba **polovina** absolventů **za velmi důležitý důvod** považovala **prestiž spojenou s Fulbrightovým stipendiem** nebo také **možnost vycestovat do USA**. Pro dvě pětiny respondentů byla podstatným důvodem k volbě stipendia celá souhra okolností, tj. že se **v dané době jednalo o optimální program**. Za méně důležité motivace k volbě Fulbrightova stipendia lze u českých absolventů pokládat vizi získání mezinárodního uplatnění nebo příznivé finanční zajištění stipendia.

Graf 1 Motivace k rozhodnutí usilovat o Fulbrightovo stipendium, ČR (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020

*Pozn.: Průměr ze škály 1 až 4, kde 1 = velmi důležité a 4 = zcela nedůležité.

Možnost spolupráce s konkrétními lidmi nebo práce na konkrétní instituci v USA je tedy pro české uchazeče o stipendium zásadní motivací. Nemusí se však nutně jednat jen o osoby nebo instituce, se kterými měl uchazeč navázanou spolupráci nebo s nimi byl v kontaktu již před samotnou žádostí o stipendium. Z rozhovorů i z komentářů v dotazníku vyplývá, že výběr instituce a/nebo osoby přicházel mnohdy až ve chvíli, kdy se rozhodli pro podání žádosti o stipendium. V takové situaci se uchazeči musí podařit danou osobu nebo instituci přesvědčit k vzájemné spolupráci. Někdy se jedná o poměrně jednoduchý proces, jindy musí uchazeč vyvinout vytrvalejší snahu. Díky tomu pak dochází k navázání zcela nové spolupráce mezi českou a americkou stranou, ke které by jinak dost možná vůbec nedošlo.

„Já jsem tam neměl v té přijímací instituci vůbec žádný osobní kontakt, takže úplně od nuly jsem je musel přesvědčit. Musel jsem být poměrně přesvědčivý a neodbytný, až jsem je vlastně přesvědčil, že mě tam mají přijmout... To trvalo skoro půl roku to namlouvání, ale já jsem to v té době už hodně chtěl. Čím víc jsem do toho investoval energie, čím víc jsem to studoval, čím více jsem si zjišťoval o té organizaci, tím jsem si byl jistější, že mi to opravdu stojí za to.“ (IDI)

„My jsme se s paní profesorkou pohádali na jednom evropském kongresu, u mého posteru, ale tvůrčím způsobem. A když jsem přemýšlel, koho oslovit, tak mě napadla právě ona. Napsal jsem jí e-mail a vzpomněla si a byla hrozně vstřícná. Jak je to prestižní program, tak i tomu pracovišti, které přijímá toho studenta, to přináší prestiž. Takže oni se tomu nebrání, pro ně je to velice fajn.“ (IDI)

Jindy je s Fulbrightovým stipendiem spojována prestiž společně s možností vycestovat do USA nebo „důrazné“ doporučení přítele či známého, který již stipendium absolvoval.

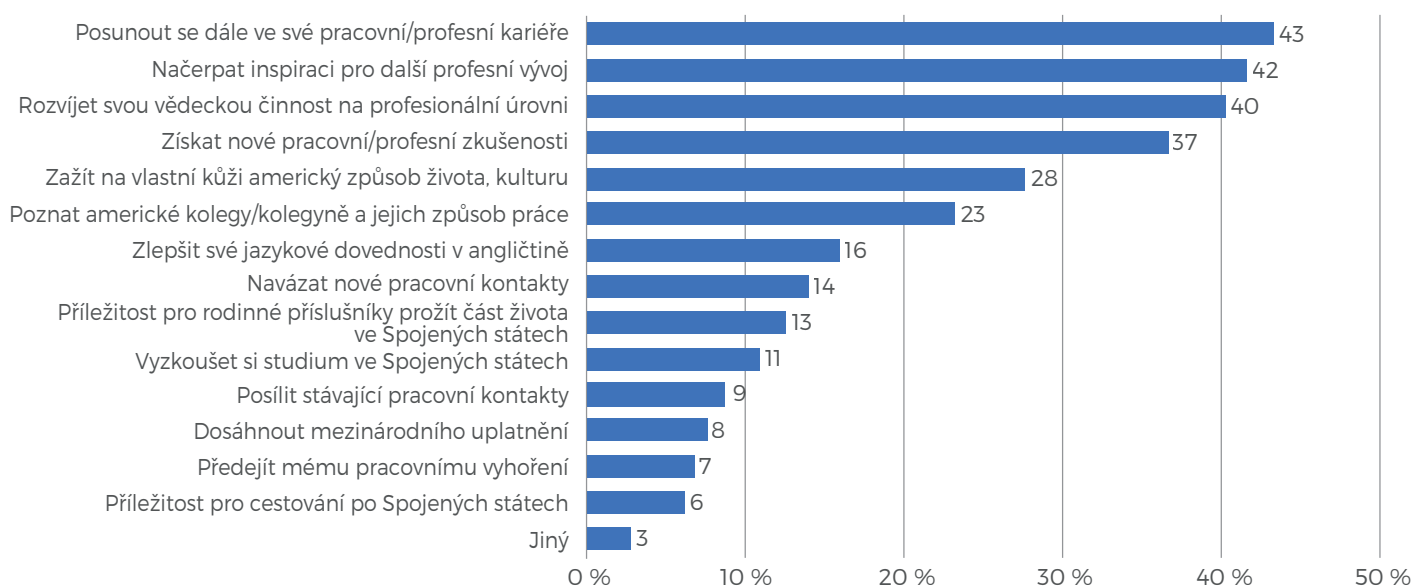
„Určitě mě k tomu rozhodnutí vedla možnost vyjet na vzdělávací program do Ameriky, to samozřejmě. A pak taky, že Fulbright jako značka funguje. Vidím, že když to někde řeknu, tak to zní. Takže jsem věděla, že to bude dobře zorganizovaný kurz.“ (IDI)

„Bylo to ryze na doporučení kolegy, který byl ve Státech, se kterým jsem spolupracoval, vědecky publikoval, i lidsky si rozumíme. V podstatě mě k tomu tak nějak dokopal, říkal, jed', vyjed', běž pryč.“ (IDI)

S předchozími motivacemi rozhodnutí ucházet se o Fulbrightovo stipendium se do jisté míry překrývají i konkrétnější důvody pro rozhodnutí vycestovat právě do USA. Respondenti měli z nabízených možností vybrat tři hlavní důvody. **Čeští stipendisté** mezi hlavními důvody **nejčastěji zmiňovali profesní/odborné motivace: možnost posunout se dále ve své pracovní kariéře** (43 %), **načerpání inspiraci pro další profesní rozvoj** (42 %) a dále **prohlubovat a rozvíjet vědeckou činnost** na profesionální úrovni (40 %). Mezi významné pohnutky k výběru USA lze rovněž zařadit **potřebu získat nové pracovní zkušenosti** (37 %). Poměrně často jako jeden z důvodů respondenti také uváděli, že chtěli na vlastní kůži zažít americký způsob života/kulturu (28 %) a poznat americké kolegy a kolegyně a jejich způsob práce (23 %). Ostatní důvody byly uváděny méně často a jsou více navázány na individuální situaci, např. zlepšení jazykových dovedností v angličtině, příležitost pro rodinné příslušníky pobývat delší čas v USA či předejít pracovnímu vyhoření. Za povšimnutí stojí, že jen marginální podíl respondentů vyjel do USA s vizí mezinárodního uplatnění (viz graf 2).

„O Fulbrightovo stipendium jsem požádala, protože to byl další logický krok v mé vědecké kariéře. Byla jsem do té doby na několika stážích v Evropě, ale odborníci na to, čemu jsem se chtěla věnovat, byli a stále jsou jen v USA.“ (dotazník)

Graf 2 Tři hlavní důvody k rozhodnutí odjet právě do USA, ČR (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020

Lze se domnívat, že důvody týkající se dalšího směřování pracovní kariéry či načerpání inspirace do určité míry souvisejí s výše zmíněnou optimální nabídkou Fulbrightova programu v dané době. Z rozhovorů vyplývá, že podání žádosti o Fulbrightovo stipendium často koreluje s životním obdobím, kdy respondenti zvažovali, jak a kam se ve své vědecké práci dále posunout (např. po dosažení docentury), s hledáním nového směřování ve svém oboru nebo dokončením Ph.D. Jiným důvodem může být změna či rozšíření profesního záběru, kdy se právě díky této změně USA staly profesně atraktivní destinací, a tedy i důvodem pro podání žádosti o stipendium.

„Motivací taky bylo, upřímně řečeno, dokončit disertační práci, protože když jsem ji dělal dálkově, tak v kombinaci s dalšími aktivitami, které jsem měl, bylo poměrně těžké ji dokončit. Takhle jsem se na to mohl soustředit hodně dlouhou dobu. To byla taková pragmatická motivace z mojí strany.“ (IDI)

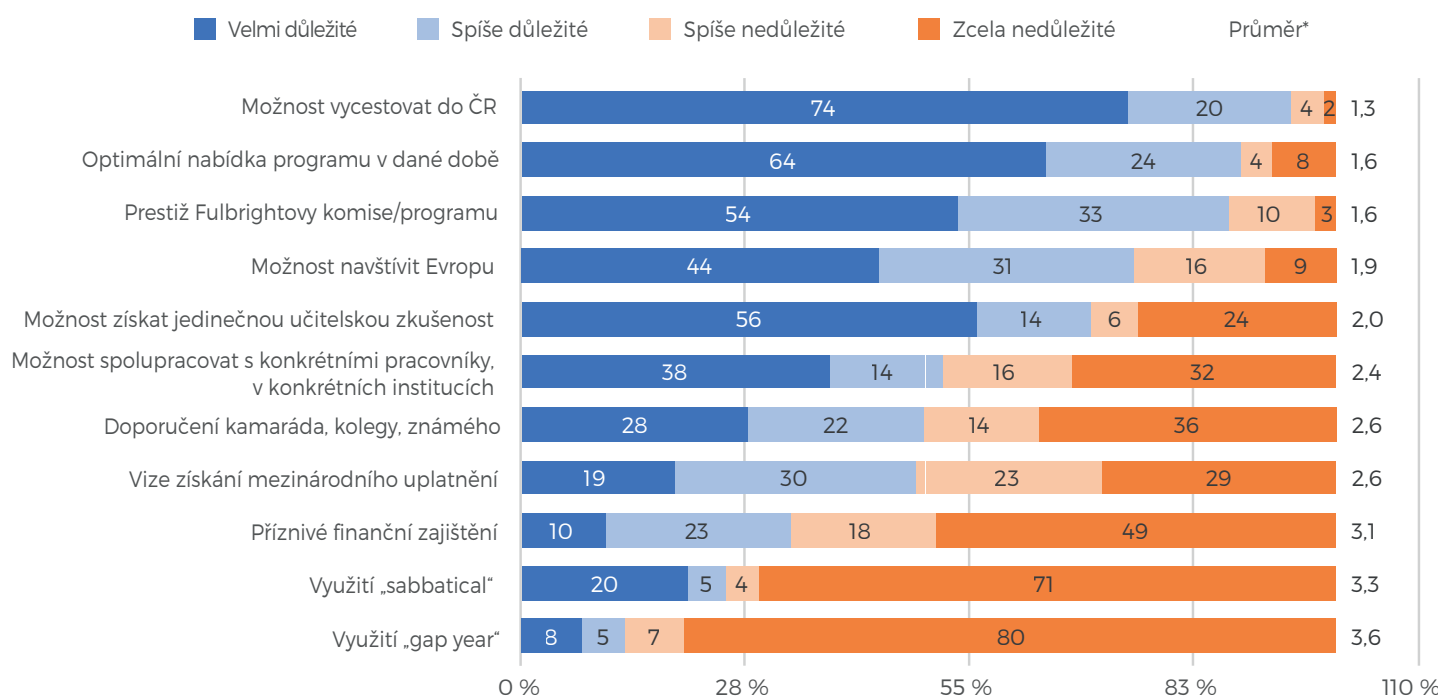
„Byla to pro mě správná doba. Člověk cítil, že se točí v kruhu, protože v kariéře narazí na určitý skleněný strop. A pokud máte v sobě touhu někam jít dál a pracovat jinak, přemýšlet jinak, tak musíte prostě z té bubliny, která je pohodlná, vylézt. Člověk už má ty věci zaběhané, ale cítí, že to není všechno. Ale musí to být ve vás, ta touha poznávat nové věci.“ (IDI)

„... já jsem na Fulbrightovo stipendium uvažoval odjet už mnoho let, ale nikdy jsem nenašel ten správný důvod... Popravdě řečeno, až když jsem se dostal do té nadace, tak najednou jsem se dostal do oblasti, kde se v Americe objevilo určité místo excelence, které mě zaujalo. To jsem si říkal, aha, to by stálo za to napsat si toho Fulbrighta, protože tohle by mě opravdu zajímalo.“ (IDI)

Oproti českým absolventům uvádějí **američtí absolventi** mírně odlišné motivace pro rozhodnutí usilovat o Fulbrightovo stipendium. Není překvapivé, že pro **americké absolventy** byla právě **možnost vycestovat do ČR nejdůležitějším motivem** k rozhodnutí ucházet

se o Fulbrightovo stipendium. Za velmi důležitou ji označily téměř tři čtvrtiny respondentů (74 %). Necelé **dvě třetiny** respondentů se pro Fulbrightovo stipendium rozhodly, jelikož se pro ně **v dané době jednalo o optimální nabídku** (64 %). Pro **více než polovinu** amerických stipendistů byla velmi důležitá **prestiž, která je spojována s Fulbrightovým programem** (54 %). Vzhledem k vysokému podílu absolventů z programů zaměřených na výuku je logické, že rovněž **pro více než polovinu** dotázaných amerických stipendistů byla velmi důležitá **možnost získat unikátní pedagogickou zkušenost** (56 %), na druhou stranu pro čtvrtinu dotázaných byla tato zkušenost nedůležitá. **Příležitost navštívit Evropu** vnímaly jako velmi důležitou motivaci pro usilování o Fulbrightovo stipendium **více než dvě pětiny** amerických respondentů (44 %). Necelé dvě pětiny byly motivovány možností spolupráce s konkrétními osobami nebo institucemi (38 %). Ostatní motivace (doporučení kamaráda, kolegy, mezinárodní uplatnění, příznivé finanční nastavení programu, profitovat ze „sabbatical“ nebo „gap year“) jsou ve srovnání s předchozími již zřetelně méně důležité a podobně jako u českých respondentů některé úzce souvisejí s osobní situací respondenta (viz graf 3).

Graf 3 Motivace k rozhodnutí usilovat o Fulbrightovo stipendium, USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni USA 2020

*Pozn.: Průměr ze škály 1 až 4, kde 1 = velmi důležité a 4 = zcela nedůležité.

Mezi třemi hlavními důvody odjezdu právě do ČR jednoznačně **dominuje pohnutka zažít český způsob života a kulturu na vlastní kůži**, kterou zmínila téměř **polovina** respondentů (48 %). **Třetina** respondentů uvádí jako hlavní důvod **získání nových pracovních zkušeností**. Zhruba pro tři z deseti amerických absolventů byly jedním ze zásadních důvodů **příležitost pro cestování po ČR nebo Evropě** (29 %) a možnost **načrpat inspiraci pro další profesní rozvoj** (28 %). Kolem pětiny amerických absolventů považuje za důležitý důvod pro rozhodnutí jet do ČR možnost poznat české kolegy/kolegyně (20 %), zlepšit své jazykové dovednosti (18 %) nebo rozvíjet vlastní vědeckou kariéru (17 %). Další důvody jsou uváděny méně často (viz graf 4). Nicméně z komentářů vyplývá, že respondenti měli i jiné důvody pro pobyt v ČR, jako například možnost pobývat v zemi v době postkomunistického přechodu, inspirující osobnost Václava Havla, zvědavost, předchozí zkušenost nebo pracovní zaměření (výhradně) na ČR. Jak dokládají následující komentáře:

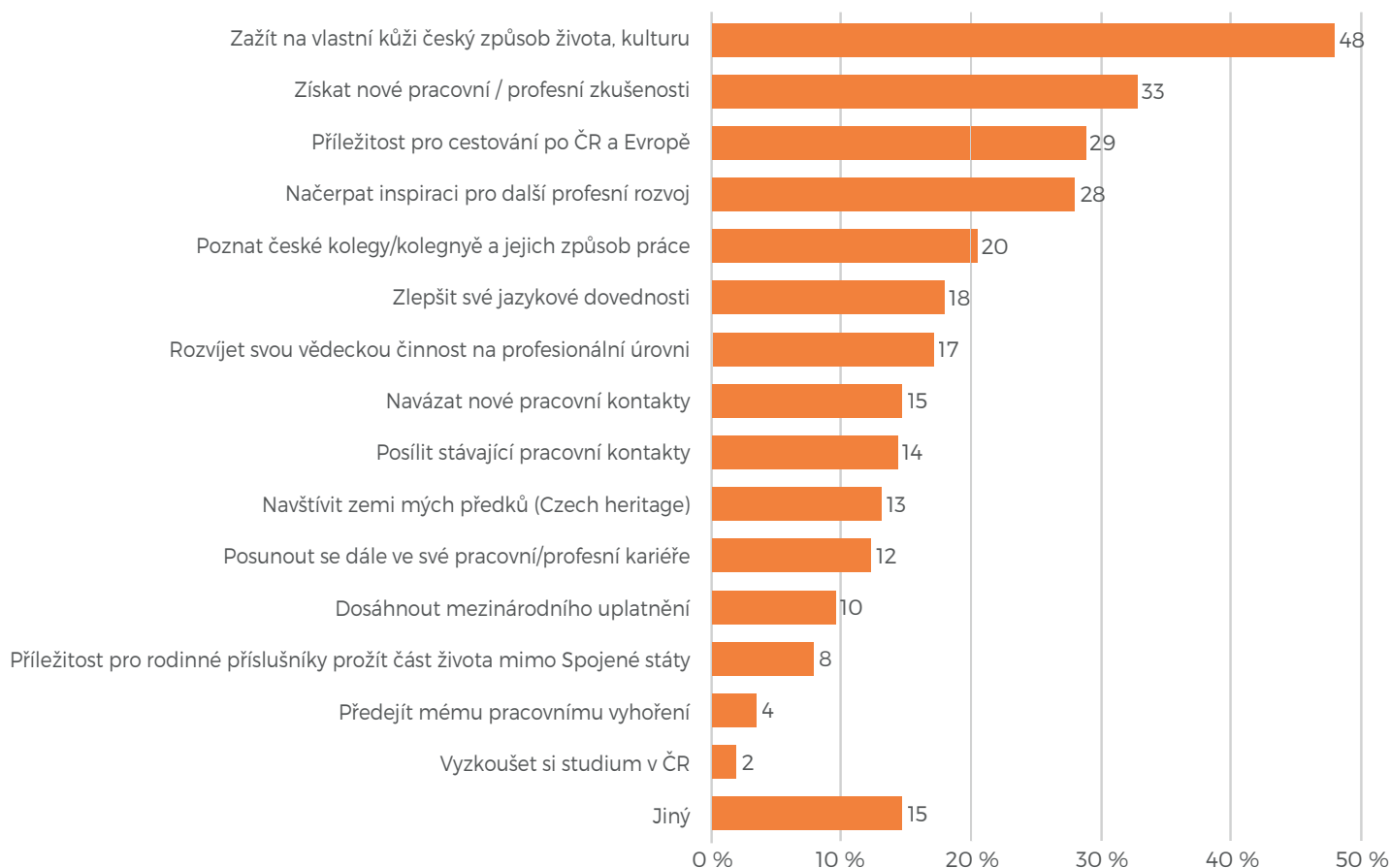
„Chtěl jsem být u přechodu z komunismu a pomáhat při něm“ (dotazník)

„Měla jsem v Americe na kurzech ESOL (třídy pro studenty z celého světa) několik českých studentů a tolik na mne zapůsobilo, jak přemýšleli a jak přistupovali ke škole, že jsem chtěla poznat zemi, odkud ti pozoruhodní lidé jsou.“ (dotazník)

„Po předchozím studiu v ČR jsem se chtěl do české kultury ponořit hlouběji.“ (dotazník)

„Můj výzkum se dal provádět jenom tam.“ (dotazník)

Graf 4 Tři hlavní důvody k rozhodnutí odjet právě do ČR, USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni USA 2020

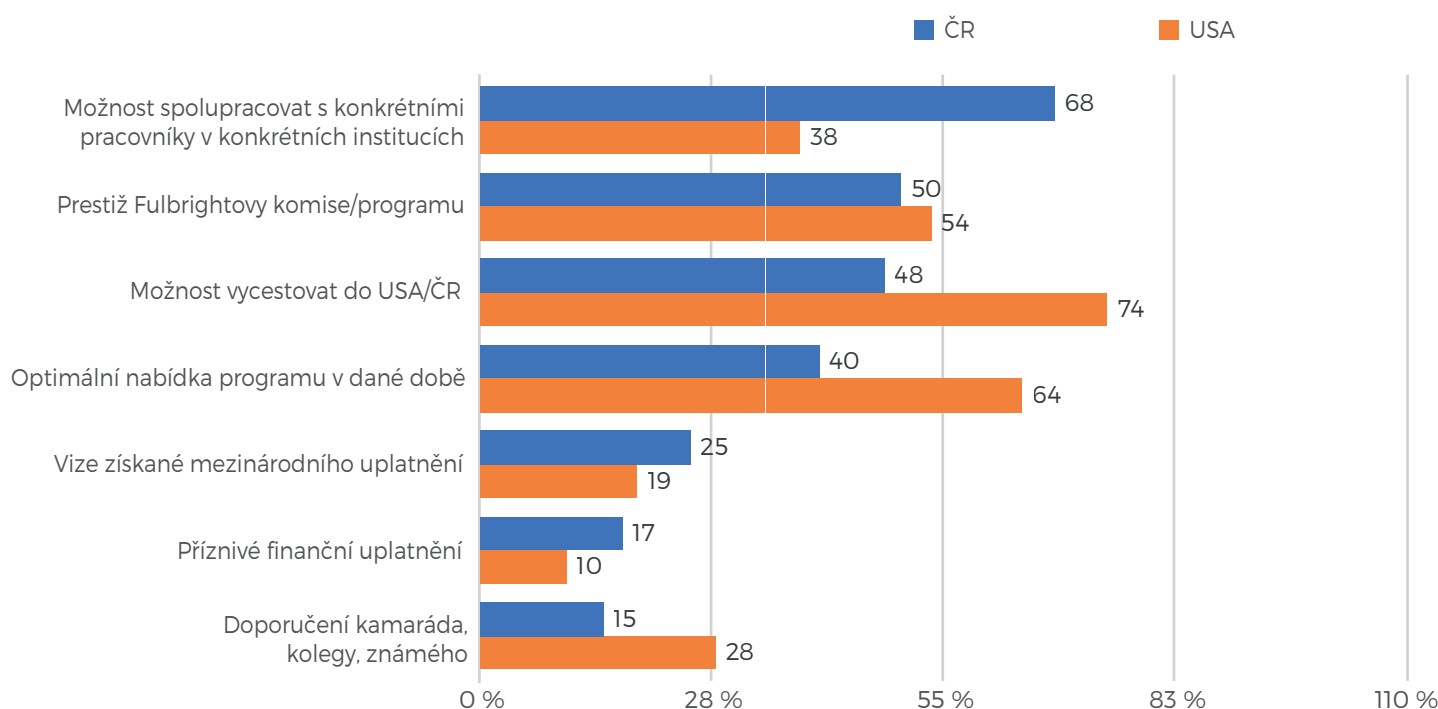
Pokud porovnáme motivace českých a amerických respondentů (viz graf. 5), pak se ukazuje, že **pro americké respondenty** byla velmi důležitá **kombinace možnosti vycestovat do ČR**, ať už kvůli profesnímu zaměření na ČR nebo/a osobním důvodům, a **optimální nabídky programu v dané době**. Zájem zažít život v ČR na vlastní kůži byl však jednoznačně primárním důvodem. Oproti tomu **české respondenty** lákala především **možnost spolupráce s konkrétními osobami/institucemi v USA** a jejich **další profesní rozvoj a kariérní posun**, možnost pouhého vycestování do USA nebo optimální nabídka programu patřily mezi ty méně významné motivy. Toto zřejmě souvisí také se skutečností, že v ČR existovaly i jiné stipendijní/grantové možnosti, jak vycestovat do USA, i když s jinými podmínkami. Fulbrightovo stipendium totiž bylo a stále je zcela výjimečné v tom, že nabízí plné finanční pokrytí pobytu, nejen pro stipendistu, ale i pro jeho rodinu, a nadstandardně dlouhou dobu pobytu. Kromě toho je unikátní v tom, že umožňuje svobodnou volbu hostitelské instituce, místa pobytu nebo záměru projektu. Program primárně podporuje navázání nové spolupráce.

„Jako jednoznačný bonus ale vnímám profesionální růst na prestižní akademické instituci bez nutnosti opustit nejbližší rodinu, které Fulbrightova komise umožňuje spoluvycestovat.“ (dotazník)

„Člověk si prostě vybírá a zvažuje, není jenom Fulbright na světě, je spousta různých možností a stipendií nebo grantů a projektů. Těch je docela velká spousta, a ne v každé oblasti, si myslím, jsou Spojené státy na špičce. Takže ne vždycky má smysl vyjet zrovna do Spojených států.“ (IDI)

„Možná to souvisí s tím, že ta nabídka je dneska zase mnohem větší. Souvisí to s tím, že já jsem tam jel v době, kdy se teprve rozjížděl Erasmus. Já jako student jsem nikam takhle nevyjel, ne že by ty možnosti nebyly, ale byly pro studenty velmi omezené, úplně jiné, než je to dneska.“ (IDI)

Graf 5 Motivace k rozhodnutí usilovat o Fulbrightovo stipendium, srovnání ČR a USA, (pouze varianta „Velmi důležité“) (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

A.2 Přípravenost a obavy z pobytu

Motto

„Tolik jsem se těšila, že na obavy nezbyl prostor.“

„Stipendijní programy Fulbrightovy komise platí jako výrazně etablované a mají dlouhou tradici, což přispívá k pocitu bezpečí a osobního komfortu.“

Před odjezdem do ciziny, ať už na delší nebo kratší pobyt, se vedle pozitivních emocí mohou vyskytovat i různé obavy. V případě dotázaných absolventů, ať už českých nebo amerických, se obavy týkaly menšiny respondentů. Lze tedy usuzovat, že většina respondentů se cítila na pobyt připravena a z komentářů v dotazníku i z rozhovorů vyplývá, že se na pobyt těšila.

Mezi **českými absolventy se s určitými obavami spojenými s odjezdem potýkala čtvrtina z nich**, oproti tomu nějaké obavy pociťovaly **téměř dvě pětiny amerických absolventů (38 %)**. Nicméně nejednalo se zřejmě o významné obavy vzhledem k tomu, že jednoznačně převažovala odpověď „spíše ano“ nad „rozhodně ano“ (viz graf 6). Nějaký druh nejistoty, spojené s odjezdem, častěji deklarovali ti, kteří vyjížděli do USA resp. do ČR s rodinou, a ženy. Mezi českými respondenty deklarují vyšší míru nejistoty ti, kteří absolvovali stipendijní program v období 2013 až 2020, zatímco mezi americkými zase ti, kteří do ČR vyjížděli v rámci programů ETA, což je logické i vzhledem k jejich nižšímu věku a pravděpodobně i menším zkušenostem s delším pobytem v jiné evropské zemi.

Graf 6 Měl/a jste z plánovaného pobytu v USA/v ČR nějaké obavy? (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Bez odpovědi „Nevím“, které tvoří zanedbatelné procento (méně než 2 %).

Čeští stipendisté se nejvíce obávali, i když v nepříliš vysoké míře, **nedostatku financí (35 %)** a **odloučení od rodiny nebo od přátel (31 %)**, případně i **vysokých pracovních/studijních nároků (26 %)**. Již méně se jejich starosti týkaly nového a neznámého prostředí, přijetí ostatními kolegy/kolegyněmi či návratu do ČR. Za zcela marginální lze označit obavy z příliš velkých kulturních rozdílů (viz graf 7). Případný nedostatek financí byl zdrojem nejistoty spíše pro stipendisty, kteří vycestovali s rodinou, naopak stipendisté, kteří v USA pobývali sami, se spíše obávali odloučení od rodiny a přátel. Stipendisté z programu pro magisterské nebo doktorské studium, tj. mladší věková skupina, měli častěji obavy z příliš velkých studijních nároků a z toho, zda a jak se zařadí mezi ostatní kolegy a kolegyně. Z komentářů respondentů dále vyplývá, že další obavy byly spojovány především se zajištěním všech nezbytností pro vy-

cestování a pobyt rodinných příslušníků v USA a s tím, jak rodina samotný pobyt zvládne, tj. typicky s přijetím dětí do místní školy, s nalezením vhodného bydlení či s funkčností systému americké zdravotní péče (i finanční dostupností). Jak bylo zmíněno v některých rozhovorech:

„Mé obavy se daleko více než mne samotného týkaly toho, jak pobyt budou prožívat/ snášet manželka a hlavně dcery. Vše dopadlo velmi dobře, zpočátku to samozřejmě pro dcery nebylo úplně jednoduché, ale na pobyt vzpomínají velice rády.“ (dotazník)

„Určitě jsem měl různé obavy, teď je otázka, co byly ty hlavní obavy. Byl jsem hodně nervózní z toho bydlení, popravdě řečeno.“ (IDI)

„Obavy z (ne)fungování amerického zdravotnictví/pojišťoven.“ (dotazník)

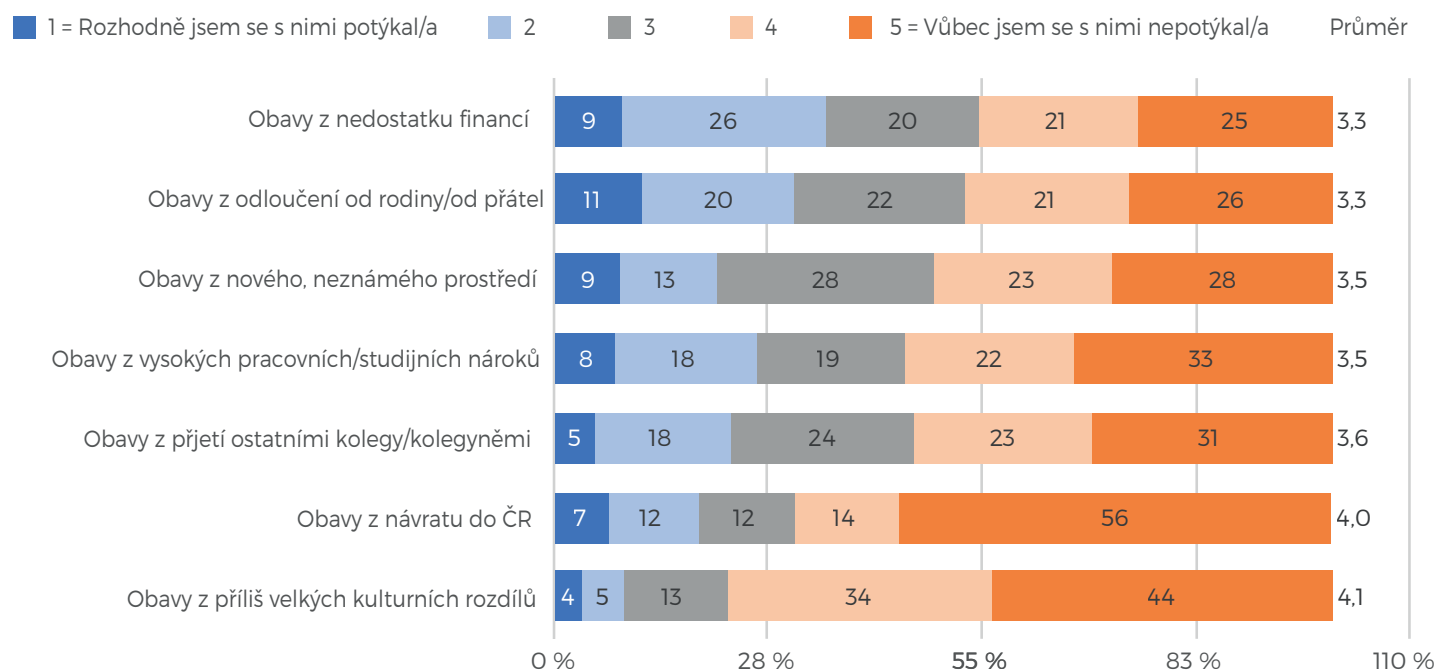
Je však důležité konstatovat, že zmiňované obavy českých stipendistů se ve větší míře nenaplnily. Výrazněji, tj. zhruba z poloviny, se potvrdily pouze obavy z návratu do ČR a z odloučení od rodiny či od přátel.

„Obavy se týkaly finančního zajištění, ale rozdílly jsme řešili z vlastních zdrojů. Tyto obavy by nás na druhou stranu v žádném případě neodradily od účasti v programu. Nechci je tudíž ani zveličovat, ani podceňovat. Jednoduše by se daly shrnout jako ‚velké náklady na ubytování‘.“ (dotazník)

„Největší obava byla nejistota z nestálého bydlení, která se bohužel naplnila. Sehnat stálejší bydlení bylo obtížné a střídat postel každý týden bylo vyčerpávající a finančně hodně náročné. Co víc, podmínky k bydlení byly občas tak nevyhovující, že jsem musela bydlení měnit v průběhu sjednaného pobytu.“ (dotazník)

„Nejistoty jsem měl, přiznám se. Měl jsem i obavy, jak to budu zvládat sám v cizím prostředí... Jsem společenský člověk, jel jsem tam sám, nevěděl jsem, jak to bude. I obava z dlouhodobého odloučení od domova, od komunity lidí, kterou tady mám velmi vzácnou a dobrou. Tak jsem nevěděl, jak to na mě bude působit. Takže obavy v tomto smyslu byly, ale rozplynuly se během několika týdnů.“ (IDI)

„Měla jsem obavy, jak tam uspěji, protože budou všichni hrozně dobrý, jsem si myslela, ale spíš jsem se hlavně těšila.“ (IDI)

Graf 7 Obavy před odjezdem do USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020

Pozn.: Pouze respondenti, kteří v předchozí otázce zmínili, že měli nějaké obavy. Bez odpovědí „Nevím“, které tvoří zanedbatelné procento (méně než 1 %).

Pokud **američtí stipendisté** měli z něčeho obavy, pak se jednalo **především o jazykovou bariéru, na kterou by mohli v ČR narazit**. Mírně častěji souvisely **nejistoty s odloučením od rodiny nebo od přátel a s novým neznámým prostředím**. Další obavy byly vnímány jako méně významné nebo zcela nevýznamné (viz graf 8). Podobně jako v případě českých stipendistů se i u mladších amerických stipendistů objevuje častěji obava z toho, jaké bude jejich přijetí českými kolegy či kolegyněmi. Strach z odloučení a z nového neznámého prostředí častěji zmiňují ti, kteří jeli do ČR sami, ženy, mladší stipendisté (21 až 29 let) a ti, kteří jeli na pobyt v délce 7 až 10 měsíců. Nicméně, stejně jako v případě českých stipendistů, se počáteční starosti většinou nepotvrdily. Mezi jinými byla v komentářích uváděna obava z české byrokracie, speciálně těžkosti při získání českého víza, vyhledání adekvátního ubytování či zařazení dětí do školy.

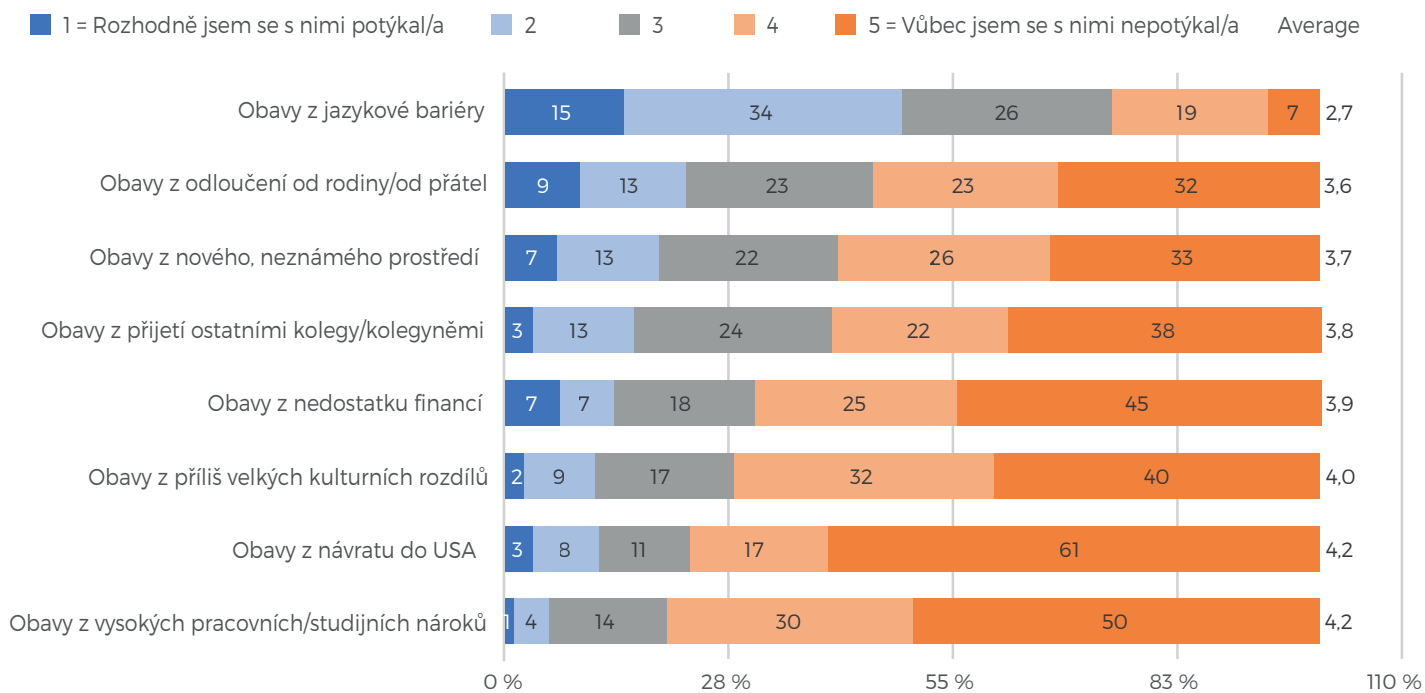
„Jazykovou bariéru jsme překonali daleko lépe, než jsme čekali.“ (dotazník)

„Z jazykové bariéry jsem měla trochu obavy, ale nakonec to nebyl nijak velký problém. Jen jsem se z některých rozhovorů cítila vynechaná.“ (dotazník)

„Nejtěžší byla jazyková bariéra. Před odjezdem jsem se tady v USA učil česky, ale stejně to bylo náročné.“ (dotazník)

„Měla jsem obavy z toho, že budu poprvé v životě na malém městě. Obavy byly oprávněné, byla jsem tam hodně izolovaná a setkat se někde s lidmi bylo zpočátku těžké. Nakonec jsem si to užila, ale myslím, že to bylo těžší, než kdybych byla v Praze.“ (dotazník)

Graf 8 Obavy před odjezdem do ČR (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Pouze respondenti, kteří zmínili, že měli nějaké obavy. Bez odpovědí „Nevím“, které tvoří zanedbatelné procento (méně než 2 %).

A.3 Chování zaměstnavatele před odjezdem a po návratu

Motto

„Pobyt mi pomohl změnit pracovní místo, kde jsem zkušenosti určitě využil.“

„Fulbright přidal mé práci na důležitosti a díky tomu mne zaměstnavatel podpořil i v dalším úsilí.“

V rozhodnutí respondentů vycestovat na delší pobyt do zahraničí, ať už do USA nebo do ČR, hrál postoj jejich tehdejšího zaměstnavatele jistě nezanedbatelnou roli. Převážná většina českých stipendistů byla totiž před odjezdem zaměstnána (85 %). U amerických stipendistů byl podíl zaměstnaných nižší, tzn. zaměstnány byly zhruba tři pětiny z nich (63 %) (viz graf 9). Ukazuje se, že **většině respondentů vyšel jejich zaměstnavatel vstříc**, pokud tedy v té době zaměstnavatele měli. **Zahraněční cestu jednoznačně podporoval u 63 % českých stipendistů**, respektive u **69 % amerických stipendistů**. Do rozhodnutí vycestovat zaměstnavatel nijak nezasahoval v případě 20 % českých, respektive 15 % amerických respondentů. **Komplikace kvůli odjezdu** na stipendium měl u svého zaměstnavatele jen malý podíl respondentů, konkrétně 4 % českých, respektive 5 % amerických respondentů. **Pracovní poměr musela rozvázat** 4 % českých, respektive 8 % amerických stipendistů. Zbylí respondenti uvedli, že nastala jiná situace.

Častěji se cítili svým zaměstnavatelem podpořeni čeští respondenti, kteří vycestovali na pobyt v letech 2013 až 2020, což může být způsobeno měnícím se postojem zaměstnavatelů směrem k větší podpoře profesního rozvoje svých zaměstnanců, a to i v rámci zahraničních pobytů, a patrně i prestiží Fulbrightova stipendia. Chování českého zaměstnavatele rovněž koreluje s délkou pobytu na stipendiu. Není překvapivé, že čím kratší byl pobyt, tím vstřícnější byl přístup zaměstnavatele. Především u pobytů na šest a méně měsíců je přístup zaměstnavatele častěji označován jako příznivý. Nicméně to, že vyjednávání se zaměstnavatelem nebylo vždy lehké, dokládá komentář jednoho z amerických respondentů:

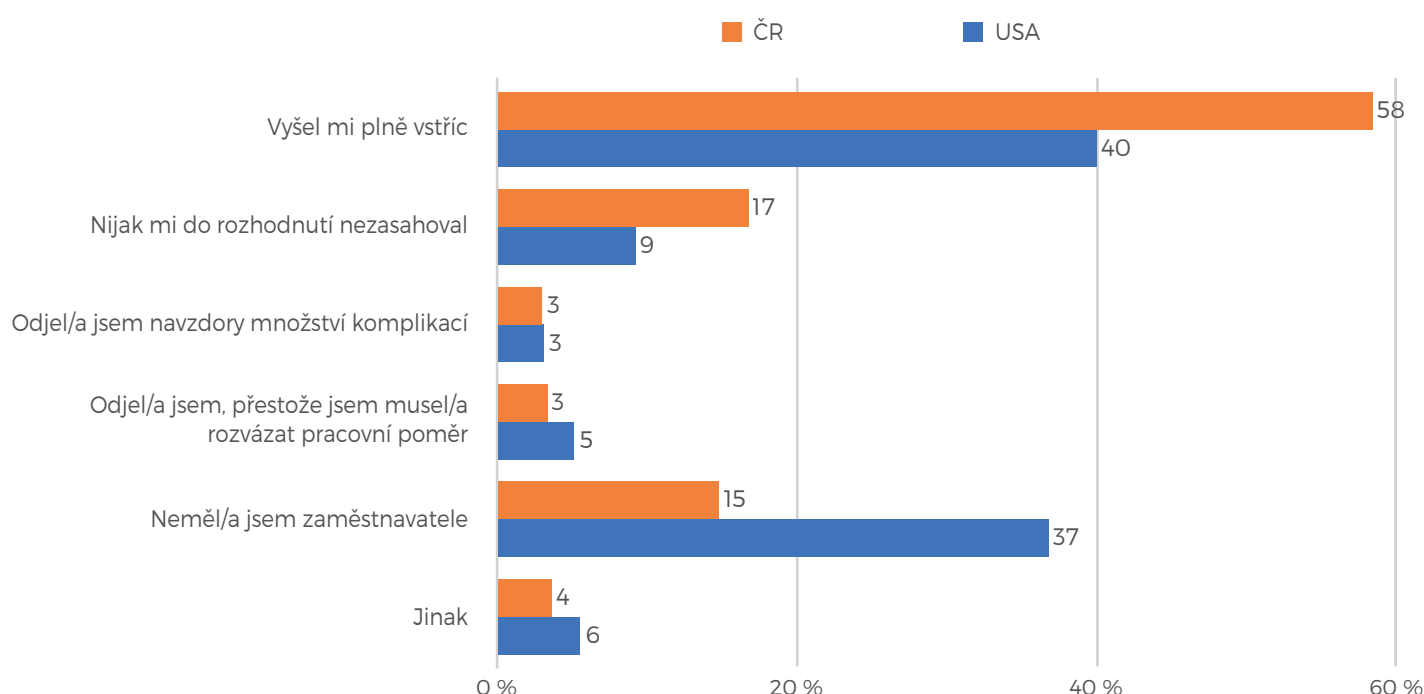
„Ve skutečnosti jsem je musela hodně přesvědčovat. Měli pocit, že o mne přicházejí a výměnou dostanou jen práci navíc, protože zaučení nového učitele bude náročné. Já už jsem ale na možnost žádat o stipendijní pobyt čekala tři roky a byla jsem rozhodnutá vyjet učit do zahraničí. Nakonec jsem se zavázala, že se po návratu do té školy vrátím na několik let, což jsem udělala. Je důležité si uvědomit, že bez renomé, které Fulbrightovo stipendium má, by můj zaměstnavatel s odjezdem nikdy nesouhlasil. Také musím říct, že jsem se vrátila osvěžená, plná energie, a ještě oddanější své práci a komunitě než předtím.“ (dotazník)

Důležitost podpory ze strany zaměstnavatele je zmiňována i v hloubkových rozhovorech. Specifická byla například situace pro profesi učitele či lékaře, kdy bývá pro zaměstnavatele poměrně složitější řešit jejich nepřítomnost na pracovišti, a to i na kratší dobu. Nemusí se však jednat pouze o tyto profese. Na nutnost zkombinovat pracovní vytíženost v ČR a pobyt v zahraničí poukazovali i respondenti z jiných oborů. Právě vstřícnost zaměstnavatele však stipendistům situaci značně ulehčuje, o to více, pokud jim zaměstnavatel, vedle uvolnění z práce, zajistí i možnost finanční kompenzace, tzn. že stipendisté neztratí svůj příjem v ČR nebo alespoň ne celý.

„Když jsem na nějaký kurz jela, nebo chtěla jet, tak jsem jela o prázdninách. I proto, že jsem si říkala, že my ty prázdniny přece máme od toho, abychom ten čas nějak využili. Zdálo se mi zbytečné jet během školního roku. A tohle bylo poprvé, co jsem jela ve školním roce... Paní ředitelka nám tu nabídku od Fulbrighta prostě přeposlala a řekla, ať se přihlásíme. Mám pocit, že začíná fungovat to, že účast učitelů v projektech a kurzech dává jakoby prestiž školám.“ (IDI)

„V případě toho mého oboru, medicíny, se velmi obtížně člověk vyvazuje na delší dobu. Víím, že v rámci třeba univerzit platí, že člověk má nějaké tvůrčí volno po nějaké době. To se ale velmi obtížně aplikuje na medicínu. Mám úvazek na fakultě a mám úvazek hlavně v nemocnici. Pokud je člověk zaměstnanec pouze univerzity, dovedu si představit, že zmizí na půl roku, ale je jakoby poměrně obtížný na nějakou delší dobu zmizet z té kliniky... Ke mně byla nemocnice extrémně vstřícná.“ (IDI)

Graf 9 Postoj zaměstnavatele k odjezdu, srovnání ČR a USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Zajímalo nás nejen, jak se zachoval zaměstnavatel před odjezdem stipendisty, ale i to, zda a případně jak se změnilo chování zaměstnavatele po jeho návratu ze zahraničí. **Většina amerických stipendistů**, kteří byli před vycestováním do ČR zaměstnáni, žádnou **změnu v přístupu svého zaměstnavatele nezaznamenala** (59 %), **pětina** v souvislosti s Fulbrightovým stipendiem **získala novou pracovní pozici nebo pozici změnila** a pětina uvedla, že měla jinou zkušenost (viz graf 10). Američtí respondenti v komentářích vypisovali jak kladné, které převažují, tak záporné zkušenosti se svým zaměstnavatelem. Mezi kladnými obvykle zmiňovali větší míru uznání ze strany zaměstnavatele, které se jim dostalo díky prestiži Fulbrightova stipendia, někdy spojenou i se získáním lepší pracovní pozice. Záporné komentáře se povětšinou týkaly nedocenění ze strany zaměstnavatele nebo komplikací spojených s návratem do zaměstnání.

„Dostalo se mi uznání a jednorázové odměny 5 000 dolarů, ale o tom jsem před odjezdem nevěděla.“ (dotazník)

„Když jsem se vrátil do Ameriky, nabídli mi v mé škole plný učitelský úvazek.“ (dotazník)

„Náš děkan se moc nezajímá o to, co pedagogové dělají, i když je to něco tak prestižního, jako získání Fulbrightova stipendia.“ (dotazník)

„Můj český protějšek, se kterým jsme si v rámci stipendia vyměnili místa, neměl adekvátní úroveň angličtiny a kulturní šok ho emočně úplně rozhodil, takže ho museli přesunout na jinou pozici. Když jsem se tedy vrátila, byli moji kolegové a náš ředitel hrozně naštvaní kvůli tomu, co všechno museli podstupovat, aby dělal, co měl.“ (dotazník)

U českých respondentů z řad absolventů žádnou změnu v přístupu svého zaměstnavatele nezaznamenala asi polovina (48 %). Zhruba třetina uvedla, že jim zaměstnavatel umožnil využít zkušenosti z USA (32 %). Přibližně pětina měla jinou zkušenost a 2 % zmiňují, že si musela svou nepřítomnost v zaměstnání tzv. napracovat (viz graf 10). Mezi jinými zkušenostmi uváděli čeští respondenti obvykle předem dohodnutý či zaměstnavatelem vynucený odchod (ukončení pracovního poměru), případně dobrovolnou změnu zaměstnání po návratu ze stipendia. Změna zaměstnání může být vnímána jako negativní, ale i pozitivní důsledek stipendijní cesty. Pozitivní proto, že v novém zaměstnání se nakonec podařilo zúročit nabyté zkušenosti z USA, v jistém smyslu negativní proto, že se to naopak úplně nepodařilo.

V komentářích respondenti vedle jednoznačně pozitivního postoje zaměstnavatele zmiňovali i negativní zážitky, jako například vyčítání dlouhodobé absence, závist kolegů a jiné.

„Ze strany obou mých zaměstnavatelů byl pobyt v USA vnímán velmi kladně, zejména to bylo vnímáno tak, že chci dále rozvíjet svou vědeckou činnost i kariéru.“ (dotazník)

„Zaměstnavatel byl z mého pobytu nadšený a vyšel mi maximálně vstříc i formou finanční podpory mého výjezdu.“ (dotazník)

„Pracovní poměr jsem ukončil a po návratu, asi 12 měsíců, jsem měl problém práci sehnat. Fulbrightovo stipendium bylo v případě ucházení se o pozici v oblasti státní správy a příspěvkových organizací považováno za over-qualification.“ (dotazník)

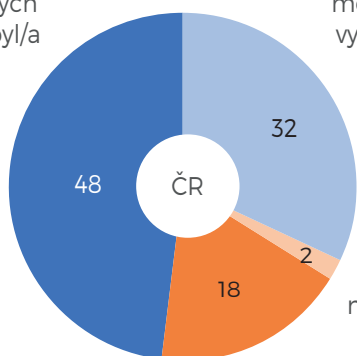
„Musel jsem nastoupit znovu jako zcela nový pracovník, veškeré mé dřívější benefity byly zrušeny.“ (dotazník)

„Pracovní poměr mi byl během mého studijního pobytu zaměstnavatelem bez mého souhlasu ukončen.“ (dotazník)

„Měl jsem trochu pocit, že zaměstnavatel má obavu, abych neměl vysoké ambice.“ (dotazník)

Graf 10 Chování zaměstnavatele po návratu do ČR/USA (v %)

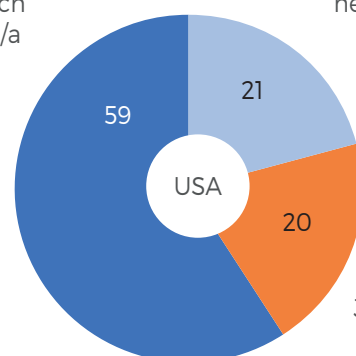
Beze změny,
jako kdybych
v USA nebyl/a

Jiné

Nabídl mi v rámci
mého zaměstnání
využít zkušenosti
z USA

Beze změny,
jako kdybych
v ČR nebyl/a

Nová pozice
nebo změna
pozice

Jiné

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Pouze respondenti, kteří uvedli, že byli před odjezdem zaměstnaní.

B. Mezinárodní vazby a propojování

B.1 Institucionální a osobní spolupráce

Motto

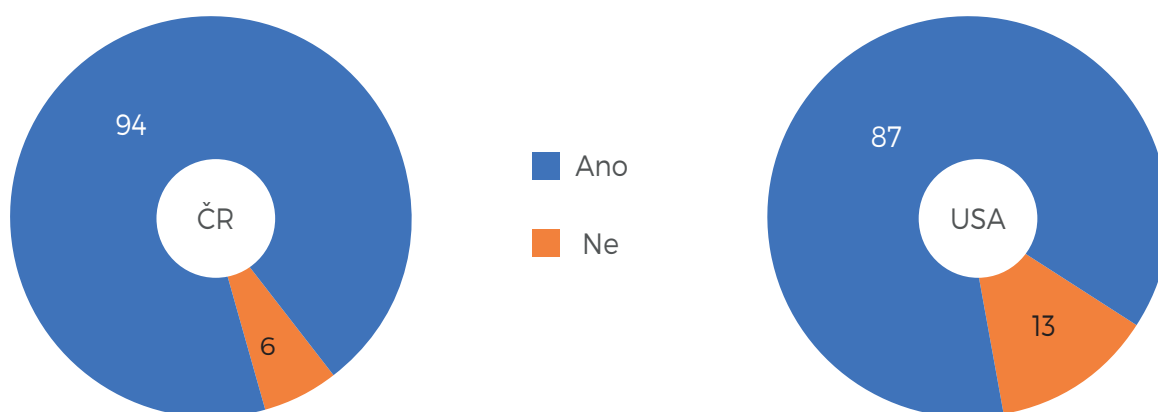
„Myslím, že se mi podařilo navázat dlouhodobé mezinárodní vztahy. Jsem stále v kontaktu se svými bývalými kolegy a studenty, za což jsem vděčná. Přes Fulbrightovo stipendium jsem se také seznámila s mnoha dalšími lidmi, což mi nepochybně pomohlo rozšířit síť vztahů.“

V rámci Fulbrightova stipendia **se naprosté většině stipendistů podařilo navázat nové pracovní kontakty**, o něco více to platí pro české než pro americké stipendisty, což může být důsledkem rozdílností v nabízených stipendijních programech pro Čechy a pro Američany (viz graf 11). Pracovní kontakty se o něco hůře navazovaly mladším americkým respondentům (21 až 25 let) a těm, kteří v ČR pobývali v programu ETA, v rámci něhož je navazování odborných/pracovních kontaktů poměrně obtížnější než v jiných programech s jiným zaměřením, jak vhodně ilustruje i následující komentář:

„Coby účastník programu ETA jsem ve svém oboru nenavazoval kontakty, jako by to dělal akademik na stipendiu.“ (dotazník)

Pokud tedy vyjmete ze souboru amerických respondentů právě stipendisty z programu ETA, dostaneme se na téměř shodnou úroveň navázání nových profesních kontaktů jako v případě českého souboru.

Graf 11 Navázal/a jste během pobytu v USA/v ČR nějaké nové pracovní/profesní kontakty? (v %)

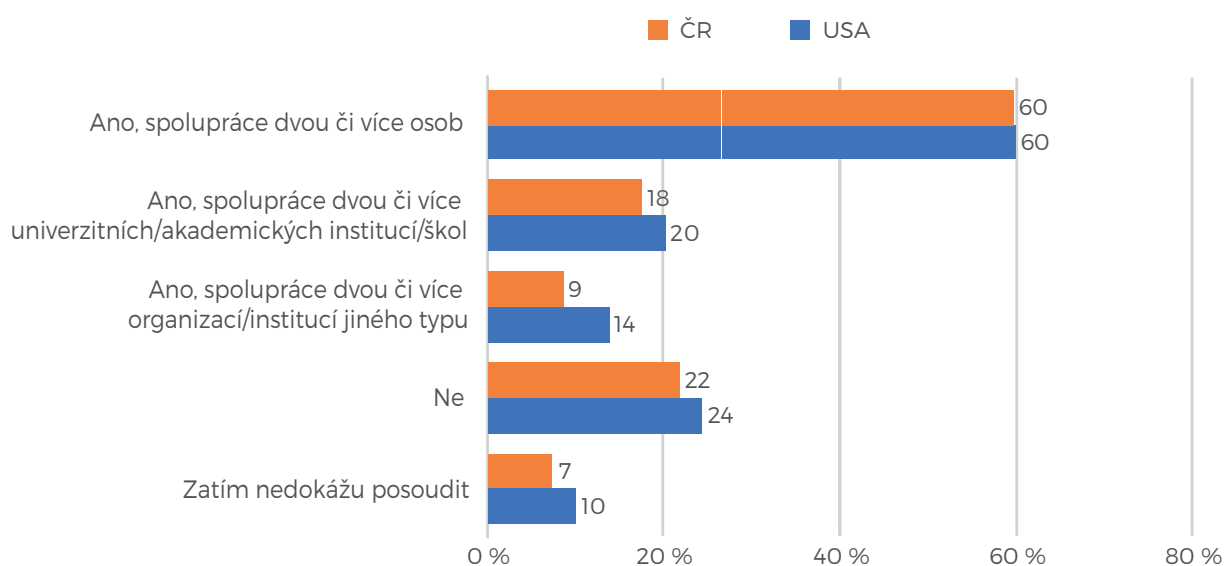
Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Navázání pracovních nebo profesních styků je nezbytným předpokladem pro rozvoj **dlouhodobější mezinárodní spolupráce**, což **se podařilo sedmi z deseti českých** respondentů (71 %) a **necelým dvěma třetinám amerických** respondentů (65 %). Z hlediska **typu jednoznačně převažuje spolupráce v osobní rovině** (60 %) jak mezi českými, tak mezi ame-

rickými absolventy. Dlouhodobou spoluprací **na úrovni akademických institucí** se podařilo navázat a dále udržovat v případě **18 % českých**, respektive **20 % amerických** respondentů. Ve spolupráci na úrovni jiných institucí/organizací pokračovalo 9 % českých, respektive 14 % amerických stipendistů. Je tedy zřejmé, že **míra spolupráce vybudovaná nebo posílená Fulbrightovým programem je mezi oběma zeměmi značná a srovnatelná**. Jen nízký podíl respondentů zatím nedokáže posoudit, zda se spolupráce uchytila či nikoli (viz graf 12).

Graf 12 Pokud jste navázali při pobytu pracovní vztahy, vznikla díky nim dlouhodobější mezinárodní spolupráce? Srovnání ČR a USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Na otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v rámci pobytu navázali nové pracovní kontakty. Součet procent je větší než 100 %, protože respondenti mohli uvést více typů spolupráce.

Z analýzy kvantitativních i kvalitativních dat dále vyplývá, že navázání spolupráce, a případně i její udržení, není jen doménou delších zahraničních pobytů, ale vzniká i v rámci kratších stáží. Je třeba též upozornit na fakt, že přestože zrovna nevznikla dlouhodobá mezinárodní spolupráce s lidmi z hostující instituce, respondenti mohli získané kontakty využít (a jistě využívali) například k navázání spolupráce s jinými odborníky/institucemi nebo na jejich základě vznikla trvalá osobní přátelství.

„Výsledkem mého pobytu sice nebyla žádná formální spolupráce (společný výzkum není v mém oboru obvyklý), navázala jsem ale vztahy, z kterých těžím dodnes.“ (dotazník)

„Jsem dodnes v kontaktu se svou hostitelskou profesorkou, kolegy a dalšími lidmi, s nimiž jsem se seznámila během svého pobytu.“ (dotazník)

„V České republice mám dodnes mnoho důležitých kontaktů, především přátele a rodiny, které mne ‘adoptovaly’. Žádné odborné kontakty tam však v tuto chvíli neudržuji.“ (dotazník)

„Spolupráce ve smyslu společných projektů apod. nevznikla, nicméně z kontaktů těžím dodnes ve smyslu profesní inspirace, případně individuálních konzultací.“ (dotazník)

„Sice nepokračovala spolupráce s hostitelským pracovištěm, ale publikace, která z pobytu vznikla, vedla později k mezinárodní spolupráci s mnoha jinými pracovišti.“ (dotazník)

Zatímco někteří respondenti v dotazníku zmiňovali pandemii koronaviru jako důvod prozatímního odsunutí spolupráce, z rozhovorů naopak vyplynulo, že rychlý přechod na online platformy může mít na rozvoj zahraniční spolupráce i pozitivní vliv. Stipendisté, kteří se z USA vrátili těsně před tím, než začala platit protiepidemická opatření, mohli díky přesunutí prezenčního setkávání na online platformy například pokračovat v „docházení“ na semináře/kurzy s účastí významných odborníků v oboru (což by pravděpodobně nebylo jinak možné) nebo intenzivně rozvíjet profesní znalosti a zkušenosti ohledně online výuky.

„To setkávání se přesunulo do online prostředí a díky tomu můžu být neustále součástí té diskusní skupiny, protože to prostě probíhá na zoomu... Jedna z aktivit, která byla realizována, spočívala v četbě článků. Vybral se článek, který jsme si měli přečíst, a na to setkání byl pozván jeho autor. Jednalo se o články v nejlepších časopisech v mém oboru.“ (IDI)

B.2 Výstupy odborné spolupráce

Mezi nejčastější výsledky navázané odborné spolupráce v rámci Fulbrightova stipendia patří články v recenzovaných časopisech anebo příspěvky na vědeckých setkáních či konferencích. **Sepsání odborného článku** uvádí zhruba **polovina (49 %) a prezentaci na vědeckém setkání téměř tři pětiny (58 %) českých stipendistů**, kteří nějakou spoluprací navázali. Oproti tomu **odborný článek jako výsledek spolupráce** uvedly **dvě pětiny (41 %) a příspěvek na vědecké konferenci polovina amerických stipendistů**. Pro podobný podíl českých i amerických absolventů byla výsledkem mezinárodní spolupráce **kniha nebo kapitola v knize** (19 %, respektive 17 %). Ukazuje se, že američtí absolventi, poměrně častěji než čeští, publikovali články v běžných časopisech či novinách (17 % vs. 6 %), případně jako výsledek spolupráce zorganizovali letní školu či výměnný pobyt (22 % vs. 12 %). V rámci spolupráce vznikla i nejrůznější umělecká díla. Celkem vysoký podíl respondentů také uvedl, že se podílel ještě na jiných formách odborné spolupráce (viz graf 13). Typicky se jednalo o realizaci různých společných výzkumných nebo uměleckých projektů a workshopů, různé typy konzultací a odborných diskusí, výměnu studijních materiálů, pozvání na výuku či přednášky, překlady knih apod.

„Také jsem svým kolegům kontroloval články v angličtině a konzultoval je s nimi. Podílel jsem se asi na třiceti magisterských pracích, což bylo skvělé, a zorganizoval jsem pro katedru několik seminářů, na kterých jsem se plně podílel.“ (dotazník)

„Sháněl jsem knihy a posílal je do knihovny ústavu. Dva členové ústavu přijeli do USA, přednášeli tu, navštívili nás. Jednomu z nich jsme redigovali dizertaci.“ (dotazník)

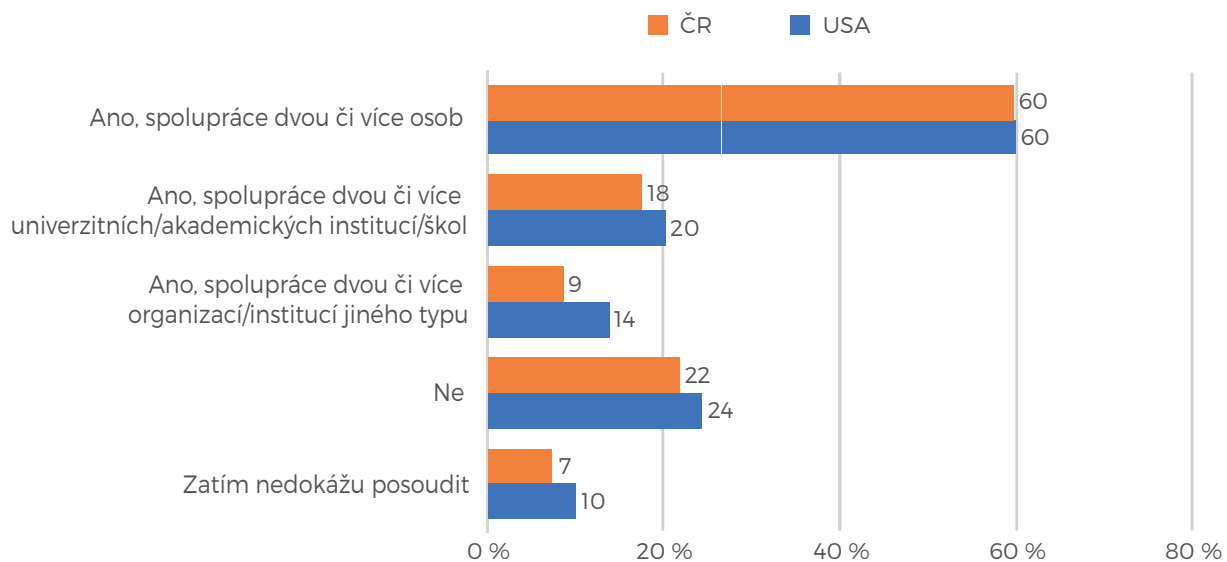
„Společná žádost o grant, který jsme získali.“ (dotazník)

„Během mého pobytu bylo iniciováno vytvoření Memorandum of Understanding mezi našimi univerzitami. Zapojil jsem do něj příslušná pracoviště, tehdy jako jediná nehumanitní. Od té doby se Memorandum rozrostlo o další pracoviště a je velmi aktivní.“ (dotazník)

„Projekt mezi českou (mojí) a americkou školou (školou americké učitelky, která přijela do ČR v následujícím roce). Také spolupráce s dalšími americkými výměnnými učitelkami a českými kolegyněmi, absolventkami Fulbrightova programu.“ (dotazník)

„Organizace workshopů a speciálního vydání časopisu.“ (dotazník)

Graf 13 O jaké formy odborné spolupráce se jednalo? Srovnání ČR a USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Na otázku odpovídali pouze respondenti, kteří uvedli, že navázali dlouhodobou mezinárodní spoluprací. Součet procent je větší než 100 %, protože respondenti mohli uvést více způsobů odborné spolupráce.

B.3 Propojení s ostatními absolventy

Motto

„Během pobytu jsem se účastnila všech akcí, které uspořádala tamní Asociace absolventů Fulbrightova programu. To mi přineslo mnoho kontaktů a zajímavých setkání.“

Jak je zřejmé z předchozí kapitoly, dochází k navazování kontaktů a propojování osob či institucí v rámci Fulbrightova stipendia na mnoha různých úrovních, ať už profesních nebo osobních. Jednu z dalších takových příležitostí, která rozhodně není zanedbatelná, poskytuje rovněž komunita absolventů Fulbrightova stipendia. Jak k tomu dodávají samotní stipendisté:

„Úvodní 2 adaptační týdny se všemi novými Fulbrightovými stipendisty v Seattlu byly naprosto klíčové pro navázání dlouhodobých přátelství s lidmi z celého světa. Dodnes jsme v kontaktu, s některými se navštěvujeme (po 26 letech).“ (dotazník)

„Navázání přátelství, které dále vyústilo v další osobní setkání u nás v ČR a spolupráci dalších osob v profesním životě ze ‚sítě‘ kontaktů Fulbright.“ (dotazník)

„Na neoficiální úrovni se setkávám s řadou lidí, dokonce s některými jsem se i díky Fulbrightu v podstatě seznámil ... opravdu, vlastně mám blízké vztahy s některými lidmi, který to absolvovali, a absolvovali to v úplně jiný době než já. Vlastně jsme se k sobě dostali díky Fulbrightu.“ (IDI)

„Potřebujete být v kontaktu s lidmi, který jsou otevření a mají podobnou zkušenost. Neříkám dopřávat si nějakou protekci, ale rozšiřovat kontakty, nabízet si příležitosti.“ (IDI)

„Jsem v pravidelném kontaktu s absolventy, kteří byli na stipendiu ve stejném roce. Máme chatovací skupinu, kde si píšeme každý den. Přijeli mi na svatbu do Florencie v Alabamě až z Brooklynu v New Yorku. Silvestra 2020 jsme strávili společně a zůstáváme si navzájem součástí života.“ (dotazník)

„Díky tomu jsme ustavili vzájemné výměnné studijní programy v zahraničí na několika univerzitách a stáže ve firmách pro naše i české studenty.“ (dotazník)

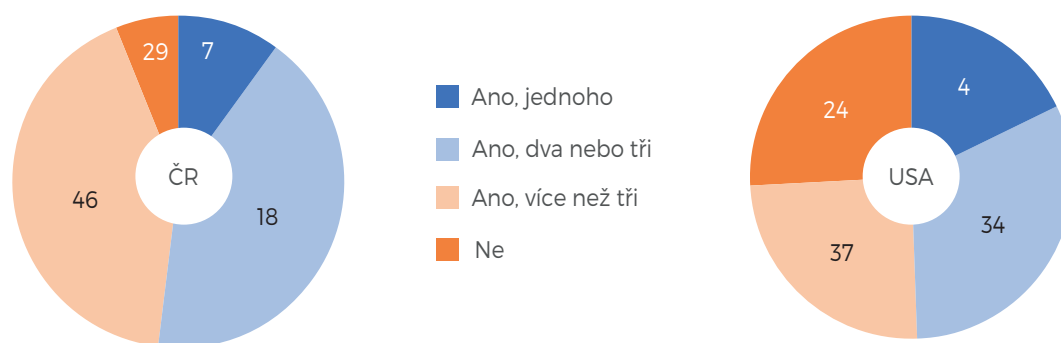
„Využila jsem ty kontakty, třeba když jsem pomáhala svým vlastním studentům vyjet do ČR.“ (dotazník)

„Moje zkušenost ze stipendijního pobytu ovlivnila mou kariéru, ale ostatní vědci z Fulbrightova programu a čeští i mezinárodní studenti a vědci, které jsem potkal při svém pobytu v ČR, významně ovlivnili můj odborný i osobní rozhled.“ (dotazník)

Z výsledků výzkumu vyplývá, že **naprostá většina českých stipendistů zná minimálně jednoho dalšího českého stipendistu Fulbrightova programu** (94 %). Zhruba **dvě pětiny českých stipendistů přitom osobně znají dva nebo tři další** (42 %) a rovněž zhruba **dvě pětiny znají více než tři další české stipendisty** (42 %). Výhradně jednoho českého absolventa zná jeden z deseti respondentů (viz graf 14). Nejde však jen o komunitu tuzemských stipendistů, díky zahraničním pobytům se daří budovat i mezinárodní komunitu absolventů. To potvrzuje i zjištění, že **tři čtvrtiny českých stipendistů osobně znají také zahraniční absolventy Fulbrightových programů**. Více než polovina přitom osobně zná dva a více zahraničních

absolventů (57 %) (viz graf 14). Respondenti, kteří vycestovali v rámci programu pro studenty v magisterském nebo Ph.D. studiu, častěji znají více než tři absolventy, ať už české nebo zahraniční.

Graf 14 Znáte osobně některé další absolventy/absolventky programů Fulbrightovy komise z ČR / z USA nebo z jiných zemí než ČR? (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020

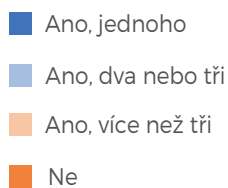
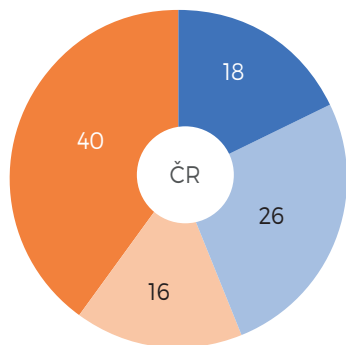
Někdy se stipendista setkává s absolventy Fulbrightova programu ještě předtím, než se o něj rozhodne požádat. Není výjimkou, že právě tato setkání a tito lidé jej inspirují k podání žádosti o stipendium. Ať už to znamená, že jej přímo nabádají k Fulbrightovu stipendiu, nebo že se jedná o výjimečné a inspirující osobnosti jak po odborné, tak po lidské stránce.

„Já si myslím, že dobře funguje, jak se říká, to šíření z ucha do ucha. Mě to velmi přesvědčilo. Spousta lidí z mého okolí tam byla přede mnou. Lidi, kterých si vážím a který mi přijdou velmi inspirativní. A viděl jsem, že si přivezli velmi zajímavý znalosti, tak to mě přesvědčilo... Ve svém životě, ve své praxi, jsem se potkal s nejmíň deseti fulbrightisty, který tím prošli předtím, než já jsem odjížděl. A to mě přesvědčilo, že to je důležitý a zajímavý program. Takže si myslím, že to je vlastně asi nejlepším výsledkem a nejlepší reklamou.“ (IDI)

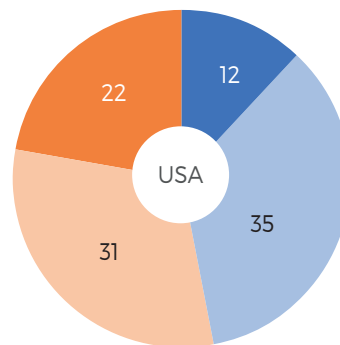
Americkým respondentům byly položeny mírně upravené otázky. První zjišťovala, zda jsou stále v kontaktu s jinými absolventy Fulbrightova programu ze stejného ročníku. Ukazuje se, že **tři pětiny amerických absolventů jsou ve spojení alespoň s jedním absolventem ze stejného ročníku**. Více než s jedním svým kolegou, absolventem z ročníku, udržují kontakt asi dvě pětiny amerických absolventů. S žádným nejsou v kontaktu rovněž dvě pětiny dotázaných (viz graf 15). Častěji jsou s absolventy ze stejného ročníku v kontaktu respondenti z nejmladší věkové skupiny, tj. v době pobytu jim bylo 21 až 29 let, ženy a ti, kteří absolvovali program ETA. Obecně větší míra propojenosti se jeví napříč komunitou fulbrightistů mimo jejich ročník a je obdobná jako u českých stipendistů. **Alespoň jednoho absolventa v takovém případě znají téměř čtyři pětiny amerických absolventů** (78 %), přičemž dva a více jich znají dvě třetiny (66 %) (viz graf 15).

Graf 15 Jste stále v kontaktu s dalšími absolventy Fulbrightova studia ze stejného ročníku? / Znáte osobně jiné absolventy Fulbrightových programů kromě těch ze stejného ročníku? (v %)

Kontakt s ostatními absolventy ze stejného ročníku

Znalost absolventů z jiných ročníků

Zdroj: Fulbright Alumni USA 2020

U amerických absolventů jsme navíc zjišťovali, zda navštěvují akce, které pořádá sdružení absolventů Fulbrightova programu. Takto aktivní je **necelá čtvrtina dotázaných amerických absolventů (23 %)**. Nicméně asi **polovina amerických absolventů deklaruje, že se osobně připojila k aktivitám podporujícím program Fulbright**, jako jsou petice nebo dopisy členům Kongresu apod. (53 %) (viz graf 16). V obou případech jsou aktivnější absolventi, kterým je dnes více než 51 let. Naopak mladší věková skupina (do 40 let) se zdá v tomto směru méně angažovaná. Akcí, jež pořádá sdružení absolventů, se častěji účastní stipendisté programu „Scholar, včetně Distinguished Chair“. Zde je namístě zmínit, že se nemusí jednat o nezáměr navštívit akce pořádané sdružením absolventů, ale může jít o nedostatečnou informovanost absolventů nebo o geografickou nedostupnost akcí.

„O žádných akcích pro absolventy nevím, ale zúčastnil bych se.“ (dotazník)

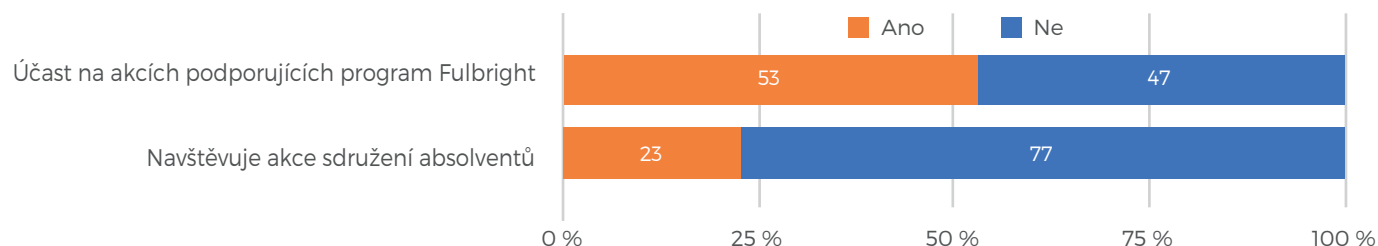
„Ráda bych byla aktivnější, ale zatím jsem neměla příležitost. Do Asociace absolventů Fulbrightova programu jsem se právě přidala.“ (dotazník)

„Pravidelně čtu newsletter pro absolventy a účastním se všech on-line akcí, které mi přijdou zajímavé.“ (dotazník)

„Bydlím v USA ve státě, který nemá vlastní pobočku sdružení fulbrightistů, takže se s ostatními absolventy těžko setkám.“ (dotazník)

„Posílám peníze, podepisuji petice a jsem členem asociace absolventů.“ (dotazník)

Graf 16 Navštěvujete akce sdružení absolventů Fulbrightova programu? Účastnili jste se v minulosti akcí podporujících program Fulbright, např. petice, dopisy členům Kongresu atd.? USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni USA 2020

Motto

„Všem říkám, že to byl nejlepší rok mého života.“

„Byl to jeden z nejlepších zážitků mého života a budu i nadále naléhat na své kolegy, aby se do Fulbrightových programů hlásili.“

„Během pobytu jsem navázal celou řadu nových kontaktů jak v rámci univerzity, tak také mimo. Nejednalo se jen o pracovní kontakty, ale také o získání nových přátel z okruhu kamarádů/spolužáků našich dětí.“

Dopady absolvování pobytu v rámci Fulbrightova programu však nejsou omezeny jen na jednotlivce, konkrétní absolventy, a na jejich vědecké či profesní kontakty. Pokud totiž stipendisté vycestují s jedním nebo s více rodinnými příslušníky, zkušenost s pobytem v zahraničí má značný dopad i na ně. Prostřednictvím zážitků a zkušeností rodinných příslušníků se (pozitivní) vliv Fulbrightova programu dále rozšiřuje i mimo akademické či odborné kruhy.

Ze souboru českých respondentů vycestovaly do USA s minimálně jedním rodinným příslušníkem přibližně dvě pětiny absolventů (42 %). S manželem/manželkou a s dětmi pobývala necelá čtvrtina v USA (24 %), zhruba jeden z deseti respondentů byl v USA jen se svou partnerkou / se svým partnerem (13 %) a 5 % vycestovalo pouze se svými dětmi. Co se týče souboru amerických respondentů, tak do ČR vycestovala s rodinou asi třetina z nich (34 %). Pětina přitom pobývala v ČR jen s partnerem/partnerkou a jeden z deseti trávil Fulbrightovo stipendium v ČR s manželem/manželkou a s dětmi (14 %).

Pozitivní dopad pobytu na rodinné příslušníky zmiňují jak respondenti v hloubkových rozhovorech, tak i někteří respondenti v komentářích přímo v dotazníku. Celkově pozitivní přínos obvykle dostatečně vynahradil náročné přípravy spojené s odjezdem celé rodiny. Výjimkou byla zkušenost s pobytem během příchodu pandemie koronaviru.

„Z mého pohledu jet do USA s rodinou znamená obrovské množství práce předtím, enormní. Očkováním počínaje, přes zajištění školy, přes pedagogické, psychologické vyšetření, jestli děti jsou schopné podstoupit domácí výuku... Takže bylo to náročné pro všechny. Ale kluci na to zpětně rádi vzpomínají, bylo to pro ně náročný, ale vzpomínají na to a identifikují se s tím. Nosí pořád ty trička, co jsme tam měli. Je vidět, že jim to hodně dalo a brali to jako výzvu.“ (IDI)

„Nutnost zařídit spoustu věcí, byt, auto, zejména pak zdravotní péči pro rodinu. Bylo to skutečně velmi náročné, ale vše se nakonec nějak povedlo.“ (dotazník)

„Velmi nám doma chybí způsob života, jak jsme ho vedli v USA. Obzvláště dětem se nechtělo vracet do ČR.“ (dotazník)

„Pobyt v USA v rámci Fulbright programu byla jedna z vůbec nejlepších věcí v životě (osobním i profesním), která mě kdy potkala. Také má dcera, která mě doprovázela a bylo jí v té době 10 let, si pobytu považuje. Zdokonalila se v angličtině, získala nové kamarády a naučila se ještě více respektovat trochu odlišnou kulturu. I ona doteď vzpomíná a obě jsme moc rády, že jsme se programu mohly zúčastnit.“ (dotazník)

„Uvědomuji si, co všechno moje stipendium v České republice dalo mně i mé rodině.“ (dotazník)

„Celá ta zkušenost byla skvělá. Já i moje rodina vzpomínáme na náš rok v Praze jako na jeden ze zážitků, které měly největší smysl a nejvíc nás obohatily.“ (dotazník)

„Dodnes každý rok slavíme Mikuláše i čarodějnice. Naše děti mluví česky a dál se češtinu učí!“ (dotazník)

Vedle přenosu zkušenosti na rodinné příslušníky jistě funguje i samotné vyprávění o zahraničním pobytu, o průběhu stipendijního programu, a s tím spojené, ať už explicitní či implicitní, doporučení delšího pobytu v zahraničí ostatním. Přitom se nejedná o marginální záležitost. **Naprostá většina dotázaných absolventů delší pobyt v zahraničí někdy někomu doporučila** (98 % českých, resp. 100 % amerických respondentů). Jednoznačně nejčastěji jej respondenti doporučovali svým kolegům či kolegyním (89 % českých, resp. 92 % amerických respondentů), případně svým studentům nebo i přátelům a známým. **Vlastním dětem či jiným rodinným příslušníkům delší výjezd do zahraničí radily tři pětiny amerických absolventů** a necelá polovina, respektive **dvě pětiny, českých absolventů**. Nižší procento velmi pravděpodobně souvisí s individuální rodinnou situací respondenta, spíše než s neochotou doporučovat. Z grafu je zřejmé, že američtí respondenti obecně doporučují více než ti čeští (viz graf 17).

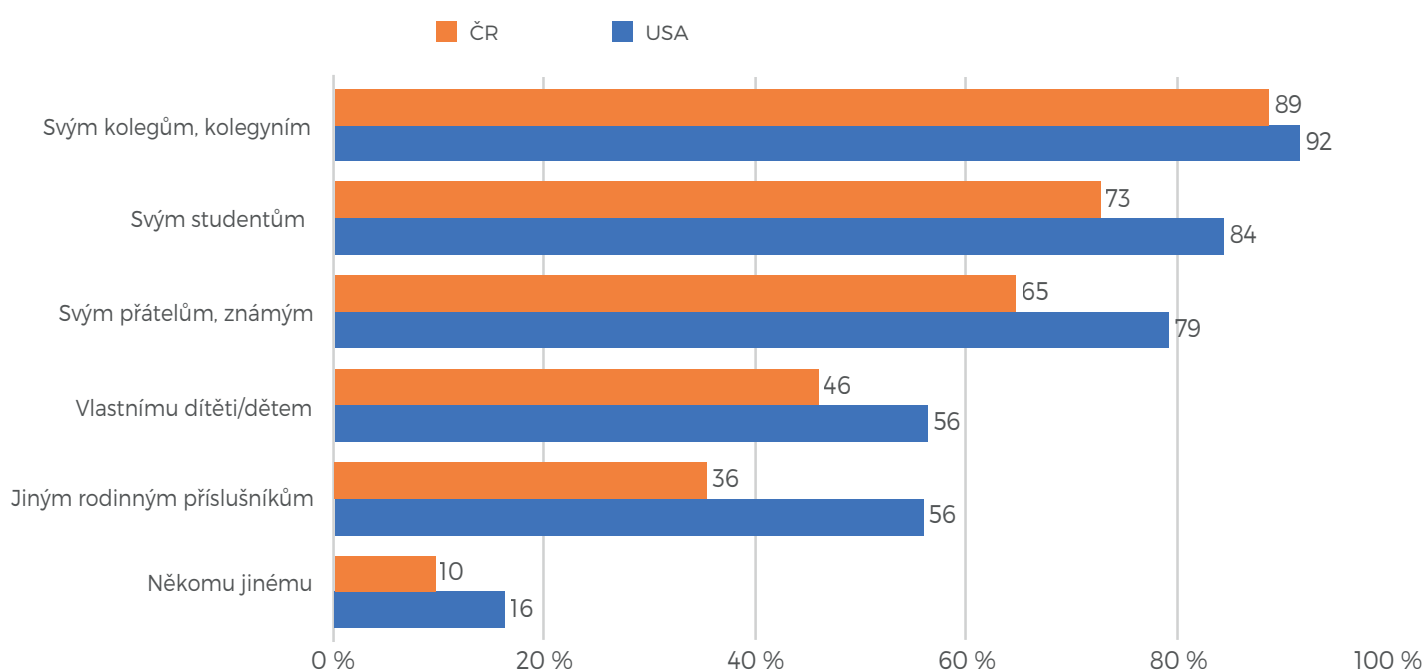
Zkušenost z Fulbrightova programu lze buď přeneseně doporučovat jako obecně důležitou zkušenost s delším pobytem v zahraničí nebo jako zkušenost konkrétně s Fulbrightovým programem. Může se jednat jak o snahu co nejvíce rozšířit povědomí o Fulbrightovu stipendiu mezi kolegy a kolegyně, tak o jakýsi selektivní způsob doporučování potenciálně vhodným adeptům. Oba přístupy se objevily v hloubkových rozhovorech.

„Já to vnímám jako něco kvalitního, takže tam průměrného studenta určitě nenasměrovávám. Nasměroval jsem tam pár opravdu špičkových studentů, těm jsem to doporučoval. Jeden, nebo dva z nich to, myslím, zkusili.“ (IDI)

„Já obrovsky doporučuju Fulbright. Pokud ti žadatelé můžou, tak ať tam jdou na trošičku dýl než na tři měsíce. Řekl bych, že třeba půl roku už je optimální z hlediska náročnosti té přípravy, a dýl když někdo může. Ta zkušenost je nezaplacitelná.“ (IDI)

„Já to samozřejmě doporučuju od chvíle, co jsem se vrátila, protože bych to přála všem kolegům, na webinaru jsem to říkala, na facebooku jsem to psala, psala jsem si ten blog a tak. A přála bych si, aby to hodně vešlo ve známost, že ta možnost je, aby to kolegové věděli, takže jsem to doporučovala.“ (IDI)

Graf 17 Doporučení vycestovat, srovnání ČR a USA (v %)

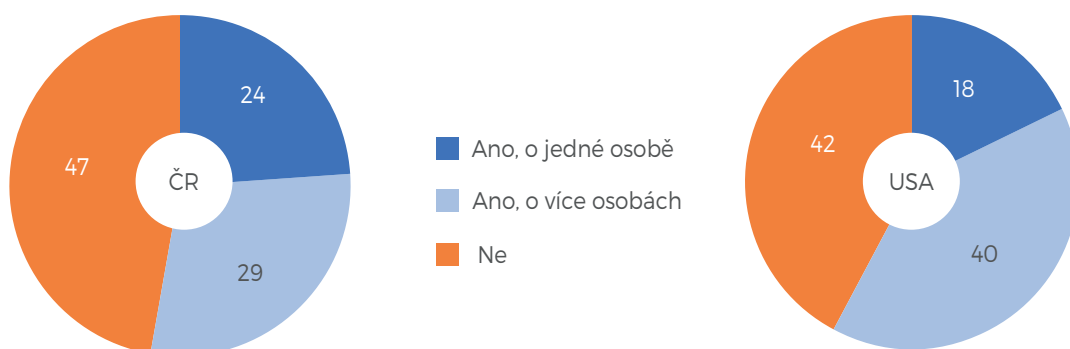
Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Jen respondenti, kteří uvedli, že pobyt doporučovali.

Procento respondentů, kteří vědí o někom, kdo na jejich doporučení skutečně do zahraničí na studijní nebo pracovní pobyt vycestoval, není zanedbatelné. Necelé **tři pětiny amerických absolventů o někom takovém vědí** (58 %), dvě pětiny dokonce znají více takových osob. Obdobně mezi **českými absolventy je zhruba polovina** (53 %), která zná někoho, kdo na základě jejich doporučení odjel na pobyt do zahraničí, přitom asi tři z deseti znají více než jednu osobu (29 %). Někdy se však snaha dosud nezúročila, to však může být i důsledek současné pandemie. Na druhou stranu polovina českých respondentů nikoho takového nezná, podobně dvě pětiny amerických respondentů.

„My si potřebujeme uvědomit, že bez toho, aniž bychom odsud odjeli, tak nemáme šanci... Nedaří se mi asi úplně inspirovat svoje kolegy, aby udělali něco podobného... Zatím nevím o tom, že by se někdo pro zahraniční pobyt rozhodl, ale pozor, může to být dáno současnou neblahou situací.“ (IDI)

Graf 18 Víte o někom, kdo na vaše doporučení opravdu do zahraničí na studijní nebo pracovní pobyt vycestoval? (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Jen respondenti, kteří uvedli, že pobyt doporučovali.

C. Hodnocení pobytu

C.1 Naplnění očekávání od pobytu

Motto

„Připadám si teď, jako bych měla v Čechách čestné občanství. A myslím, že moje rodina i přátelé už jsou trochu unaveni tím, jak i po dvou letech pořád o České Republice vyprávím. To mi ale nevadí, protože to pro mne byla tak hrozně pozitivní zkušenost.“

Z hlediska celkového hodnocení pobytu je jedním z významných kritérií úroveň naplněných očekávání, která do něj sami absolventi vkládali. Z tohoto pohledu byl stipendijní pobyt v ČR i v USA hodnocen nadmíru dobře. Pro **více než polovinu českých respondentů splnil pobyt v USA jejich očekávání (54 %), přičemž pro dvě pětiny českých respondentů dokonce jejich očekávání předčil (43 %)**. Ženy častěji než muži uváděly, že pobyt překonal jejich očekávání (50 % vs. 39 %). Jen ve 2 % případů zůstala očekávání nenaplněna. **Američtí respondenti v převážné většině deklarovali, že samotný pobyt v ČR ve výsledku přesáhl jejich původní očekávání (72 %), přičemž zhruba pro čtvrtinu z nich se očekávání naplnila.** Očekávání se nenaplnila rovněž jen pro 2 % respondentů (viz graf 19). Výrazně vyšší podíl amerických respondentů než těch českých, kteří byli s pobytem nad očekávání spokojeni, může být odrazem nižších nebo opatrnějších výchozích očekávání.

„Při pohledu o těch 10 let zpět znovu pociťuji vděčnost za to, že jsem mohla být Fulbright stipendistkou. Ta zkušenost změnila můj život a patří k nejvýznamnějším milníkům v mém životě profesním i soukromém. Je to až udivující a rozhodně jsem to neočekávala, když jsem se rozhodla o stipendium ucházet.“ (dotazník)

„Bylo to naprosto úžasných 10 měsíců, vzpomínám na to ještě 6 let po návratu. Jinak do zahraničí jezdit nepotřebuji, nějak mě to nezajímá. Ale tohle bylo úplně extra, ještě teď cítím vůni vzduchu, vzpomínám na stromy, které tam rostly, na cikády v létě, vůni knihovny, kde jsem pročetla celý archiv. Bylo to neskutečně kouzelné a krásné a načerpala jsem tam obrovskou hromadu informací a pořídila spoustu dokumentů.“ (dotazník)

„Od pobytu jsem očekávala především profesní přínos, ten se do značné míry naplnil, byť bych si přála výraznější zapojení do života hostitelské instituce; neočekávala jsem tak velký přínos v rodinném životě. Společně prožitý čas mimo naši kulturu nás velice stmelil a naučil nás fungovat jako nezávislá rodinná jednotka.“ (dotazník)

„Fulbrightovo stipendium nebo pobyt v České republice bych doporučil každému. Byla to jedna z nejpřínosnějších zkušeností mého života a úžasná příležitost k osobnímu a profesnímu růstu. Česká komise dělala možné i nemožné, aby ukázala, že jí na nás stipendistech v programu ETA skutečně záleží. Dělali mnohem víc, než bych od komise čekal.“ (dotazník)

Důvody nenaplněných očekávání v těch několika málo případech respondenti vypisovali do otevřené otázky. Zmiňované důvody, ať už českými nebo americkými absolventy, se na jedné straně týkaly neuskutečnění všech plánovaných vědeckých aktivit, na straně druhé pocítování malé podpory hostitelské instituce. Jako další příčina byla uváděna zhoršená epidemiologická situace, kvůli které musel být pobyt ukončen dříve, než došlo k realizaci plánovaných aktivit.

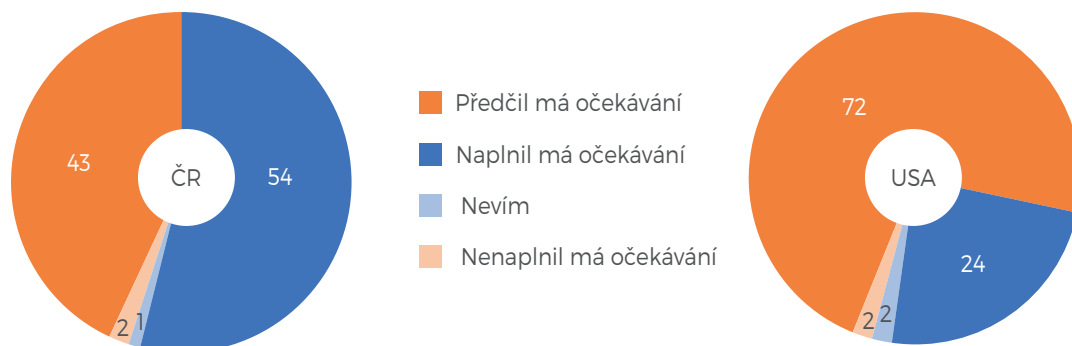
„Nedošlo k realizaci plánované vzájemné spolupráce kvůli ne příliš velké ochotě hostitele rozšířit vlastní vědeckou problematiku o metody a problémy, které byly předem plánované.“ (dotazník)

„Nepodařilo se ustavit trvalé funkční pracovní kontakty – ze strany hostitelské instituce nebyl o to zájem.“ (dotazník)

„Z hostitelské instituce nebyla podpora ani zájem. Dodnes nevím proč.“ (dotazník)

„Bylo velmi náročné vést plánovaný výzkum, když hostitelská instituce nespolupracovala.“ (dotazník)

Graf 19 Zpětně viděno, do jaké míry splnil pobyt v USA/ČR vaše očekávání? (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

C.2 Vliv pobytu na osobní a profesní život

Motto

„Osobnostně transformativní zážitek.“

„Byla to opravdu životní zkušenost, ze které těžím i více než 10 let po návratu z amerických studií.“

Celková očekávání od pobytu v rámci Fulbrightova programu se tedy pro naprostou většinu absolventů naplnila, nebo byla dokonce pozitivně překonána. Pokud se však zaměříme na konkrétní přínosy pobytu a jejich intenzitu, tak mezi **českými** absolventy **jednoznačně dominuje názor, že pobyt v USA v rámci Fulbrightova stipendia byl zásadní pozitivní bod v jejich životě**, který jim **otevřel nové životní obzory**. S oběma výroky souhlasí velká většina dotázaných (88 %), přičemž rozhodně s nimi souhlasí přibližně tři pětiny. V obdobně vysoké míře i intenzitě souhlasí čeští absolventi také s tím, **že se jim dostalo velmi dobrého přijetí od kolegů a kolegyně z hostitelské instituce**. Méně intenzivnější, ale pořád velmi vysokou míru souhlasu (přes 80 %) mají výroky týkající se dostatečné **odborné podpory a sociálního přijetí** ze strany kolegů a kolegyně z hostitelské instituce. Ve stejné míře byl pobyt pro absolventy přínosný rovněž tím, že jim **pomohl získat řadu dalších využitelných dovedností**. O něco méně (kolem 75 %) se čeští absolventi přiklánějí k tomu, že jim cesta do USA přinesla dostatek příležitostí pro profesní spolupráci, že jim pomohla získat vyšší sebevědomí a pochopit multikulturní prostředí a že jim přinesla nová a trvalá přátelství. Jako moment nastartování kariéry, profesní nebo studijní, vnímá pobyt v USA v rámci Fulbrightova stipendia zhruba polovina českých absolventů (52 %). Již relativně nižší podíl respondentů souhlasí s tím, že jim pobyt v USA pomohl překonat předsudky vůči novému a neznámému (jak vyplývá z komentářů také proto, že tyto předsudky absolventi před odjezdem neměli) a s tím, že by se setkali s většími kulturními rozdíly, než očekávali (viz graf 20a). To, že by trpěli osaměním, odloučením od rodiny, nebo naopak že by trávili většinu volného času s českými přáteli či s rodinou, odmítá naprostá většina českých absolventů.

Jisté odlišnosti podle doby pobytu, délky pobytu, věku respondenta v době pobytu, pohlaví respondenta a případně toho, zda v USA pobýval sám nebo s rodinou, lze vysledovat u výroků, které se nějak týkají přínosů pro osobní život. Naproti tomu u výroků spojených s aktivitami hostitelské instituce nejsou významnější rozdíly. Například ženy se častěji než muži rozhodně přikláněly k tomu, že jim stipendijní pobyt pomohl získat vyšší sebevědomí, mnoho dovedností pro život, nová a trvalá přátelství a že se celkově jednalo o vysoce pozitivní bod v jejich životě. Absolventi, kterým v době pobytu bylo 22 až 29 let a kteří vycestovali v rámci programu pro studující v magisterském nebo Ph.D. stupni, zase častěji než ostatní věkové skupiny intenzivně souhlasili s tím, že se jim díky Fulbrightovu stipendiu otevřely nové obzory, že získali užitečné dovednosti, pochopili multikulturní prostředí a že se jim podařilo nastartovat studijní či profesní kariéru. Čím byl pobyt delší, tím výrazněji absolventi souhlasili s většinou výše zmíněných přínosů, tj. především s tím, že se jednalo o zásadní pozitivní bod s rozšířením životních obzorů a že díky pobytu v USA získali různé životní dovednosti a vyšší sebevědomí, nastartovali profesní kariéru a vytvořili si nová přátelství.

„Má očekávání v oblasti profesní byla vysoká a byla více než naplněna. Očekávání v rovině osobního rozvoje jsem měla minimální, ale právě zde jsem přitom prošla vývojem, který mě nově nasměroval i v mém soukromí, v hodnotové orientaci, víře apod. V tomto smyslu byl stipendijní pobyt zásadní změnou v mém životě, za kterou jsem velmi vděčná.“ (dotazník)

„Fulbright byl naprosto zásadní zlom v mém životě. Přestože mou vinou nenaplnil má profesní očekávání, tak po ostatních stránkách je naplnil nadmíru. Zkušenosti z USA jsme s manželem zakomponovali do svého osobního života – část výdělku pravidelně odesíláme vybraným charitám, jako reakci na americkou konzumní společnost jsme se přestěhovali na vesnici a pěstujeme svoji zeleninu a ovoce, pokud to je možné, jezdíme MHD, budujeme komunitu výměny se sousedy, na jaře budeme pořádat přírodovědné vycházky pro veřejnost. Přes všechny problémy, které mě v USA potkaly, vzpomínám na pobyt velmi ráda a jsem moc vděčná, že jsem měla takovou příležitost. Kolegové ke mně byli vždy vstřícní a přátelští.“ (dotazník)

„Důležitá možnost žít v jiném národě dostatečně dlouho pro detailnější poznání toho, jak fungují na mnoha úrovních jejich života. Z toho plynoucí hlubší pochopení a tolerance k ostatním národům/národnostem.“ (dotazník)

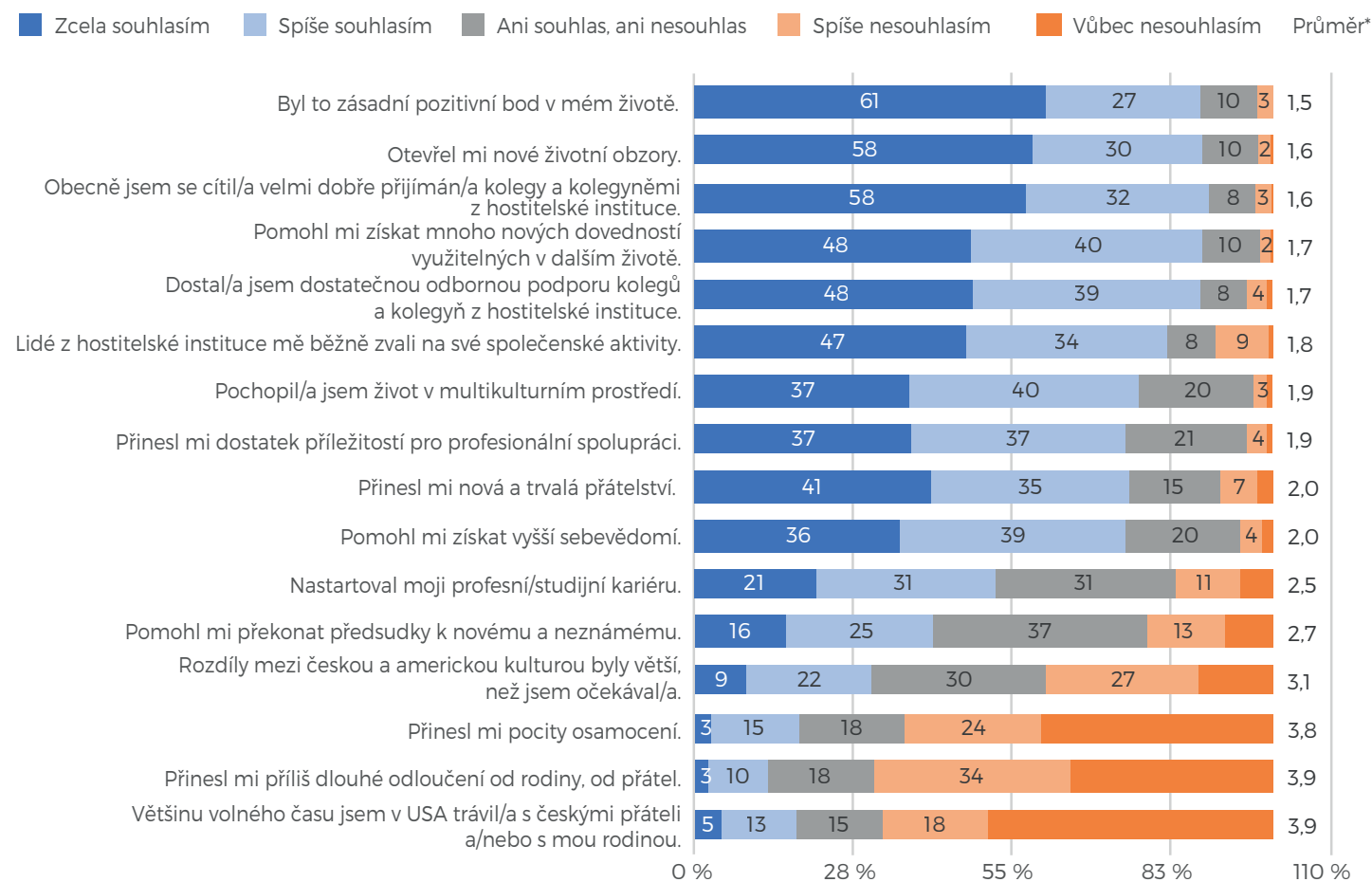
Srovnatelné kladné stránky pobytu v USA se objevovaly i v hloubkových rozhovorech. Pobyt v USA byl jednoznačně považován za jedinečnou životní zkušenost, ať už se tam stipendista vypravil sám nebo s rodinou. Opakovaně zmiňovaným přínosem pobytu v USA bylo nabytí vyššího sebevědomí a nasátí americké činnosti, optimismu a odvahy pouštět se do nových věcí/projektů a více se angažovat a předávat. Pro některé bylo pracovní nasazení přínosem, jiní navíc pozitivně hodnotili možnost trávit více času s rodinou nebo větší klid na systematickou práci, například na dokončení disertace nebo napsání knihy, článku apod. Po pracovní stránce se některé přínosy pobytu zhodnotily až po několika letech a třeba ve zcela jiném typu zaměstnání nebo jiné pracovní pozici, než v rámci které pobyt absolvovali. O přínosech pobytu svědčí i opakované konstatování, že díky pobytu „jsou teď tam, kde jsou“.

„Tak to sebevědomí mi tam prostě narostlo, že to americké sebevědomí mi přišlo, že je trošku infekční a nakažlivé, a já jsem se tam tím na tu dobu nakazil.“ (IDI)

„Já jsem si odvezl takovou neuvěřitelnou zkušenost a balík znalostí a zkušeností, co oni za těch 20 let vyvinuli, že mě to strašně akcelerovalo a nakoplo.“ (IDI)

„Stal jsem se součástí té pedagogické obce, mohl jsem chodit do knihovny, půjčovat si knížky, měl jsem přístup ke všem elektronickým zdrojům, takže ten support ze strany instituce byl vynikající, tomu se nedá vytknout nic, a ta spolupráce byla zajímavá v tom, že jsem poznal důležitost sdílet své nápady mezi ostatními.“ (IDI)

Graf 20a Na základě vaší zkušenosti ohodnotte, prosím, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky, které se týkají pobytu v USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020

*Pozn.: Průměr na škále 1 až 5, kde 1 = zcela souhlasím a 5 = vůbec nesouhlasím.

Z pohledu **amerických absolventů přínosy pobytu** spočívaly především v oblastech týkajících se „běžného“ života, spíše než profesního/pracovního. **Nejvyšší a nejintenzivnější míry souhlasu dosahuje výrok, že Fulbrightovo stipendium v ČR byl zásadní pozitivní bod v životě.** Souhlasí s ním 97 % amerických absolventů, přitom více než tři čtvrtiny jednoznačně (77 %). Další oblasti, ve kterých byl pobyt v ČR přínosný, tj. s **vysokou mírou souhlasu (kolem 90 %), souvisejí s rozšířením životních obzorů, pochopením života v multikulturním prostředí a s navázáním nových a dlouhodobých přátelství.** O něco nižší míra i intenzita souhlasu (cca 70 %) se týká přínosu v rovině dovedností využitelných v dalším životě a získání vyššího sebevědomí. Vztahy s kolegy a kolegyněmi v hostitelské instituci, jako přijetí, odborná podpora, společenská otevřenost nebo dostatek příležitostí pro profesní spolupráci, jsou vzhledem k předchozím přínosům pobytu hodnoceny již méně pozitivně (i když stále ještě nadpoloviční většinou). Absolventi se v méně než polovině případů (cca 40 %) shodují na tom, že jim pobyt přinesl nastartování kariéry nebo jim pomohl překonat některé předsudky. Tři z deseti amerických respondentů souhlasí s tím, že rozdíly mezi americkou a českou kulturou byly větší, než očekávali, že během pobytu měli pocity osamění či případně svůj volný čas trávili převážně s expat přáteli nebo rodinou. V zásadě je americkými absolventy odmítáno, že by jim pobyt v ČR přinesl příliš dlouhé odloučení od přátel či rodiny (viz graf 20b).

Podobně jako v souboru českých absolventů můžeme i v případě amerických absolventů vysledovat určité rozdílnosti mezi různými podskupinami, a to u varianty odpovědi „zcela souhlasím“. Ženy, absolventi programu ETA a ti, kterým v době pobytu bylo 21 až 29 let, častěji

deklarovali, že jim pobyt rozšířil obzory, pomohl jim pochopit život v kulturně odlišné zemi, posílil jejich sebevědomí a získali díky němu různé později využitelné dovednosti. Absolventi z mladší věkové skupiny a programu ETA navíc častěji než ostatní souhlasili s tím, že jim pobyt přinesl dlouhodobá přátelství a nastartování kariéry. S délkou pobytu stoupá míra souhlasu s téměř všemi výše zmíněnými přínosy Fulbrightova pobytu v ČR.

Ze spontánních komentářů v dotazníku vyplývá, že pobyt v ČR v rámci Fulbrightova programu byl buď zcela unikátní životní zkušeností, nebo absolventi čelili menším či větším nepříjemnostem. Respondenti vícekrát uvedli, že se jim téměř nedostávalo pozvání na návštěvu do rodin českých kolegů/kolegyň, a tudíž pro ně bylo obtížné navázat společenské kontakty, nebo že prostředí hostitelské instituce bylo méně přátelské (typicky se jednalo o školy).

„Můj rok na Fulbrightu byl jedním z nejlepších let v mém životě.“ (dotazník)

„Byl to rozhodně nejlepší rok mého života. Moc ráda na pobyt vzpomínám a síť odborníků z Fulbrightovy komise i z mé hostitelské instituce byla vstřícná a podpůrná.“ (dotazník)

„Moji čeští přátelé i kolegové se ke mně chovali skvěle.“ (dotazník)

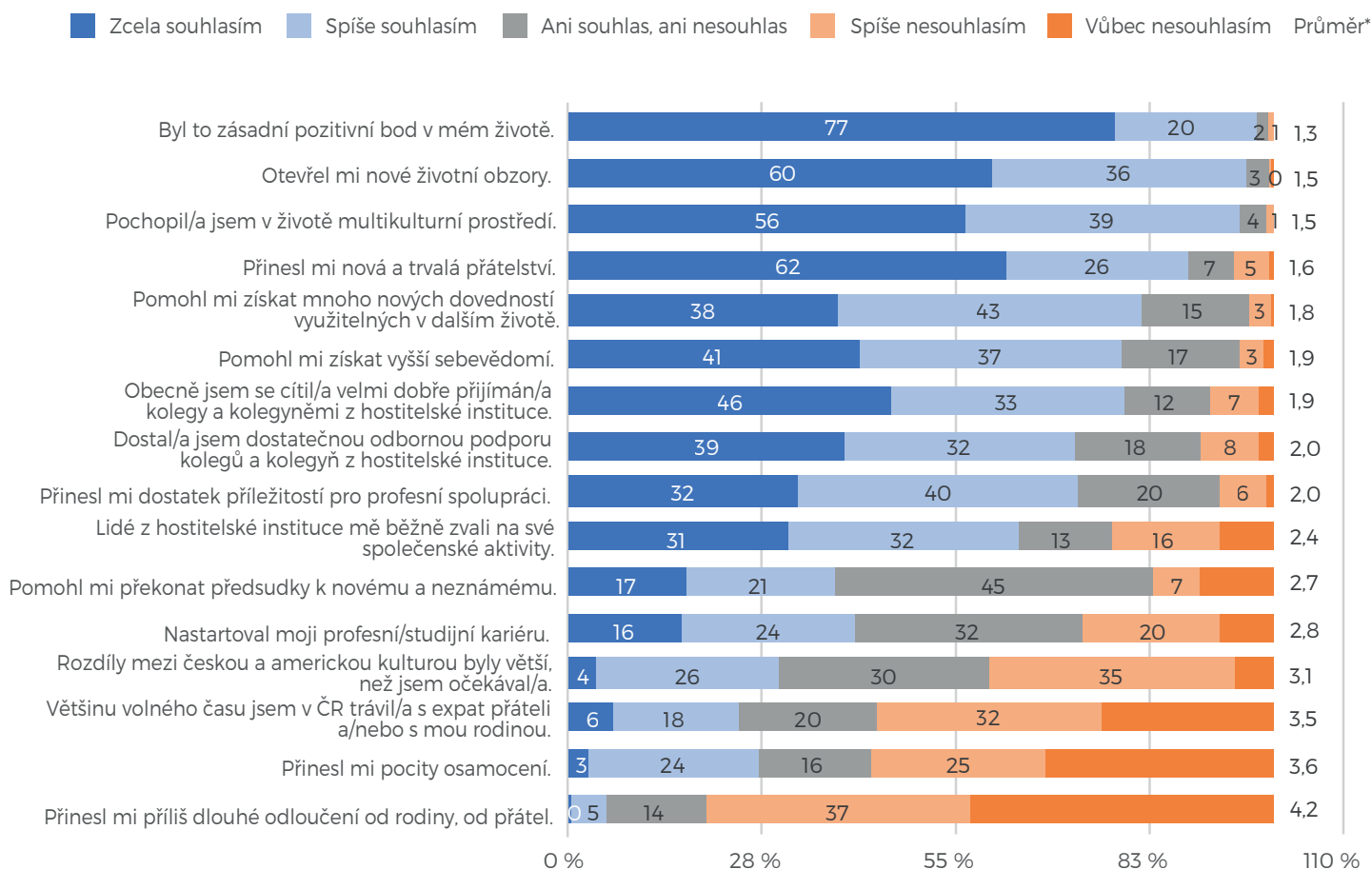
„Nikdo z katedry nás nikdy nepozval na žádnou společenskou událost. Skoro nikdo se se mnou nebavil. Společenskou záchranou pro mne byla manželka.“ (dotazník)

„Nepříjemné bylo, že čeští kolegové si domů nezvou hosty. Zvali nás jen jiní cizinci (ne nutně Američané). Takže jsme trávili čas s expaty, protože jiná pozvání jsme neměli.“ (dotazník)

„Ve svých hostitelských školách jsem si často připadala jako levná pracovní síla. Mimo učení se se mnou téměř nikdo nebavil.“ (dotazník)

Graf 20b Na základě vaší zkušenosti ohodnotte, prosím, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky, které se týkají pobytu v ČR (v %)

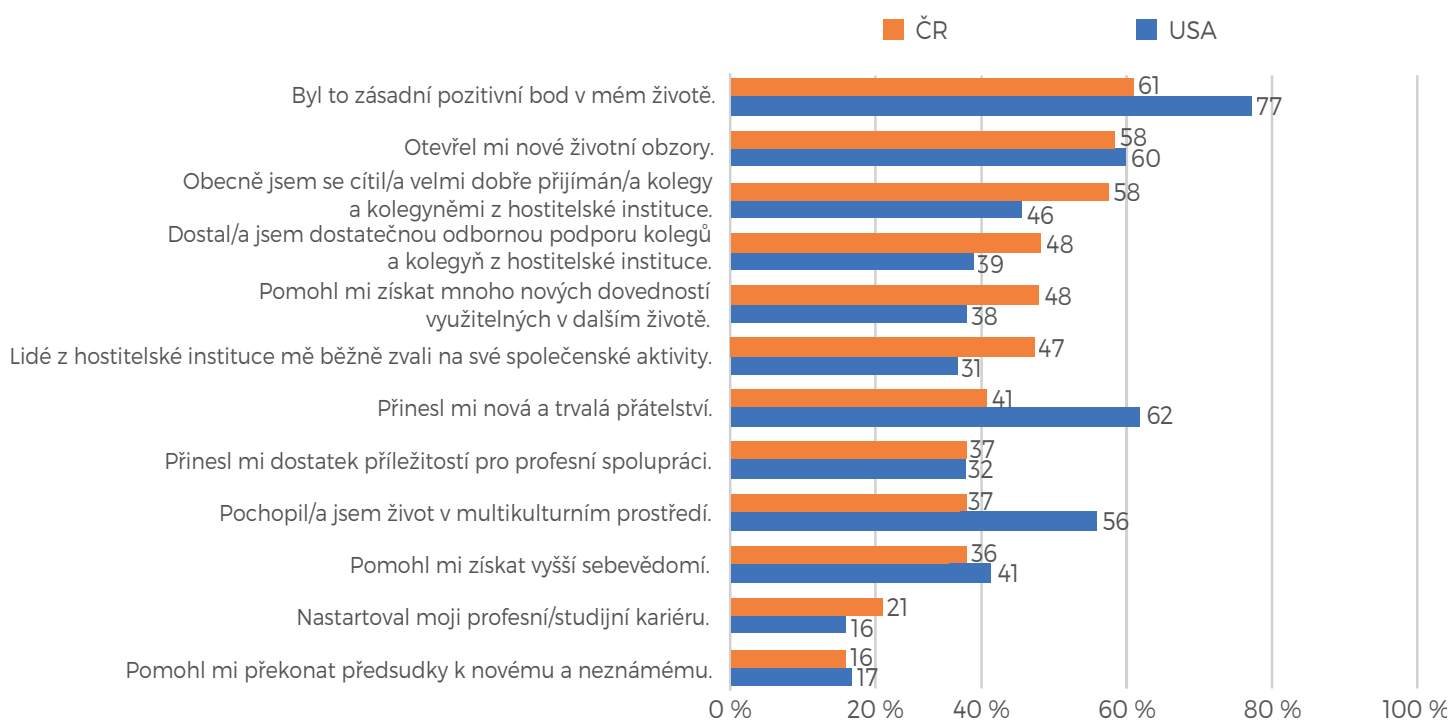

Zdroj: Fulbright Alumni USA 2020

*Pozn.: Průměr na škále 1 až 5, kde 1 = zcela souhlasím a 5 = vůbec nesouhlasím.

Pokud **porovnáme jednotlivé aspekty stipendijního pobytu z pohledu českých a amerických absolventů**, pak se ukazují mezi oběma skupinami jisté odlišnosti. Pro **americké absolventy se ve větší míře jednalo o neobyčejně pozitivní zážitek/zkušenost** (77 % vs. 61 %), díky kterému si **vytvořili dlouhodobá přátelství** (62 % vs. 41 %) a pochopili život v jiném kulturním prostředí (56 % vs. 37 %). Oproti tomu čeští **absolventi častěji než američtí pozitivně hodnotili milieu hostitelské instituce**, jako jsou vřelé přijetí (58 % vs. 46 %) či odborná podpora (48 % vs. 39 %) nebo zařazení do společenských akcí ze strany kolegů a kolegyně (47 % vs. 31 %). Čeští absolventi rovněž více než ti američtí vidí přínos pobytu v získání dovedností využitelných pro život (48 % vs. 38 %) (viz graf 20c).

Graf 20c Na základě vaší zkušenosti ohodnoťte, prosím, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky, které se týkají pobytu v USA/ČR, srovnání ČR a USA, (pouze odpovědi „zcela souhlasím“) (v %)

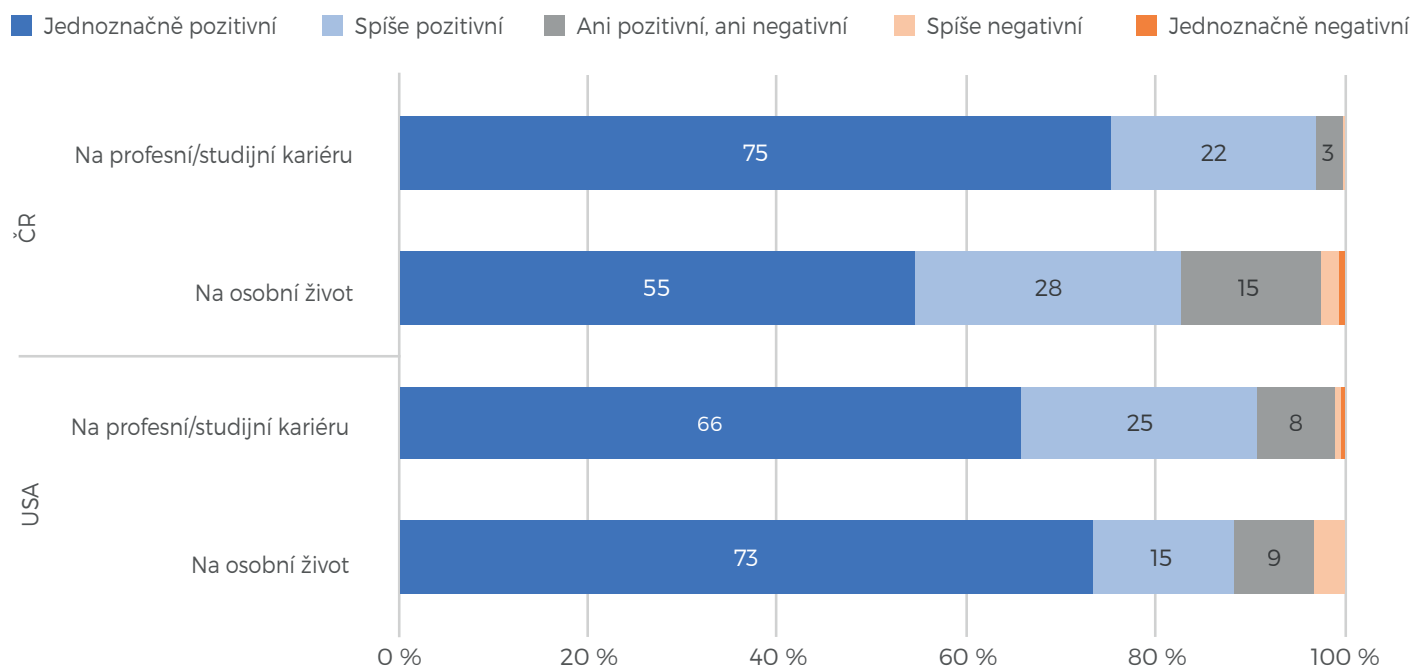

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

V návaznosti na předchozí zjištění není překvapující, že celkové hodnocení vlivu Fulbrightova pobytu na další osobní život a pracovní/studijní kariéru je u českých a amerických respondentů odlišné. Přestože pro obě skupiny respondentů **jednoznačně převažuje pozitivní vliv Fulbrightova programu na osobní i profesní život**, v případě **českých absolventů výrazně převládá pozitivní efekt na profesní kariéru spíše než na osobní život** (75 % vs. 55 % odpovědí „jednoznačně pozitivní“). U **amerických absolventů naopak mírně převažuje silně pozitivní efekt na osobní život spíše než na pracovní kariéru** (73 % vs. 66 % odpovědí „jednoznačně pozitivní“) (viz graf 21). Negativní hodnocení vlivu na další život, ať už osobní nebo pracovní, vyjádřilo jen zcela zanedbatelné procento respondentů.

Graf 21 Z dnešního pohledu, jaký vliv měl tento pobyt v USA na vaši další profesní kariéru a na váš osobní život? Srovnání ČR a USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Bez odpovědí „Nedokážu posoudit“, které tvoří zanedbatelné procento (cca 1 %).

„Vliv, který na mne život v ČR a zkušenost s ETA měly, se projevuje každý den. Často si připomínám lekce, které jsem se v ČR naučila ohledně objevu sebeúvěry, učení se z nové kultury a od svých kolegů, přijímání nových zkušeností s otevřenou náručí. To všechno se mi velmi hodilo v novém období mého života za pandemie, kdy začínám v USA studovat doktorát.“ (dotazník)

„Já tady pořád ještě jsem. Přestěhovala jsem se do Prahy, pracuji v české firmě a mám dítě se svým českým manželem.“ (dotazník)

„Při pobytu na Intenzivní letní jazykové škole jsem potkala svého manžela, který je z Belgie. Program tak nepřímo hluboce ovlivnil můj osobní život. Mé vazby s belgickou kulturou jsou sice v tuhle chvíli silnější, ale moje manželství vytvořilo silnou komunitu přátel mezi USA, Belgií a Českou republikou, kde má můj manžel pevné vazby. Naše partnerství obohatilo naše životy i životy mnoha blízkých přátel v těchto třech zemích.“ (dotazník)

„Po návratu jsem nastartoval profesní kariéru, při které jsem čerpala z kontaktů v USA, ze zkušeností, které jsem tam získala, a zároveň jsem částečně vyučovala na vysoké škole, protože jsem měla potřebu předat získané znalosti dál.“ (dotazník)

„Ovlivnil pozitivně celou moji rodinu (celkem 5 lidí): život v USA, jazykové znalosti, širší obzory, vystoupení z komfortní zóny. Profesně: zlepšení mimo můj obor, také hodně soft skills, komunikační a prezentační dovednosti, psaní textu.“ (dotazník)

„Největší vliv na můj život po návratu má asi to, že jsem si uvědomila, že základní školství v ČR je na dobré úrovni (alespoň dle mých zkušeností) a že je potřeba si více věřit a stát si za svým názorem. Hostitelská škola byla ve všech ohledech na velmi mizerné úrovni. V osobním životě mě zkušenost z USA naučila překonávat překážky.“ (dotazník)

C3. Kulturní transfer do českého/amerického prostředí

Motto

„Každá zkušenost s pobytem v zahraničí člověku pomůže lépe rozumět sám sobě.“

„Myslím, že když se naučíme ocenit jinou kulturu, pomůže nám to ocenit kladné i záporné rysy naší vlastní země.“

Výzkum se zaměřil i na ne zcela jednoduchou problematiku kulturního transferu. Pokusili jsme se tento veskrze komplexní proces zachytit pomocí několika otázek. Zjišťovali jsme, s vědomím jistého zjednodušení, zda se absolventům Fulbrightova stipendia podařilo díky pobytu nahlédnout svou vlastní kulturu, zda se jim podařilo přenést některé prvky spojené s „americkým“ kulturním prostředím, v nejširším smyslu slova, do českého prostředí, a vice versa, anebo zda je pobyt inspiroval k nějaké konkrétní dobrovolnické/charitativní aktivitě v jejich kulturním prostředí.

Delší pobyt v zahraničí obvykle přináší možnost odstupu od vlastního kulturního prostředí a jeho posouzení z jiného úhlu pohledu. Není překvapivé, že tento předpoklad potvrzují i odpovědi absolventů Fulbrightova stipendijního pobytu, i když postoje českých a amerických respondentů jsou lehce odlišné. Souhlas s výrokem „Díky pobytu ve Spojených státech / v České republice jsem lépe porozuměl/a své vlastní kultuře a společnosti.“ je celkově vyšší a intenzivnější mezi americkými respondenty než mezi českými. **Téměř všichni američtí absolventi souhlasí s tím, že díky pobytu v ČR více pochopili americkou kulturu a společnost (96 %), přitom polovina z nich zcela souhlasí (52 %).** Oproti tomu míra souhlasu českých absolventů je celkově vlažnější. **Výrazná většina z nich sice souhlasí s tím, že pobyt v USA jim pomohl porozumět vlastní kultuře a společnosti (87 %), nicméně jen třetina souhlasila jednoznačně.** Jeden z deseti českých absolventů naopak s předloženým výrokiem nesouhlasil (viz graf 22). V obou skupinách respondentů se potvrzuje domněnka, že čím delší byl pobyt v zahraničí, tím byl souhlas s předkládaným výrokiem silnější.

„Nikdy jsem si neuvědomil, jak nás vnímají lidé mimo Spojené státy. V mnoha ohledech jsou stereotypy, které s námi mají spojené, naprosto pravdivé. Často se mi teď stane, že se za americkou kulturu zastydím, nebo mne naštvě. A to jsem žil mimo Ameriku jenom jeden rok.“ (dotazník)

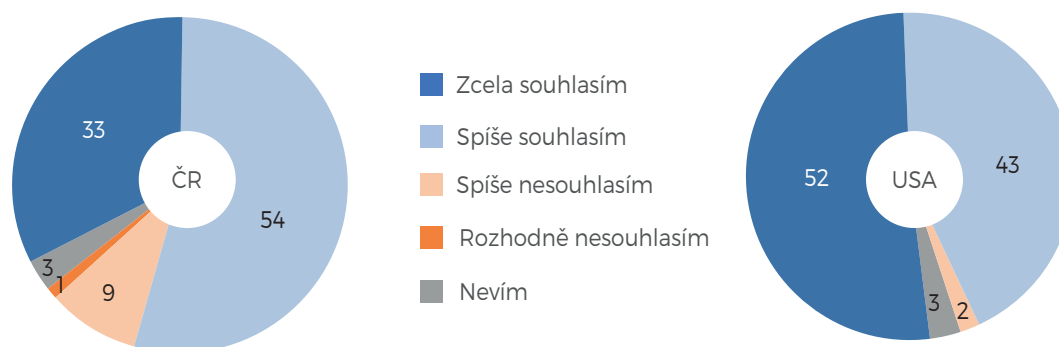
„Myslím, že mi pobyt v zahraničí pomohl lépe pochopit mou kulturu a společnost, protože jsem měla tolik zajímavých rozhovorů se svými studenty a dalšími lidmi. Spousta mi toho došlo z toho, na co se ptali a z toho, jak jsem jim odpovídala.“ (dotazník)

„Mám na to takovou metaforu: ‚Když člověk žije celý svůj život ve smrádku, tak to ani neví. Ale když z něj odejde a pak se vrátí, tak je to sakra cítit.‘ Tudíž jediné negativum mého pobytu v USA byl návrat zpět a uvědomění si, jak by to mohlo být lepší.“ (dotazník)

„Ještě více jsem si uvědomil společenské rozdíly mezi Amerikou a Evropou.“ (dotazník)

„A toto porozumění vlastní kultuře se pro mě stalo velice bolestným bodem návratu.“ (dotazník)

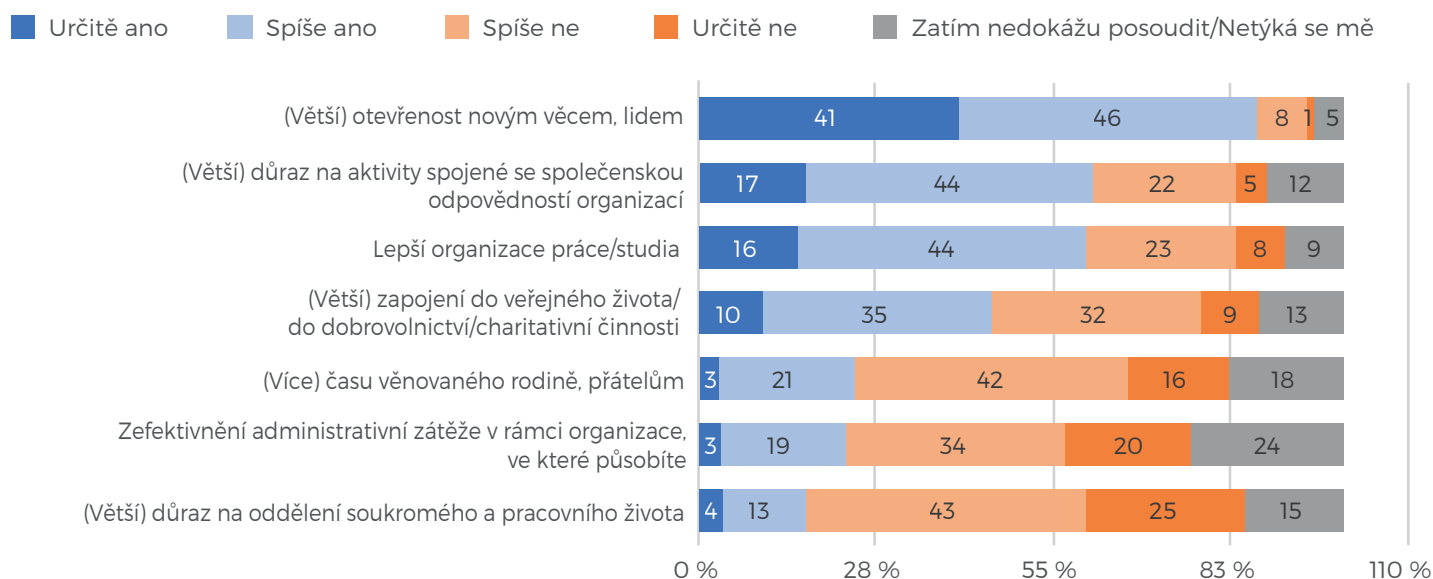
Graf 22 Do jaké míry souhlasíte s výrokem: „Díky pobytu ve Spojených státech / v České republice jsem lépe porozuměl/a své vlastní kultuře a společnosti.“ (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Dlouhodobý pobyt v zahraničí na jedné straně podporuje pohled na vlastní kulturní prostředí zvenčí, na straně druhé prohlubuje propojení s místní kulturou a společností. A po návratu může dokonce inspirovat k implementaci různých kulturních prvků a zvyklostí z jiné kultury. Výzkum zjišťoval, co si fulbrightisté z pobytu v USA/ČR přenesli do svého prostředí. Mezi **českými absolventy** panoval **největší a nejsilnější** souhlas s tvrzením, že se jim díky Fulbrightovu pobytu **podařilo přinést větší otevřenost novým věcem a lidem** (87 %). **Tři pětiny** z nich rovněž **souhlasily** s tím, že **po návratu z USA** začaly klást **větší důraz na aktivity spojené se společenskou odpovědností organizací či institucí**, např. organizace veřejných přednášek, zapojení studentů do dobrovolnických aktivit (61 %), a **na lepší organizaci své práce/studia** (60 %). **Necelá polovina se** po návratu **(více) zapojila do veřejného života, dobrovolnictví či charitativní činnosti** (45 %). Nicméně respondenti, kteří se do dobrovolných aktivit v ČR zapojovali již před odjezdem do USA, se zřejmě tolik ovlivnění necítily. V komentářích v dotazníku zmiňují (viz níže), že v tomto směru na ně pobyt v USA neměl příliš významný vliv. Podobně se vyjadřovali i respondenti v hloubkových rozhovorech. Je evidentní, že zkušenost se zapojením do nějakého typu dobrovolnictví přímo v USA bezprostředně souvisí s přenosem aktivit tohoto typu do ČR. Z rozhovorů vyplývá, že míru zapojení do dobrovolnictví či charity v USA ovlivňuje typ programu a jeho délka, místo, kde stipendista pobýval, či jeho pracovní vytížení. **Méně než čtvrtina českých respondentů** míní, že si z amerického prostředí **přinesla snahu věnovat více času své rodině či přátelům** (24 %), snahu o zefektivnění administrativní zátěže v práci (22 %) nebo důraz na oddělení soukromého a pracovního života (17 %). Nicméně zefektivnění administrativní zátěže zároveň zhruba čtvrtina respondentů ještě nedokáže posoudit, nebo se jich tato oblast netýká (viz graf 23a).

Graf 23a Zajímalo by nás, zda vás pobyt v USA ovlivnil i po návratu do ČR. U každé z následujících oblastí, prosím, vyznačte, zda jste si ji tzv. přenesl/a z pobytu v USA do ČR. (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020

„Vzhledem k tomu, že jsem byl již od mládí vystaven různým jazykovým a kulturním prostředím a tento pobyt v USA absolvoval již v pokročilejším věku, nebyl vliv na mou osobnost jistě nijak velký, přičemž do zde jmenovaných ‚veřejnějších‘ činností jsem byl zapojen i dříve. No a že by se dalo díky zkušenosti ze zahraničí nějak hnout s českou byrokracií, to sotva.“ (dotazník)

„Obecně jsem jako držitel Fulbright-Masarykova grantu byl aktivní v dobrovolnictví a neziskovém sektoru již před mým pobytem v USA.“ (dotazník)

„Co se týče zefektivnění administrativní práce: člověk ví, jak se dají dělat věci dobře, ale použije toho jen zlomek. Má štěstí, že něco prosadí, a k tomu ještě aby to platilo ve větším rozsahu (čehož v mém případě nebylo mnoho, zejména zpočátku). Nebo si nějakou činnost může organizovat sám nebo ve skupině s lidmi, kteří také měli zkušenost s anglickou nebo americkou administrativou.“ (dotazník)

Pro **americké respondenty** byla baterie otázek na kulturní přenos mírně pozměněna. Byly zařazeny dvě nové položky zaměřené na kontinuitu kontaktu s českou kulturou a jejího sdílení po návratu z ČR a položka na společenskou odpovědnost organizací byla odebrána. Ukázalo se, že **právě spojení s českou kulturou je to, co si téměř všichni američtí stipendisté přivezli z pobytu v ČR (90 %). Výrazná většina rovněž souhlasí s tím, že po návratu z ČR dále šíří a sdílí českou kulturu v rámci svého sociálního prostředí (84 %).** Obdobně vysoký podíl amerických stipendistů **souhlasí s výrokem, že si z pobytu v ČR přivezli větší otevřenost k/vůči novým věcem a lidem (82 %),** podobně to vnímají i čeští respondenti. V dalších oblastech se kulturní přenos z ČR do USA jeví již jako méně výrazný, což je také dáno vyšším podílem respondentů, kteří zatím danou oblast nedokážou posoudit nebo se jich netýká. Ještě zhruba **dvě pětiny amerických stipendistů (44 %) míní, že si z pobytu v ČR přinesly lepší organizaci práce/studia.** Zhruba třetina se po návratu z ČR (ještě více) zapojila do veřejného života nebo dobrovolnictví (34 %). Asi 3 z 10 amerických respondentů si z ČR přivezli větší důraz na oddělení pracovního a soukromého života a na více času věnovaného rodině či přátelům. Nejméně často se američtí respondenti domnívají, že si z ČR do USA přenesli větší zefektivnění

administrativní zátěže (27 %), tuto oblast také nedokážou dvě pětiny respondentů posoudit nebo se jich netýká (viz graf 23b).

„Rodině i veřejnému životu jsem se věnovala intenzivně už před odjezdem do ČR, takže na tom se nic nezměnilo. Pobyt mne však podpořil, abych v tom pokračovala.“ (dotazník)

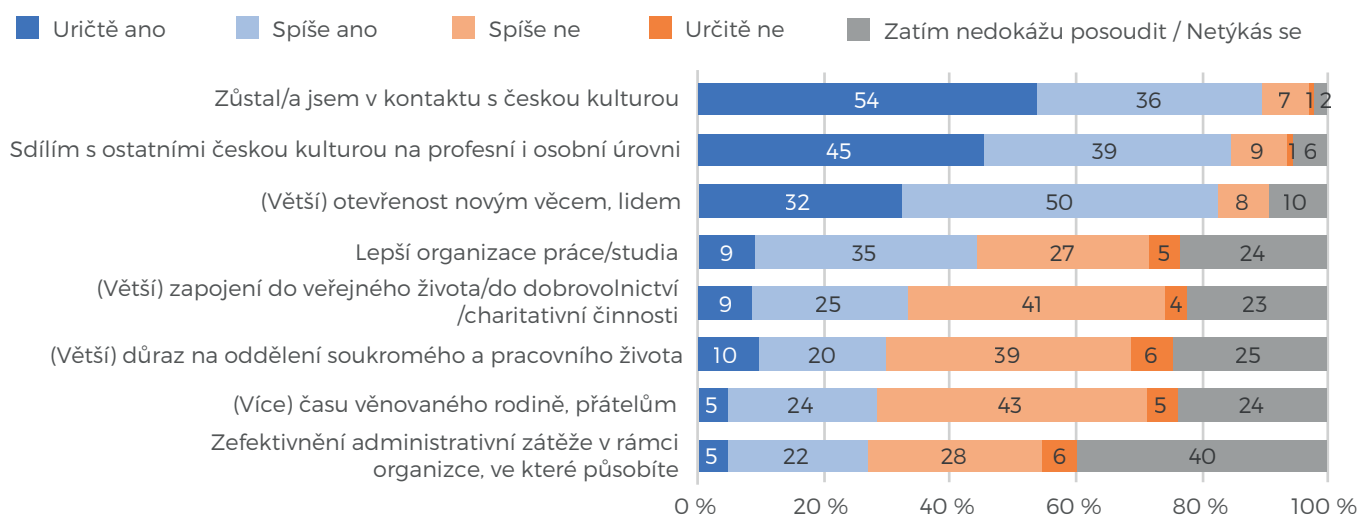
„Naučil jsem se spoustu nových věcí. Nejdůležitější bylo zjištění, že některé věci dělají Češi lépe než my v Americe.“ (dotazník)

„Hodně jsem se toho naučila ohledně toho, jak různé univerzity fungují, což je k nezaplacení.“ (dotazník)

„Seznámil jsem hrozně moc kolegů s ‘utopenci’, je to pro nás nekonečný zdroj radosti.“ (dotazník)

„Přihlásila jsem se na ETA, protože jsem předtím studovala v Praze a začala se zajímat o český jazyk, kulturu, dějiny a politiku. S Fulbrightem to neskončilo, naopak mne ten rok posílil v mém zájmu o cokoli českého. Jsem moc vděčná za tuhle zkušenost i za to, že mi dala pocit blízkosti s přáteli z ETA, s českými přáteli i s českou kulturou.“ (dotazník)

Graf 23b Zajímalo by nás, zda vás pobyt v ČR ovlivnil i po návratu do USA. U každé z následujících oblastí, prosím, vyznačte, zda jste si ji tzv. přenesl/a z pobytu v ČR do USA. (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni USA 2020

Z předchozích zjištění vyplývá, že **zhruba polovina českých** stipendistů si z pobytu v USA přinesla **větší důraz na zapojení do veřejného života**, dobrovolnictví či charitativní činnosti (52 %). Nicméně **inspiraci ke konkrétní dobrovolnické aktivitě na základě zkušenosti v USA deklarují „jen“ 3 z 10 českých respondentů** (viz graf 24). Důvodem může být také mimo jiné výše zmiňovaný fakt, že část respondentů se dobrovolnictví v ČR věnovala již před odjezdem do USA (inspiraci ke konkrétní nové aktivitě tudíž nehledali). Rozptýl aktivit, které díky této inspiraci vznikly, je velký: od pravidelného přispívání neziskovkám („posílám finanční podporu organizaci, která zásobuje jídlem matky samoživitelky v nouzi“) přes dobrovolnickou činnost („dobrovolnický program v Thomayerově nemocnici, charitativní akce pro studenty, kolegy“) k realizaci vlastních projektů („iniciovali jsme u nás společné aktivity sousedské komunity“)

a zakládání vlastních spolků, neziskových organizací či soukromých firem („založení neziskové organizace, která propojuje akademickou sféru se samosprávou a s veřejností“).

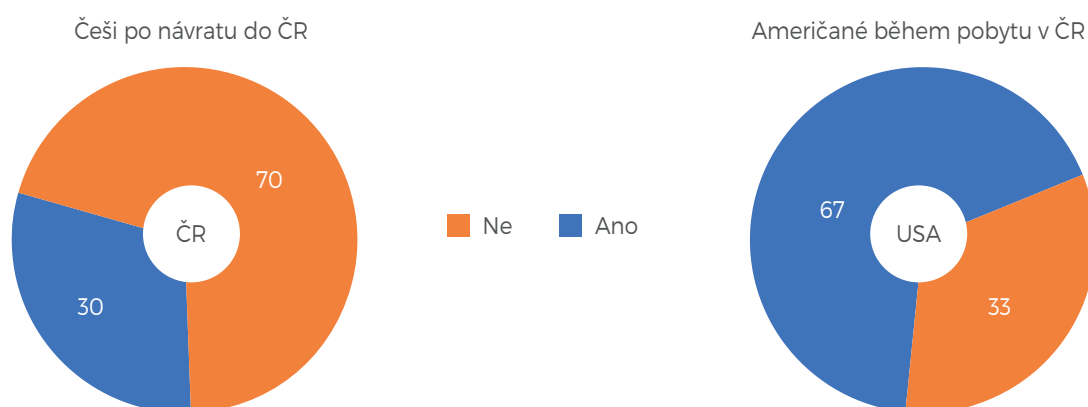
V případě **amerických stipendistů se veřejnému životu, dobrovolnictví či charitativní činnosti po návratu z ČR (ještě více) věnovaly dvě pětiny z nich (43 %). Dvě třetiny amerických respondentů zase deklarují, že se během pobytu v ČR zapojily do nějaké dobrovolné aktivity nebo ji samy iniciovaly** (viz graf 24). Většina zmiňovaných aktivit se týkala dobrovolných nebo neplacených kurzů/lekcí angličtiny pro děti, studenty či dospělé. Avšak bylo i zmíněno, že potenciál dobrovolnické činnosti v ČR je značně omezený (oproti americkému). Otázka je, nakolik je tento typ dobrovolnictví přenositelný v obdobné míře do USA. Dobrovolnické aktivity během pobytu v ČR nejčastěji zmiňovali respondenti, kteří absolvovali stipendium v letech 2013 až 2020, a respondenti z programu ETA. U tohoto programu je však komunitní zapojení pevnou součástí pobytu stipendistů a je dopředu plánováno.

„Můj manžel založil v hospodě kroužek bridže s několika staršími dámami, které ho zbožňovaly! Scházeli se každý týden celý rok a ony nás mnohokrát pozvaly k sobě domů. V mnoha ohledech nám ukázaly, jací bychom chtěli být i my, byly tak přátelské a vřelé. Já jsem také učila italštinu v nové jazykové škole své kamarádky a jednou týdně doučovala angličtinu manažery v jedné firmě. Dali jsme najevo, že bychom se rádi naučili svíčkovou a SPOUSTA žen nás pozvala k sobě na neformální kurzy vaření a my jsme je pak i s rodinami zvali na večere zase k nám domů.“ (dotazník)

„Každý týden jsem měla konverzaci se studenty, dělala jsem dobrovolníka ve vězeňském společenství Prison Fellowship a podílela jsem se na nápravném programu v jednom vězení.“ (dotazník)

„Byli jsme překvapeni, že v ČR nebyly téměř žádné možnosti dobrovolnictví. Moje žena nakonec učila angličtinu a učili jsme se česky.“ (dotazník)

Graf 24 Inspiroval vás americký způsob dobrovolnictví a komunitní život k nějaké konkrétní aktivitě podobného typu v ČR? (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

C.4 Celková spokojenost s pobytem

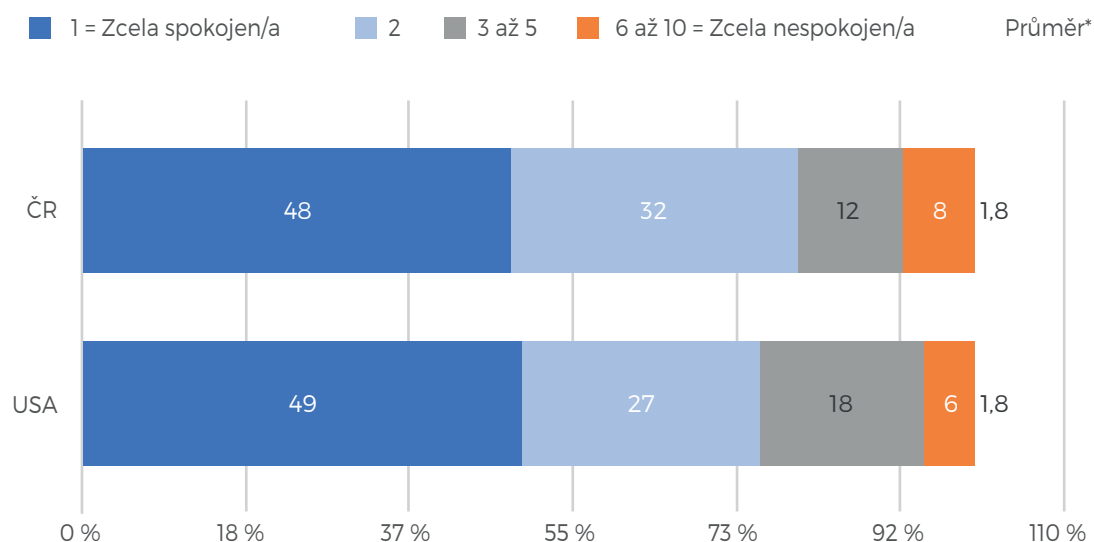
Motto

„Zpětně hodnotím celý pobyt jako skvělou příležitost pro celou rodinu. Odborně budu výsledky svého výzkumu ještě uplatňovat v následujících letech.“

„Byl to úžasný zážitek s celou zemí, s lidmi a s kulturou. Je to světlý bod v mém životě.“

Většina předcházejících zjištění jako naplnění očekávání od pobytu nebo hodnocení konkrétních přínosů pobytu nasvědčují tomu, že pobyt byl velmi cennou (osobní a/nebo profesní) zkušeností a předčil nebo naplnil očekávání stipendistů. Není proto nijak překvapivé, že celková spokojenost s pobytem v USA nebo v ČR v rámci Fulbrightova programu je velmi vysoká, a to navzdory zmiňovanému náročnému období při odjezdu, příjezdu a návratu. **Průměrné hodnocení dosahuje na desetibodové škále hodnoty 1,8**, přičemž jedna znamená zcela spokojen a deset zcela nespokojen. **Téměř polovina českých i amerických respondentů byla se stipendijním pobytem spokojena zcela.** Jistou míru nespokojenosti, tj. bodové hodnocení na škále je menší než 5, vyjádřilo jen 8 % českých a 6 % amerických respondentů (viz graf 25).

Graf 25 Celková spokojenost s pobytem, srovnání ČR a USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Průměr z hodnot 1 až 10, kde 1 = zcela spokojen/a a 10 = zcela nespokojen/a, v legendě uveden součet hodnot 3 až 5 a rovněž 6 až 10 z důvodů velmi nízkého zastoupení odpovědí v jednotlivých kategoriích

„I když začátky v USA nebyly jednoduché, opravdu velmi si vážím možnosti vyjet. Celá ta zkušenost byla k nezaplacení, a kdybych se měla znovu rozhodnout, určitě bych neváhala a jela zase. Poznala jsem úžasné lidi, nový svět a mé vztahy s okolím jsou nyní mnohem lepší, než kdy byly. V práci se snad také blýská na lepší časy. Nabyla jsem mnohé zkušenosti a mám vyšší sebevědomí – z hlediska konverzace v angličtině, komunikace s výše postavenými kolegy a vlastně i cizími lidmi. Můj postoj a přístup ke studentům se také změnil. V podstatě se mi změnil osobní svět.“ (dotazník)

V komentářích respondentů byly však zmíněny i některé výtky k různým aspektům pobytu. Větší nespokojenost se obvykle týkala přístupu hostitelské instituce, jak bylo zapsáno v komentářích, ale i zprostředkované zkušenosti jiných uváděné v rozhovorech (viz níže). Jiné zmiňované problematické zkušenosti zřejmě neměly na celkovou spokojenost takový vliv, jelikož nesouvisí konkrétně s Fulbrightovým stipendiem, ale obecně s těžkostmi, se kterými se setkáváme při příjezdu na zahraniční pobyt. Jedná se například o potíže s hledáním ubytování (hlavně na kratší čas), s větší finanční zátěží v počátcích pobytu atp.

„Nechci, aby to vyznělo nějak nevděčně, ale překvapilo mě, že věnujete tak velkou péči výběru stipendistů a pak je pošlete na školu pochybné úrovně. Pobyt v USA byl pro mě velmi poučný, poznala jsem tamní život, cestovala jsem a poznala jsem nové přátele. Působení na škole jako takové pro mě však bylo skutečné peklo. Taktéž působení americké kolegyně na naší škole bylo pro všechny kolegy velmi vyčerpávající. Nicméně ničeho nelituji, zkušenosti jsou k nezaplacení a pro mé další profesní působení to bylo velmi přínosné.“ (dotazník)

„Mnoha lidem jsem Fulbrightovo stipendium doporučila, ale řekla jsem jim také, aby se nehlásili do ČR, pokud už tam někdy nebyli. Jsem jediný absolvent, o kterém vím, že neměl se svou hostitelskou zemí dobrou zkušenost. Myslím, že za to mohla ta fakulta, kam mne přidělili.“ (dotazník)

C.5 Prestiž Fulbrightova stipendia

Specifickou oblastí, která byla zvláště českými respondenty zmiňována, je rozdílná prestiž přiřkládaná Fulbrightovu stipendiu v USA a v ČR. Zkušenost fulbrightisty v USA je velmi silným zážitkem, který je zmiňován českými respondenty v komentářích v dotazníku i v hloubkových rozhovorech. Respondenti vzpomínají, jak jim samotný fakt, že jsou stipendisty Fulbrightova programu v USA „otevíral dveře“, a to i na místech, kde by to nečekali a která neměla s jejich hostitelskou institucí nic společného. Oproti tomu v českém prostředí je prestiž Fulbrightova stipendia spojována téměř výhradně s akademickou obcí, i když i v tomto prostředí se názory na úroveň povědomí o Fulbrightovu stipendiu liší.

„Prestiž Fulbrightova programu a tedy i fulbrightisty je v ČR dosti nedoceněna, byl jsem překvapen, jakou váhu má v USA, kde tento program znali i lidé ne úplně spojení s univerzitou.“ (dotazník)

„V Americe jsem pochopil, že Fulbright má mnohem silnější reputaci a je mnohem respektovanější než v ČR. To jsem si plně uvědomil až v Americe... Povědomí o Fulbrightovi v ČR není příliš velké. Ani v té akademické komunitě, v univerzitním prostředí, to podle mě není všeobecně známá značka, natož mimo to prostředí.“ (IDI)

„Otevírá vám to dveře. Oni si o vás myslí, že jste génius, protože to je výměnný program, a Američané, když mají vyjet někam ven, tak to mají extrémně těžké a jsou na ně kladeny obrovské nároky. Oni si myslí, že takové nároky jsou kladené i na vás a očekávají od vás velké věci, když tam přijedete. Takže je to zavazující, ale zároveň vám to otvírá dveře... Jde o to, že jste součástí něčeho většího, nějaké komunity, něčeho, co má nějakou legitimitu, nějaký přesah, a můžete být na něco hrdý. Je to takový elitní klub v dobrém slova smyslu.“ (IDI)

„Já si myslím, že to je do určité míry velmi elitní záležitost (pozn. Fulbrightovo stipendium) a ti lidé, kteří o tom přemýšlí, tak se k těm informacím dostanou, buďto přes síť nějakých kontaktů, což byl můj případ. To je nejlepší věc, když vám tu zkušenost zprostředkuje nějaký přítel nebo známý, nebo jakkoli jinak. Ale nemyslím si, že by se to mělo někde inzerovat, to je zbytečné, tak by se to snižovat nemělo.“ (IDI)

„V Americe, když se mě zeptali, co tam dělám, a já jsem řekl, že mám Fulbrightovo stipendium, tak najednou bylo všechno jasné... V českém prostředí velmi záleží na tom, kde se na to ptáte, pokud se na to ptáte v univerzitním prostředí... No, kdo v univerzitním prostředí nezná Fulbrightovo stipendium, tak by se měl zamyslet, jestli nemá pracovat jinde.“ (IDI)

D. Percepce Fulbrightovy komise

D.1 Hodnocení práce Fulbrightovy komise

Motto

„Komise byla velmi vstřícná a díky ní byl můj rok na Fulbrightu tak úspěšný.“

„Chtěla bych vám poděkovat za vaši skvělou práci. Fulbright a stáž byl nejlepší rok mého života.“

Práce Fulbrightovy komise v ČR je hodnocena jako velmi uspokojivá naprostou většinou českých i amerických respondentů (90 %, resp. 82 %) (viz graf 26). Z řad českých absolventů bylo pouze jedno negativní hodnocení, z řad amerických pouze dvě. Vysokou míru spokojenosti s prací Fulbrightovy komise v ČR dokládají i mnohé děkované komentáře v dotazníku, ve kterých je oceňována její komunikace, flexibilita, nasazení při řešení a vyřešení problémů a velmi dobré zajištění celého pobytu, a to v ještě větší míře u amerických stipendistů než u českých.

„S prací Fulbrightovy komise v ČR jsem naprosto spokojen – jak před výjezdem, se zajištěním výjezdu i se spoluprací mnoho let po výjezdu. Výjezd předčil má očekávání, vyjadřuji naprosto spokojenost, dodnes z něj čerpám.“ (dotazník)

„Velmi děkuji za podporu, kterou jsem od české kanceláře zejména před odletem získal, i když jsem byl na programu Fulbright Schuman. Naopak podpora kanceláře v Bruselu byla velmi špatná a jejich nečinnost mi způsobila několik vážných komplikací během pobytu. Takže díky všem do pražské kanceláře a přeji hodně úspěšných stipendistů do budoucna.“ (dotazník)

„Jsem naprosto spokojen se servisem Fulbrightovy komise, a to jak před výjezdem, tak „péčí“ při pobytu a řešením krizových situací v době koronaviru. Zajištění charterového letu zpět bylo třešničkou na dortu. Jednoznačně hodnotím 11/10.“ (dotazník)

„Česká pobočka Fulbrightovy komise je skvělá. Ať je jejich plat jakýkoli, zdvojnásobte ho ;).“ (dotazník)

„Milá Fulbrightova komise, chtěla bych vám poděkovat za práci, kterou děláte. To množství papírování, pravidel, která je nutné dodržovat, krizové situace a složité osobnosti, s nimiž se setkáváte, musí někdy být velmi náročné zvládat. Vězte ale, že měníte životy, myšlení a budoucnost lidí k lepšímu a že každá část toho, co děláte, má větší vliv, než si dokážete představit.“

Graf 26 Práci Fulbrightovy komise v ČR hodnotíte jako: ... (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

V komentářích českých respondentů nicméně padlo i několik návrhů či námětů k zamyšlení pro další pobyty:

- Respondenti zpětně vnímají některá „negativa“ kratšího pobytu: hůře se hledá ubytování, do začátku jsou vysoké náklady na pobyt, značné papírování.

„Byl jsem v USA i s rodinou na čtyřměsíčním pobytu. Vzhledem k několika věcem jsem litoval, že jsem si nezažádal o delší pobyt. První z věcí byl problém s ubytováním. Najít ubytování na ‚pouze‘ 4,5 měsíce pro 4 lidi byl velký problém. Pokud by nájemní smlouva byla alespoň na 6 měsíců, bylo by výrazně více možností. Další věc byly finance. Obdržel jsem 4 měsíční stipendia a největší byly počáteční náklady (letenky, vybavení bytu aj.). Pokud bychom jeli na déle, ty počáteční náklady by se rozložily na delší období a možná bychom nemuseli využívat své vlastní úspory k financování pobytu.“ (dotazník)

„Jediné, co jsem považoval za nevyvážené při realizaci stipendia, bylo přidělení finančních prostředků. Nejvíce výdajů mají stipendisti po příjezdu do USA, takže se první část prostředků rychle spotřebuje. V mém případě jsem poměrně velkou část počátečních výdajů musel krýt z vlastních zdrojů. Takže bych navrhoval v první části uvolnit víc než polovinu stipendia, optimálně 60 %, minimálně pro dlouhodobé pobyty nad půl roku.“ (dotazník)

„Pro můj krátký 3měsíční pobyt v USA na Fulbright-Masarykově stipendiu byl rozsah ‚papírování‘ (administrativy spojené s grantovou procedurou a následným pobytem) téměř na hranici únosnosti. I když chápu, že to bylo asi nutné. Proto delší pobyt dává jistě větší smysl.“ (dotazník)

- Někteří by ocenili více konkrétních informací o hostitelských institucích, jak zaznělo v jednom komentáři, v jiném naopak bylo dodání právě těchto informací pochváleno.

„V době výměnných pobytů pro SŠ pedagogy (které se již nyní nejspíše nenabízejí) by bývala byla potřeba nějaká průprava pedagogického charakteru a informace o americkém školství včetně konkrétních příkladů (tzn. jak to ve školách funguje, hodnocení, classroom management apod.) plus lepší organizace orientačního setkání ve Washingtonu. Tam nebylo přesně jasné, kdy dostaneme klíčové informace.“ (dotazník)

„Ve zpětném pohledu bych velmi ocenila možnost osobní konzultace, co se týče univerzit v US. Můj osobní výběr byl založen hodně na literatuře a omezených znalostech přes třetí osoby. Pokud by Fulbrightova komise mohla poskytnout konzultace stipendistům ohledně struktury a základního popisu univerzit v širším výběru, bylo by to velmi prospěšné, zvláště pro stipendisty před první cestou do US. Osobní zkušenost nelze nikdy nahradit!“ (dotazník)

„Byl to skvělý zážitek a komise dělala možné i nemožné, aby nám pomohla. Myslím, že někteří stipendisté očekávají, že budou mít všechno připraveno a že jim každý všechno zařídí, a přitom jde spíš o to, jaké si to kdo udělá. Bylo by ale dobré přinést na úvodní setkání nástin požadavků a očekávání, které každá škola na svého ETA má. Pak by komise mohla před začátkem školního roku zorganizovat setkání mezi ETA a jejich hostitelskými školami, kde se všichni shodnou co a jak.“ (dotazník)

• **Bylo by třeba pomýšlet i na tu možnost, že návrat zpět do vlasti bude náročný.**

„Řekla bych, že věc, na niž jsem vůbec nepomyslela, a domnívám se, že se příliš neřeší ani na orientacích apod., je náročnost návratu do ČR. Pro mě osobně to byla nejtěžší věc, protože jsem na pobyt velmi chtěla, byl to pro mě taky trochu útěk ze zdejšího zatuchlého akademického rybníčku, moc jsem si ho užila a navázala spoustu kontaktů, upřímně se mi nestýskalo, spíš naopak. Návrat byl a je těžký. Vlastně jsem se upřímně vůbec vrátit nechtěla a neměla moc za čím. Snažila jsem se si to všechno uchovat a udržet si tu nadále tak trochu ‚American spirit‘, ale zvláště s pandemií je to složité i pro kvalitní udržení kontaktů (online konference to bohužel nenahradí). Tak jen doporučení, že kromě přípravy na případný kulturní šok nebo úzkost z vycestování do USA je ještě pro někoho, komu to tam takříkajíc sedne, reálným problémem kulturní šok či úzkost po návratu.“ (dotazník)

• **Vyskytly se i výtky od amerických respondentů, týkající se především přehlížených rasových předsudků na hostitelských institucích nebo nedostatečné podpory při zajišťování ubytování.**

„Měla bych jednu věc pro komisi – během mého pobytu na Fulbrightu se vyskytly obavy ohledně řešení rasových otázek a problematiky rovného přístupu ke vzdělání. Nevím, jestli už se to změnilo, ale doufám, že stipendisté nebělošského původu mají teď větší podporu a že se to při úvodních setkáních nějak řeší.“ (dotazník)

„Byla to úžasná zkušenost, která hluboce ovlivnila především moje děti. Hlavní věci, které nás zklamaly, byly: nedostatečná podpora ze strany Fulbrighta při zajišťování bydlení a při shánění škol pro naše děti a nedostatečná podpora od české fakulty, zejména od vedoucího programu.“ (dotazník)

„Domnívám se, že během úvodního setkání by bylo dobré probrat otázku kulturních předsudků. Porozumění zásadním rozdílům mezi českou a americkou kulturou hned v úvodu by mne lépe připravilo na obtěžování/názory, s nimiž jsem se setkala. Chápu, že takové věci by se mohly stát v jakékoli zemi, ale vědět o nich od komise dopředu by se mi bývalo hodilo.“ (dotazník)

D.2 Zájem o kontakt s komisí, s ostatními absolventy

Motto

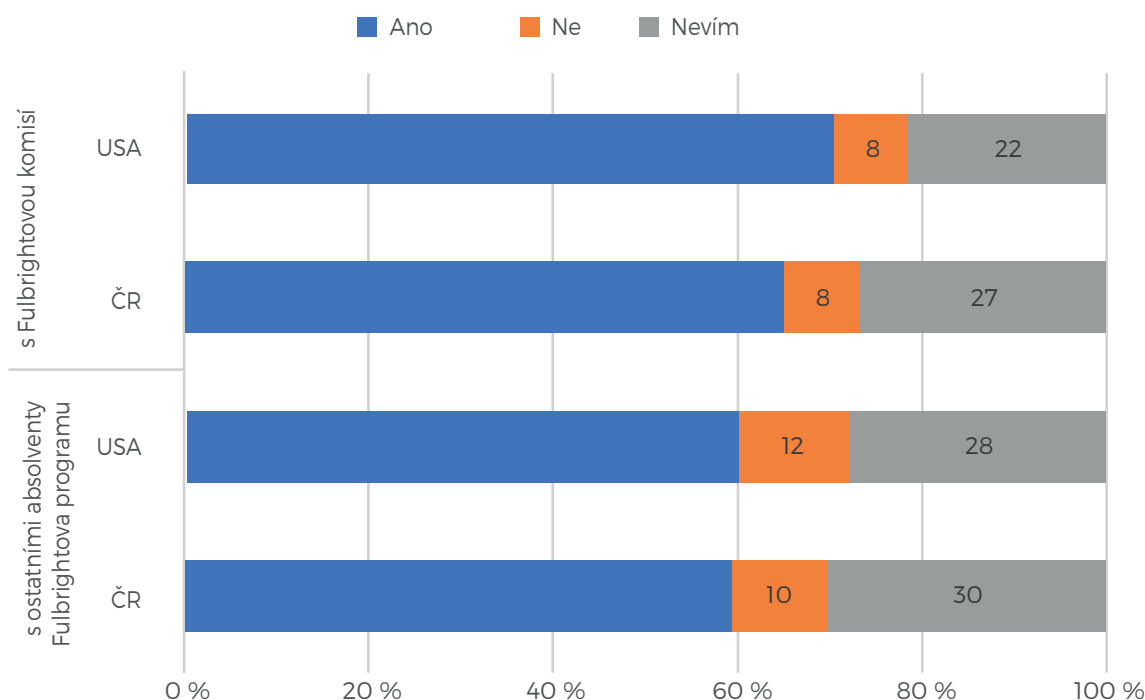
„Až pojedu příště do Prahy, zastavím se v kanceláři Fulbrighta pozdravit a říct si, co je nového. Rád také budu fungovat v USA jako styčná osoba.“

„Myslím si, že Fulbrightova komise pracuje velmi profesionálně, má společenský přesah, čili je radost s nimi komunikovat nejen o věcech stran stipendijních pobytů.“

Zájem o kontakt s komisí je mírně vyšší než zájem o kontakt s ostatními absolventy Fulbrightových programů. O kontakt s komisí by **měly zájem asi dvě třetiny českých respondentů** (65 %), s ostatními absolventy pak cca **6 z 10 respondentů**. Podobná poptávka je i mezi americkými absolventy, mezi kterými by uvítalo kontakt s Fulbrightovou komisí v ČR **7 z 10 respondentů** a kontakt s ostatními absolventy stipendijních programů v ČR **pak 6 z 10 respondentů** (viz graf 27).

„Zůstala jsem v Praze a bylo by pěkné mít nějakou síť bývalých fulbrightistů, se kterými bychom se třeba mohli zeměpisně potkat a zjistit, co kdo dělá (alespoň s těmi, kteří byli na Fulbright-Haysově stipendiu).“ (dotazník)

Graf 27 Zájem o kontakt s Fulbrightovou komisí v ČR, s ostatními absolventy/absolventkami Fulbrightova programu*, srovnání ČR a USA (v %)

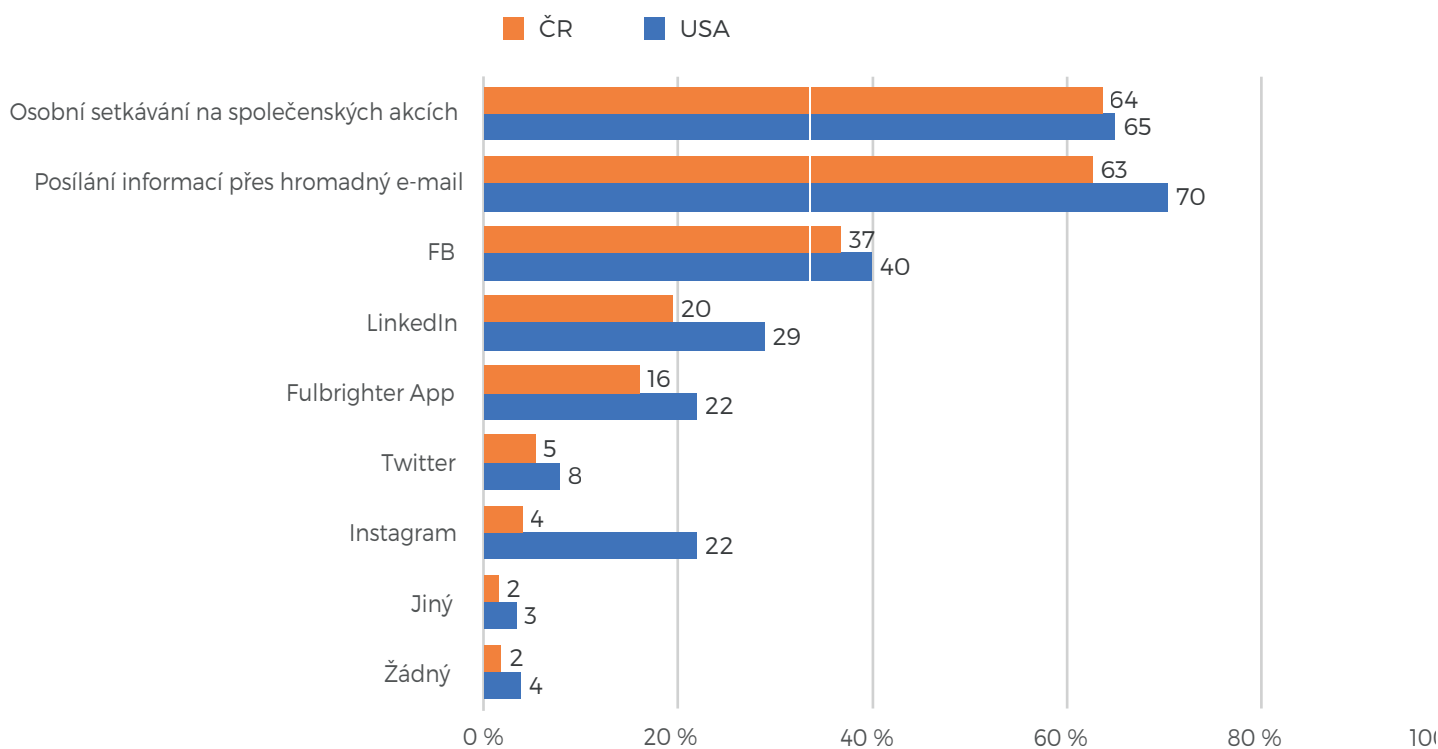
Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Vyšší zájem o propojení s **ostatními českými** fulbrightisty projevují ženy, mladší respondenti (26 až 40 let), ti, kteří absolvovali pobyt v nedávné době (před sedmi a méně lety, tj. 2013 až 2020), respondenti z Prahy a ti, kteří vyjeli v rámci magisterského nebo Ph.D. programu. Respondenti starší 50 let častěji nevědí, zda by měli zájem o větší kontakt. Podobně i mezi **americkými respondenty** by častěji měli zájem o kontakt mladší absolventi (do 40 let), ti, kteří stipendium měli v nedávné době a absolvovali jej v rámci programu ETA.

D.3 Komunikační kanály

Mezi absolventy je pro udržování kontaktu **jednoznačně upřednostňováno osobní setkávání na společných akcích a/nebo posílání informací přes hromadný e-mail**. Facebook je další variantou po hromadném e-mailu. Ostatní platformy by preferoval již menší podíl respondentů, přitom američtí respondenti jsou jim nakloněni více než ti čeští, především Instagramu. Velmi podobně je to i s preferovaným způsobem komunikace mezi Fulbrightovou komisí v ČR a českými a americkými absolventy. S tím rozdílem, že na prvním místě je rozesílání informací hromadným e-mailem a na druhém osobní setkávání na větších akcích (viz grafy 28a a 28b).

Graf 28a Preferované kanály pro komunikaci s ostatními absolventy, srovnání ČR a USA (v %)

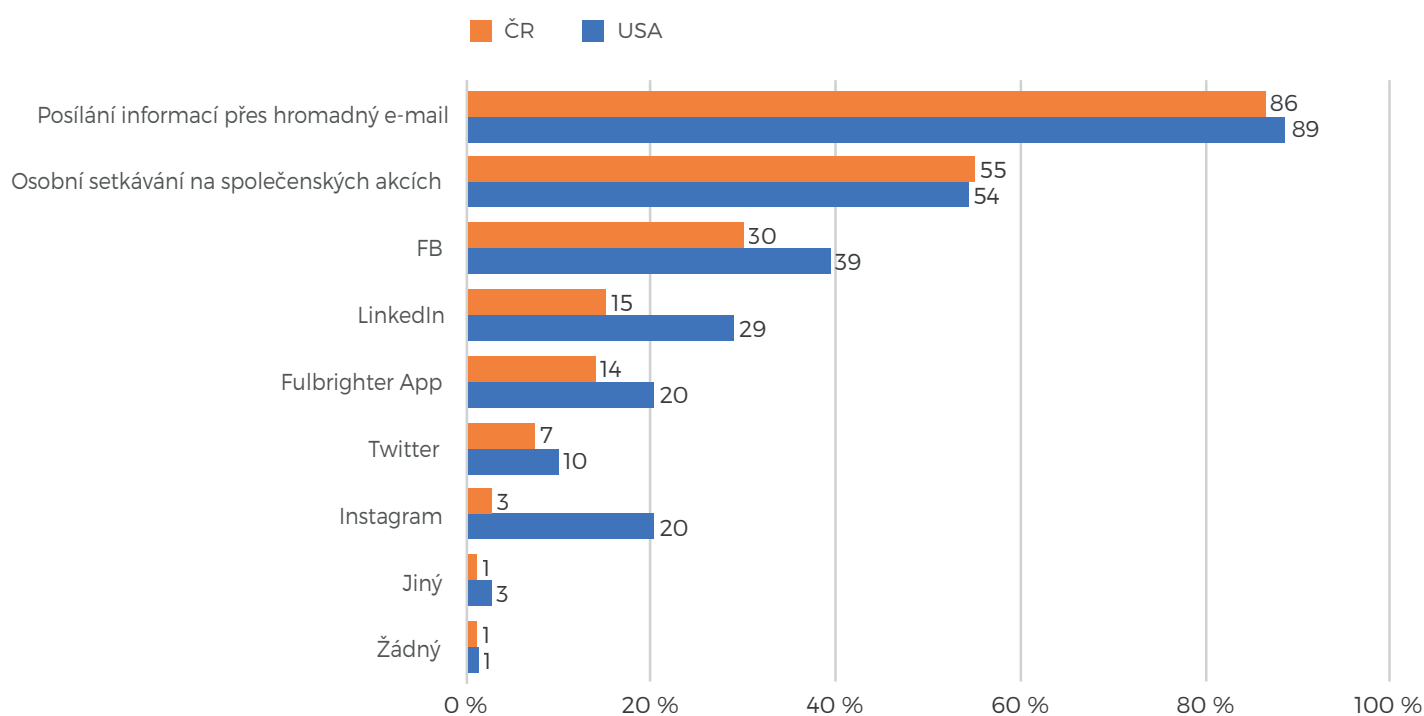
Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020
 Pozn.: Bez respondentů, kteří nemají o kontakt zájem.

„Velmi oceňuji především snahy udržet a posílit stávající kontakty mezi absolventy tohoto programu – pravidelná setkávání na Velvyslanectví USA, nabídka dalších vzdělávacích programů (Fulbright Alumni Grants), konference o Media Literacy v Kyjevě 2018, která mne inspirovala k zavedení předmětu Media Literacy do výuky AJ na naší škole a šíření osvěty mezi kolegy... Osobně si přeji nadále využívat programy, které bude Fulbrightova komise nabízet, protože dosavadní zkušenosti jsou zcela pozitivní a přínosné.“ (dotazník)

„Do Olomouce jezdí kulturní atašé americké ambasády. My jsme se dvakrát viděli, to bylo moc příjemné. Vždycky zval olomoucké fulbrightisty, kterých je jak psů. To je milý, že se chce ukázat a přijede. Jsem v kontaktu s lidmi, se kterými jsem tam byl, s kolegou, s kterým jsem tam byl na Prosheka, případně s kolegou, který přijel po mně...“ (IDI)

„Udržovat si přehled o aktivitách pro absolventy Fulbrighta dá velkou práci. S nikým z fulbrightistů ze stejného roku jsem si nebyl nijak blízký, ani jsme nedělali společně nic pracovního. Možná, že by k udržení kontaktů mezi absolventy napomohlo, kdyby se podporovala jejich spolupráce v průběhu stipendijního pobytu.“ (dotazník)

Graf 28b Preferované kanály pro komunikaci s Fulbrightovou komisí, srovnání ČR a USA (v %)

Zdroj: Fulbright Alumni CZ 2020, Fulbright Alumni USA 2020

Pozn.: Bez respondentů, kteří nemají o kontakt zájem.

E. Jak odpovídali absolventi v roce 2007 ve srovnání s rokem 2020

Jak bylo zmíněno v první kapitole, Fulbrightova komise si první výzkum absolventů nechala zpracovat již v roce 2007. Tehdy dotazník vyplnilo 80 českých absolventů z celkových 450 a 80 slovenských absolventů z celkových 160. Některé otázky z roku 2007 byly použity i v tomto výzkumu v totožném nebo téměř totožném znění. Tato kapitola shrnuje podobnosti a odlišnosti výsledků obou výzkumů za české absolventy.

Hodnocení práce Fulbrightovy komise bylo v roce 2020 výrazně lepší než v roce 2007, přestože už tehdy bylo velmi příznivé. Respondenti ji v tomto výzkumu v 90 % hodnotili jako velmi uspokojivou a v 8 % jako uspokojivou, zatímco v roce 2007 ji za velmi uspokojivou označilo 70 % a za uspokojivou 30 % respondentů.

Z hlediska naplněných očekávání se v roce 2007 sledovalo primárně naplnění profesních/pracovních očekávání, zatímco v roce 2020 celkové očekávání od pobytu. Nicméně v obou případech u více než poloviny respondentů pobyt dokonce předčil jejich (profesní) očekávání a zhruba u dvou pětín respondentů jejich očekávání zcela splnil. Z hodnocení respondentů lze tedy vyvodit, že si Fulbrightův program stále udržuje svou vysokou kvalitu.

Zatímco v roce 2007 nové pracovní kontakty navázalo zhruba 7 z 10 respondentů, v roce 2020 uvedlo navázání nových pracovních kontaktů v rámci pobytu v USA více než 9 z 10 respondentů.

Dlouhodobější spolupráci na základě vytvořených kontaktů, ať už se jednalo o spolupráci s institucí nebo s konkrétním expertem, potvrdily v roce 2007 zhruba čtyři pětiny respondentů (79 %). Téměř totožně odpovídali i respondenti z řad absolventů v roce 2020, kdy takovou spolupráci deklarovalo 71 % respondentů (22 % se vyjádřilo, že k dlouhodobější spolupráci nedošlo, a 7 % ještě nedokázalo situaci posoudit). Lze tedy říci, že pobyt jako takový stále ve vysoké míře prohlubuje mezinárodní spolupráci, a to i v delším časovém horizontu.

Rozsah komunity fulbrightistů je jistě v současnosti mnohem větší, než byl v roce 2007. Nicméně počet osobních kontaktů s dalšími absolventy Fulbrightova programu se, zdá se, tolik neliší. V roce 2007 uvedla více než polovina respondentů, že zná dva nebo tři absolventy (55 %), zhruba dvě pětiny, že znají více než tři absolventy (38 %), zatímco 3 % znala pouze jednoho a 5 % žádného dalšího fulbrightistu neznalo. Což v podstatě téměř odpovídá i zjištěním v tomto výzkumu. Asi polovina respondentů zná dva nebo tři jiné absolventy Fulbrightova programu (51 %), ať už z ČR nebo z jiné země. Necelé dvě pětiny znají osobně tři a více absolventů (36 %), jednoho fulbrightistu zná 8 % dotázaných absolventů a žádného 5 % respondentů. Osobní sociální vazby alespoň z tohoto kvantitativního pohledu zůstávají na velmi podobné, nezanedbatelné úrovni.

Postoj zaměstnavatele v situaci, kdy se dozvěděl, že respondent odjíždí na stipendium do USA, se podle výsledků výzkumů mezi lety 2007 a 2020 výrazně nezměnil. V obou výzkumech se ukazuje, že většině respondentů vyšel jejich zaměstnavatel vstříc. Zahraniční cestu jednoznačně podporoval u 70 %, respektive u 63 % respondentů. Do rozhodnutí vycestovat zaměstnavatel nijak nezasahoval v případě 11 %, respektive 20 % zaměstnaných respondentů. Přes výrazné komplikace nakonec odjela 3 %, respektive 4 % respondentů a pracovní poměr musela rozvázat shodně 4 %. Ve výzkumu z roku 2020 se častěji cítili svým zaměstnavatelem podpořeni respondenti, kteří vycestovali na pobyt v posledních letech (tj. mezi 2013 až 2020).

Může to být způsobeno měnícím se postojem zaměstnavatelů směrem k větší podpoře profesního rozvoje svých zaměstnanců, a to i v rámci zahraničních pobytů, a patrně i prestiží Fulbrightova stipendia.

Jednání zaměstnavatele po návratu respondenta ze stipendijního pobytu se podle výsledků výzkumů v roce 2007 a 2020 v zásadě neodlišuje. Dle deklarací respondentů žádnou změnu v přístupu svého zaměstnavatele nezaznamenala asi polovina. Zhruba 3 z 10 respondentů se setkali s pozitivní reakcí, kdy jim zaměstnavatel nabídl využití zkušeností získaných v USA.

Fulbrightův stipendijní program pro české a americké studenty

Program je určen studentům, kteří již dokončili alespoň bakalářské studium. Uchazečům nabízí možnost studia nebo výzkumu na univerzitě či jiném vědeckém pracovišti. Cílem může být buď absolvování celého studijního programu, jeho části, nebo samostatný vědecký projekt. Stipendium se poskytuje po dobu jednoho akademického roku (9 až 10 měsíců). Program je financován oběma vládami, od roku 2000 je pro české studenty v USA nabízeno i Fulbright-Masarykovo stipendium pro výzkumné projekty.

Fulbrightův program pro české a americké vědce a přednášející

Vědci a přednášející mohou podávat přihlášky ve třech kategoriích: výzkum, výuka nebo kombinace výzkumu a výuky. Délka pobytu je od tří do deseti měsíců. Pro české vědce je hostitelským pracovištěm americká univerzita nebo jiné akreditované výzkumné pracoviště v USA. Američtí uchazeči působí na českých univerzitách a ústavech AV ČR. Program je financován oběma vládami. Program pro české vědce je od roku 2000 doplněn Fulbright-Masarykovým stipendiem.

Fulbright-Masarykův program (od roku 2000)

Tento program nabízí českým výzkumníkům příležitost pracovat na svých výzkumných projektech na amerických univerzitách. Stipendisté jsou vybíráni ve třech kategoriích (junior – před ukončením Ph.D., post-doktorské a seniorské). Délka pobytu je od tří do deseti měsíců. Hostitelským pracovištěm jsou americké univerzity nebo jiná akreditovaná výzkumná pracoviště v USA. Program klade důraz nejenom na akademickou excelenci uchazečů, ale zároveň vyžaduje aktivní účast žadatele v občanském nebo veřejném životě svých institucí nebo komunit.

Fulbright-Masarykův program pro vedoucí pracovníky neziskového sektoru (od roku 2007)

Fulbrightova komise otevřela tento program z důvodu potřeby dalšího zkvalitnění a profesionalizace neziskových organizací v České republice a využila k tomu kvalitu a zkušenost amerického neziskového sektoru. Vedoucí pracovníci neziskovek mohou v USA pracovat na projektech buď v neziskových organizacích podobného zaměření, nebo si znalosti zdokonalovat na univerzitách. Délka pobytu je od tří do pěti měsíců. Finance poskytuje Velvyslanectví USA v Praze (dříve tento program spolufinancoval CEE Fund).

Program Fulbright Scholar-In-Residence

Program Fulbright Scholar-in-Residence (S-I-R) přispívá k internacionalizaci amerických vysokých škol stipendijní podporou zahraničních přednášejících. Program je plně financován americkou vládou.

Fulbrightův program krátkodobého hostování amerických specialistů (od roku 2001)

Tento program nabízí českým vysokým školám a dalším institucím (knihovny, neziskovky) možnost pozvat amerického odborníka na dobu 2 až 6 týdnů k přednáškám, konzultacím a přípravě společných programů. Program je financován převážně americkou vládou, hostitelské instituce se na financování podílejí menším dílem.

Fulbright Distinguished Chair Program

Fulbright Distinguished Chair (od roku 2021 Fulbright Distinguished Scholar) je nejprestižnější stipendium Fulbrightova programu udělované výjimečným vědeckým osobnostem. Fulbrightova komise v České republice iniciovala dohody se čtyřmi českými univerzitami, které vyústily ve spolufinancování tohoto programu: Masarykova univerzita (Fakulta sociálních věd) od roku 2009, Univerzita Karlova (Fakulta matematiky a fyziky) od roku 2013, České vysoké učení technické (Fakulta elektrotechnická) od roku 2013, Univerzita Palackého (Filozofická fakulta) od roku 2014, následně od roku 2019 s platností pro celou univerzitu.

Fulbrightův program asistentů ve výuce angličtiny (od roku 2005)

Z amerického studentského programu vznikl Fulbrightův program asistentů ve výuce angličtiny, který přispívá ke zkvalitnění výuky anglického jazyka na českých středních školách. Asistenti pomáhají během svého ročního pobytu pedagogům s hodinami anglického jazyka a účastní se mimoškolních aktivit. Program je financován oběma vládami a díky zvýšené finanční podpoře Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR v současné době do České republiky každoročně přijíždí 30 amerických asistentů.

Fulbrightovy letní instituty amerických studií (od roku 1999)

Čeští akademičtí pracovníci se mohou ucházet o účast na letních institutech každoročně v několika oborech. První kolo výběrů organizuje Fulbrightova komise, která na každý z institutů může nominovat jednoho kandidáta. Finální výběr pak probíhá v USA, kde Ministerstvo zahraničních věcí vybere konečné účastníky programů ze zájemců z celého světa. Nominace českých akademiků bývají tradičně úspěšné. Desátým rokem také vysíláme do USA mladé studenty ze znevýhodněného prostředí na letní školy zaměřené především na sociální podnikání.

Proshek-Fulbrightovo stipendium (od roku 1998)

Společně s Charles E. Proshek Foundation začala Fulbrightova komise v ČR nabízet toto stipendium v roce 1998. Program je určen lékařům a umožňuje jim strávit tři až devět měsíců na University of Minnesota, Medical School, kde se mohou věnovat svému výzkumu společně s americkými kolegy. V posledních letech je stipendium vypisováno v případě dostatku financí, zatím obvykle každý druhý rok. Pobyty bývají většinou na 6 měsíců.

Fulbright-Schumanův program (od roku 2010)

Fulbright-Schumanovo stipendium, které spravuje Fulbrightova komise v Belgii, je spolufinancováno Ministerstvem zahraničních věcí USA a Evropskou unií. Stipendium je určeno pro občany USA a Evropské unie na studium, výzkum a přednáškovou činnost témat vztahů mezi USA a EU, politiky EU a jejích institucí.

Další programy

Stipendium Hubert H. Humphrey (1992–2013)

Administraci tohoto programu Komise převzala od velvyslanectví USA v roce 1992. Vzhledem k vývoji České republiky byl tento program, určený primárně pro rozvojové země, v roce 2013 ukončen. Specifickým rysem programu byla kombinace studia na americké univerzitě s praxí v obdobné organizaci, ze které stipendista pocházel. Program byl určen především pro pra-

covníky ve státní správě, některých oborech zdravotnictví (především v oblasti drogové prevence) a neziskovém sektoru. Program byl plně financován americkou vládou.

Fulbrightův program výměny vedoucích pracovníků ve školství (2003–2008)

Program umožňoval výměnu ředitelů českých středních škol a jejich amerických protějšků. Po dobu šesti týdnů pobýval americký účastník v České republice a seznamoval se s českým školským systémem, český účastník na oplátku po dobu šesti týdnů sledoval v USA práci amerického ředitele školy. Program byl financován převážně americkou vládou a byl v roce 2008 ukončen z americké strany.

Fulbrightovo stipendium v oblasti vědy a techniky (2006–2009)

Z podnětu USA se pro zájemce ze STEM oborů otevřela soutěž na celé Ph.D. studium na prestižních amerických univerzitách. Financování bylo zajištěno na celé studium a výběrové řízení bylo velmi kompetitivní. Výběrové řízení provádělo Ministerstvo zahraničních věcí USA a uspět v celosvětové konkurenci byla prestižní záležitost. Nicméně, z pohledu dodržování pravidla dvouletého pobytu doma po návratu tento program zaostal za ostatními. Ze tří českých absolventů se do ČR vrátil pouze jeden, zbylí dva v USA zůstávají přes 2letou podmínku návratu do ČR po ukončení studia.

Cestovní stipendia (1995–2004)

Některé z našich programů, které jsme zavedli, měly opodstatnění zejména v určitém časovém období. To je případ cestovních grantů, které Komise nabízela v letech, kdy rozpočet umožňoval taková stipendia poskytovat a kdy náklady na cestu mohly významně ovlivnit rozhodování stipendisty o pobytu na americké univerzitě. V současné době už mohou studenti většinou žádat o financování svou domovskou univerzitu (v rámci tzv. free movers programů), výzkumní pracovníci pak využívají na mezinárodní cesty granty.

Program pro studenty ze střední a východní Evropy – Central and Eastern European Graduate Fellowship 1994 (později přejmenováno na Ron Brown Fellowship)

Tento jednorázový program byl navržen jako speciální pomoc zemím střední a východní Evropy. Účastníci mohli studovat na amerických univerzitách celý navazující magisterský program v oborech, které pomáhaly jejich zemím v transformaci k tržním a demokratickým principům. Program byl plně financován americkou vládou.

Fulbright/APSA Congressional Fellowship Program 2004

Toto stipendium bylo nabízeno společně s American Political Science Association a spojovalo výzkum na americké univerzitě se stáží v Kongresu Spojených států amerických. Stipendium bylo v jednotlivých letech určeno kandidátům z různých zemí, Česká republika mohla svého kandidáta nominovat v roce 2004.

Program Fulbright New Century Scholar 2007

Pilotní program umožňoval setkání vědců z mnoha zemí, kteří se zaměřují na budoucnost vyššího školství. Program byl nabídnut jednou a byl plně hrazen americkou vládou.